

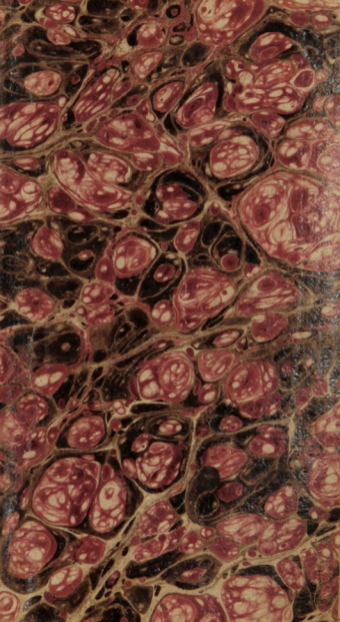
№

УДЧУУУУУ

56

БИБЛИОТЕКА
НИКИТЫ ОСИПОВИЧА
№ ЭМИНА. 205.

УЧУСЭР ҒУҒУ.

ՏՆՆԵՐՍԵՍԻ

ԼԱՄԲՐՈՆԱՅԻՈՅ

ՏԱՄՈՆԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ԱՏԵՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՒ

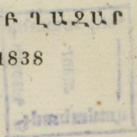
ԹՈՒՂԹ ԵՒ ՃԱՌԻՔ

Ի ՎԵՆԵՏԻԿ

Ի ՍՈՒՐԲՂԱԶԱՐ

1838

2025-42

593-2007

ՅԱՍՏՈՒԱԾԱԽՈՒՄԲ

ԵՒ

Ի ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆ

Տ Ա Ր Ս Ո Ն Ի

ՈՐ ԵՂԵՒ Ի ՀԱՄԱՀՐԵՇՏԱԿ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷՆ ՀԱՅՈՑ ԳՐԻԳՈՐԷ
ՅԵՂԲՕՐՈՐԴՒՈՅ

ՍՐԲՈՅՆ ՆԵՐՍԵՍԻ ԿԼԱՅԵՑԻՈՅ,
ԵՒ Ի ՔՐԻՍՏՈՍԱԳՍԱԿ ԱՐԲԱՅԷՆ
ՀԱՅՈՑ ԼԵՒՈՆԷ
ՍԱԿՍ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

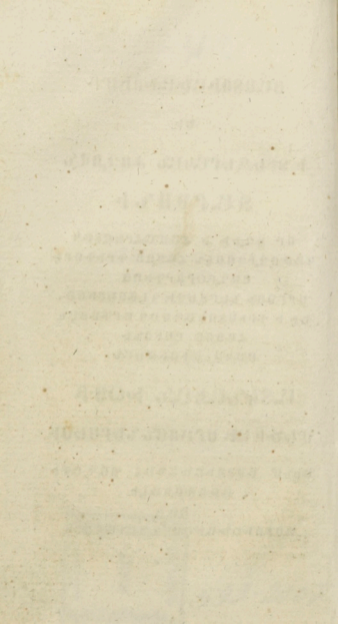
ԱՏԵՆԱԿԱՆ ԽՕՄԲ

ՄԵԾՒԻ ԵՒ ՍՐԲՈՅՆ ՆԵՐՍԵՍԻ

ԱՅՆՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԳԱՀ ՔԱՂԱՔԻ
ԱԹՈՌԱԿԱԼԻ

ԵՒ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԽՕՍ ՎԱՐԴԱԳԵՏԻ

Տ Ե Ա Ռ Կ

ՆԵՐՍԵՍԻ ԼԱՄԲԻՐՈՆԱՅԻՈՅ

ԱՏԵՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ով հարբ սուրբք և վարդապետք ճշմարտութեանն . ո՞վ քրիստոսի ժողովրդեանն գլուխք և հովիւք . ո՞վ տանն Աստուծոյ վերակացուք և մատակարարք , զոր տեսանեմ այսօր գումարել 'ի մի շունչ և 'ի մի մարմին , և առ գլուխս հանուրց պատկանեալ : Ո՞վ զձեզ ած 'ի մի 'ի խաղաղս նաւահանգիստ , խաղաղարարք տիեզերաց , բայց թէ որ յերկնիցն տուամեզ խաղաղութիւն հոգին սուրբ : Եւ ո՞յր աղագաւ , բայց թէ առ սկիզբն առնել շինութեան քակեալ և կործանեալ տաճարին Աստուծոյ , զոր սկզբնա

չարն՝ Նաբուգոդոնոսոր տապալեաց :
 Այն որ երբեմն 'ի վաղ ժամանակս
 յաւար էառ զսորա սրբութեանն
 մաքուր և սուրբ սպաս պաշտա-
 մանն , զոսկեղէնն ասեմ և զարծա-
 թեղէնն , և եա որդւոց իւրոց և հար-
 ծից անմաքուր խրախճանութեան-
 ցն ըմպելիս : Անդ էաք և մեք գե-
 րեալք արդարև 'ի մէջ ուռեացն
 անպաղութեան կախեալք զկա-
 կարանս Աստուծոյ մերոյ , որդիքս
 Սիոնի , և հառաչէաք արտասուօք
 'ի յանողորմ տառապանան : Առե-
 ցեալ էին և լեզուք մեր 'ի հաճոյա-
 կան Աստուծոյ փառաբանութե-
 նէն . քանզի ոչ ախորժելի վերին
 խաղաղութեանն Արուսաղէմի որ-
 դւոց՝ յօտար երկիր խառնակու-
 թեան երգել զԱստուծոյ մերոյ
 օրհնութիւնն :

Բայց արդ լցաւ ժամանակ բար-
 կութեանն , և շափ մեղանացն՝ որոյ
 փոխանակական խտէաք 'ի ծառայ-
 ութեանն՝ տեղի եա : Աստարե-
 ցան ամբն եօթանասներորդ , զոր
 խօսեցաւ Աստուած բերանով Արե-

միայն մարդարէի : Հնչեցին նախ
 քան զայս հոգւոյն Աստուծոյ Ան-
 դէաս և Չաքարիաս. եղեն աւետա-
 րանիչք մեզ դարձին և վերասին
 փրկութեանն . զփառս վերջին տա-
 ճարիս՝ որոյ հանդերձեալ էք լի-
 նել նորոգիչք, առաւել քան զա-
 ռաջնոյն դուշակեցին արտափայ-
 լեալ : Նորս այս Յեսու Յովսեփե-
 կայ, առ 'ի գլուխ զչքեղազարդն
 պսակ . զարթոյց հոգին Աստուծոյ
 զՉորաբաբէն Սաղաթիէլի . և ահա
 եղեն մեզ գերեգարձք և առաջ
 նորոգք յԵրուսաղէմ : Ուտի և տե-
 սանեմ պայծառ զամենեցուն ձեր
 զղէմս . քանզի ահա հասեալ են
 ոտք մեր առ դրունս Սիոնի . սա-
 կայն չևես զկատարեալն ունիմք ու-
 թախութիւն սեպհական : Չի ո՞ր-
 պէս այս, մինչդեռ տուն Աստու-
 ծոյ մերոյ քակեալ և կործանեալ
 տեսանի . զիարդ ցնծութիւն ան-
 վթար, յորժամ փոխանակ զար-
 դուցն շքեղից տաճարին՝ միայն ըղ-
 խանձողսն տեսանեմք 'ի ճարակ
 մանէ հրոյն մնացեալ 'ի Նաբուզար

դանայ: Սակայն մի վճատիք, քաջս
 լերուք ճարտարապետք իմաստունք
 բունն հարէք նորոգել զքնակու-
 թիւն Աստուծոյ ձերոյ . ինքն ըզ-
 ձեզ ամ, և ինքն զայս գործ հրա-
 մայէ բերանովք սրբոցն մարգարէից
 կատարել: Ըստ որում եկեալ
 Զաքարիաս խօսի առ մեզ բանիւն
 Աստուծոյ:

Ասա ո՞վ երանելի մարգարէ, է՛
 մեզ կարելի սակաւաւորացս և նո-
 րոգ զերծելոցս՝ զճշմարիտ Սողո-
 մոնի զտաճարս դարձեալ ըստ ա-
 ռաջինն փառացն իւրոց նորոգել:
 Պատասխանէ մարգարէս . Այս-
 պէս ասէ տէր ամենակալ . զօրաս-
 ցին ձեռք ձեր, որ լսէք զբանս զայ-
 սոսիկ յաւուրս յայսմիկ՝ ՚ի բերա-
 նոյ իմոյ . և եղիցի որպէս էիք յա-
 նէժս՝ ՚ի մէջ ազգաց տունդ Յակով-
 բայ և տունդ Իսրայէլի, նոյնպէս
 ապրեցուցից զձեզ, և եղիջիք յօրհ-
 նութիւն: Քաջալերեցարուք, և
 զօրասցին ձեռք ձեր . զի այսպէս ա-
 սէ տէր ամենակալ . Որպէս ՚ի բար-
 կացուցանել զիս հարցն ձերոց չար-

չարեցի զձեզ, այսպէս և այժմ
 զըջացայ, և նոյնպէս պատրաս-
 տեալ եմ և խորհեալ եմ բարի
 առնել յաւուրս յայսմիկ Երուսա-
 դէմի և տանդ Յուդայ՝ քաջալերե-
 ցարուք: Եւ այս բանք են զոր առ-
 նիցէք. խօսեցարուք զՃշմարտու-
 թիւն իւրաքանչիւր ընդ ընկերի իւ-
 րում, և դատաստան արդարու-
 թեան և խաղաղութեան դատեցէք
 ՚ի դրունս ձեր: Եւ իւրաքանչիւր
 ընդ ընկերի իւրում զառաջին չա-
 րիսն մի խորհէք դուք ՚ի սիրտս ձեր,
 և զերդուին սուտ մի սիրէք, զի զայս
 ամենայն ատեցի, ասէ տէր ամենա-
 կալ: Այլ դիք զսիրտս ձեր ՚ի ճա-
 նապարհս ձեր, ելէք ՚ի լեառն, հա-
 րէք փայտ և շինեցէք զտունդ, և
 հաճեցայց դովաւ և փառաւորե-
 ցայց ասէ տէր:

Արդ ահա լուայք դուք ամենե-
 քեան ձայնի տեառն Աստուծոյ
 ձերոյ. այնմ՝ որ ժողովեաց զձեզ
 ՚ի չորից հողմոց երկնից: Սիրմի
 դատերք, ոչք սնայք ՚ի բարեւրն
 խառնակութեան, և խա ուխտութեանն

Քաղան, և զարթեայք ահա՛ի կամս
 սրբոյ մեր քահանայապետիս՝ մնա-
 ցորդք ամենայն ժողովրդեանդ,
 սկսեալք գործել զգործ տան Աս-
 տուծոյ մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:
 Եւ թէ բարւոք թուի յաչս ձեր,
 նախ քան զայս ընկալարուք զխոր-
 հրրդակցութիւն ուրումն Եզրի օ-
 րէնսդիտի. զմանկունս ծնեալ մեզ
 ՚ի քաղդէացւոց սերմանէն զվիմի
 հարցուք. զիղձս երանութեան
 հարցն մերոց մեք սեպհականեա-
 ցուք, զի մի բարկացի Աստուածն
 մեր, դեռ ևս տեսեալ զմեզ յօրի-
 նաց նորին խոտորեալս: Մանա-
 ւանդ զի մի սատան լիցին մեզ ՚ի
 բարւոք գործառնութեան սրբոյ
 տաճարիս շինութեան՝ ծնունդք օ-
 տարացն: Եւ ապա լինիցի մեզ վայ-
 ելլապէս զշինուածոյ տաճարիս
 բուն հարկանել: Յետ այսորիկ
 առաա գտցուք զսպաշտպանութիւն
 ամենաբաւական ձեռինն ՚ի տան
 իւրոյ նորոգութիւն:

Այլ թերև ոք ընդարձակու-
 թեամբ ապացուցիս բամբասէ զմեզ

արտաքոյ արշաւել խորհրդոյս զօ-
 բուժեան : Ինձ ոչ բնաւ այս կար-
 ծիր , որ հաւանեալս եմ ճշմար-
 տութեանն՝ որ 'ի Պաւղոսէ վերա-
 ձայնի . Այն ամենայն օրինակաւ ,
 ասէ , լինէր առ նոսա , և գրեցաւ 'ի
 մեր վարդապետութիւն : Քանզի
 թէ հաւատամք զերծանել արեամբ
 ճշմարիտ դառինն յաներևոյթ փա-
 բաւոնէ՝ որպէս և նոքա 'ի զգալոյն ,
 և անցանել ընդ ծով մեղացն՝ որպէս
 և նոքա ընդ կարմիրն , և ունել ա-
 ռաջնորդ զհօգևոր վէճն՝ որպէս և
 նոքա զմարմնաւորն , և մտանել
 Քրիստոսիւ Յիսուսիւ յերկինս՝
 որպէս և նոքա Յեսուաւ Նաւեայ
 յերկիրն աւետեաց . և եղև այս
 ամենայն ընդ մեզ սիրով և հաւա-
 տով , որպէս եղև ճշմարտապէս . և
 աղաղակեն ամենայն գիրք աստուա-
 ծաշունչք , թէ զատուեր հանգեր
 ձեւոց բարեացս նկարագրեցին օ-
 րէնքն . ասլա և տաճար շինեցաւ 'ի
 մէջ մեր Աստուծոյ՝ որպէս և առ
 նոքօք . և զխորան վկայութեան շրբ
 ջեցուցանէաք ընդ մեզ յառաջ

քան զնոյն՝ մինչդեռ յանապատն
պանդխտէաք :

Եւ ընդէր է ինձ պատրուակաւ
զընթացս բանիս 'ի յառաջ ձգել-
և ոչ մաքուր հաւատոյ ձեր առա-
ջի զսոյն մերկացուցանել : Կանգ-
նեցին մեզ առաքեալքն սուրբք
հրամանաւն Քրիստոսի, մինչդեռ
յանապատ հեթանոսացն հալա-
ծանաց շրջէաք, խորան վկայու-
թեան մաքուր հաւատոյ. ըստ ո-
րում ասէ առաքեալ, Ես հիմն ե-
ղի զՅիսուս Քրիստոս. արդ իւրա-
քանչիւր ոք զգոյշ լինիցի 'ի շինելն,
զի դուք էք սաճար Աստուծոյ կեն-
դանւոյ, և հոգի Աստուծոյ բնա-
կեալ է 'ի ձեզ : Եւ Քրիստոս իբրև
զորդի իշխէ 'ի վերայ տան իւրոյ-
որոյ տունն մէք իսկ եմք, և տանս
քահանայապետ Քրիստոս : Զայս
տուն հաւատոյ, զոր 'ի վերայ Քրիս-
տոսի շինեցին նոքա, և Քրիստոս 'ի
վերայ իւրեանց. Ի վերայ այդր, ա-
սէ վիմի շինեցից զեկեղեցի իմ, շոր-
ջեցուցին հարքն մեր բազում ժա-
մանակս յանապատ կռասպոշտու-

Թեանն հալածանաց փառօք և սրատուով: Եւ սաս և 'ի ներքոյ այսր հաւատոյ խմանալիս տան, յորում էր տախտակ աստուածագիծ մարմնոյն Քրիստոսի, և դաւազան նորին ծաղկեալ, վկայքն պատարագեցան, մարտիրոսքն նահատակեցան, քահանայապետքն սուրբք զառաքինութիւն նոցա Աստուծոյ նուիրեցին, մինչև կամքն Աստուծոյ քաղցրացաւ. և որպէս զնոսա յերկիրն սրարդեաց՝ ած զմեզ 'ի խաղաղութիւն եկեղեցւոյ առ բարեպաշտ Թադաւորօքն: Ասան այսորիկ որպէս Սողոմոն զգիւրաշջիւղի տաճար խորանին կանգնեաց, և յարձանաց տուն Աստուծոյ հաստատեաց, այսպէս և բարեպաշտարքայն Առատանդիանոս զայսր անգրտարբերեալ տուն հաւատոյ եկեղեցւոյ Քրիստոսի՝ 'ի ձեռն տիեզերական ժողովոյն Նիկիոյ անխախտելի ամրութեամբ սնդեալ հաստատեաց. և գրե թէ նոր ձեացեալ սրայծառացոյց զաղաւաղեալն 'ի պանդխտութեան հալածանացն ա

նասպատի, առաջին գեղովն շքեղա-
 զարդեալ: Եւ շինեցաւ այս տա-
 ճար մեր ճշմարիտ հոգևոր առ
 Կոստանդիանոսիւ 'ի ձեռն սուրբ
 յԺԸ. հարցն, որպէս նոցայն զգա-
 լի առ Սողոմոնիւ, և գիրն եղծաւ,
 իսկ ճշմարտութիւնս 'ի նոյն ձև ե-
 րանգոյ անվճար գեղեցկացաւ: Եւ
 խորանն վկայութեան շնորհացն
 Քրիստոսի, զոր առաքեալքն կանգ-
 նեցին և հեռեողքն շրջեցուցին,
 առ սովաւ անխախտելի պնդու-
 թեամբ 'ի ձեռն սրբոյ ժողովոյն
 Նիկիոյ հիմնեցաւ: Եւ արկաւ ա-
 սլա յայս տաճար գահոյք Աստու-
 ծոյ. ոչ սեղան օսկեղէն քաւու-
 թեան զոր Մովսէս հրամայեաց, և
 Բեսելիէլ շինեաց, այլ հեղութիւն
 խոնարհութեան և սէրն նորա, զոր
 Քրիստոս հրամայեաց, և առա-
 քեալքն նորին գործեցին և մեզ
 աւանդեցին: Հանգչէր 'ի սա նա՝
 որ երբեմն չունէր տեղի ուր ըզ-
 գլուին գնէր. հաճեցաւ 'ի սմա-
 բնակել, քան 'ի կառս քերովքեա-
 կանս: Իսկ յորժամ տեսին մարդիկ

Թէ տաճար Աստուծոյ եղեաք , և
 հոգի նորա սուրբ բնակեաց ՚ի մեզ .
 փոխանակ անշունչ տարերաց ի-
 մաստնացեալք խորհրդով , որպէս
 յայնժամ ցեղքն Իսրայէլի , տային
 նիւթ խորանին Աստուծոյ , ոչ ոս-
 կի , կապուտակ , կամ ծիրանի զգա-
 շի , այլ զանձինս իւրեանց . ոմն մաք-
 րութեամբ , ոմն խոնարհութեամբ ,
 ոմն վկայկան արեամբ : Անուին
 ճարտարապետքն իմաստունք և գոր-
 ծէին սոքօք զառագաստ և զխորան
 վկայութեան աստուածութեանն
 Քրիստոսի : Ոչ զոք ՚ի նոցանէ խըա-
 րեալ մերժէին , թէ և յանպատ-
 կան նիւթոյ , թէ պղինձ , թէ մազ
 այծեաց՝ ըստ իւրում չափոյ և շը-
 նորհացն պատկանէին զնոսա ՚ի
 նիւթ խորանին հաւատոցն . այս
 րնքն՝ զի և պողնիկք զղջացեալք
 եղեն ՚ի աուն Քրիստոսի զարդք , և
 մարդասպանք ողորմութիւն գը-
 տեալք , և ուրացութեամբ սևա-
 ցեալքն՝ և դարձեալ զղջացեալքն
 Քանդի պիտոյ է ամենայնն ՚ի զարդ
 խորանիս հասարակաց , թէ խուժ .

Թէ գուժ Թէ սկիւթացի, և ամե-
 նայնն 'ի Քրիստոս, և յամենայն
 Քրիստոս յարմարէր : Ոչ Թէ յԵ-
 գիպատուէ միայն խաբեցին և առին
 զայս նիւթս, այլ յԵրուսաղեմէ
 մինչև 'ի Լիւբիկեայ, և 'ի հարաւոյ
 մինչև յԸօֆնիկուրայ, և 'ի Ժառան-
 գութենէն Սեմայ մինչև 'ի ծագս
 հիւսիսոյ տանն Յաբեթի հետիոսս
 ընթացեալ, զամենևսեան աշակեր-
 տեցին հոգւով զօրացեալքն և մարմ-
 նով տառապեալքն : Չհաւատոյ
 խորանս յերկրի կանգնեցին, որպէս
 զի ներգործութիւն գործոյն Աս-
 տուծոյ տացի Աստուծոյ, և մի
 մարդկային մարմնոյ : Եւ զհարգ-
 մարդկան կարելի, որ 'ի հոգիացե-
 լոցն սրբոց կատարեցաւ հրաշալի :
 Առքա, որ զչորս անգիւն աշխարհի
 մարդ մի և անձն մի և շունչ մի և
 մարմին մի և տաճար մի Աստուծոյ
 իւրեանց արարին : Ո՛վ սքանչե-
 լեացս, գործ՝ առ որ տկարանայ
 բռնութիւն թագաւորաց և ուժգ-
 նութիւն իշխանաց, վշտացեալքն
 և չարչարեալքն զօրեցին աւարտել .

նորքա որք մեռեալ էին աշխարհի և
կենդանիք Աստուծոյ, նորքա յայս
զարմանալի միակրօնութիւնս ա-
ծեալ զամենեւեան փակեցին. նորքա
որք խաղաղարարք եղին տիեզերաց, և
յօդակապք ՚ի Քաղան բաժանելոցն:

Է՞ր վասն այսպէս զօրացեալք.
յայտ է, վասն զի անսօգիւտ հաւա-
տով ՚ի գործն Աստուծոյ կանխե-
ցին, զի առ հանդերձեալ փառսն
միշտ արթնութեամբ հայէին: Ուս-
տի և առ հաւատչեայ փրկեցելոցն
զանձինս յօժարութեամբ դնէին.
ըստ այնմ զոր պրէ առաքեալ. Նուի-
րիմ ՚ի վերայ պատարագի և պաշ-
տամանն ձերոյ, ուստի և խնդամ և
ուրախակից եմ ամենեցուն ձեր: Եւ
որպէս հիմն եկեղեցւոյ Պետրոս ա-
սէր. Չանցս չարչարանաց եղբայրու-
թեան ձերոյ յանձինս կատարեալ:
Այսպէս եղեալ պատկեր Քրիստոսի
երկնաւոր խաղաղարարին արեան և
խաչի, ապա կարացին հաստատել
զնոյն ՚ի յերկրի, աշակերտք զսիրոյն
սիրելի: Եւ խնդրեմք, զինչ պտուղ
խաղաղունն յայնժամ՝ զոր ետուն

աշխարհի. զինչ այլ, բայց եթէ երկիրս երկին եղև, և փառքն որ'ի բարձունս էր Աստուծոյ՝ և յերկիրս տարածեցաւ, և սրբաբանութիւն սրով բէից'ի բերանոյ հասարակաց մարդկութեա ելից զայս տաճար հաւատոց հոգևոր՝ անհանգիստ ազազակաւ: Ահայքն զինեկին և զօրագլուխքն մարդէին, առարկուքն պնտէին և վարժիչքն քաջալերէին, ճգնութքն ժուժկալ լինեկին և զողորմութիւնն առատացուցանէին, զսէրն տարածանէին և զճնեալն'ի նմանէ որդիս յարդեալ պատուէին. միշտ երկնային մանանայիւն պարարեալք կերակրէին, և յաւետարանական վիճէն առողեալք ծաղկէին:

Ետեա բարձրեալն Աստուած և հաճեցաւ. հայեցաւ 'ի նորն հաբէլ՝ 'ի միածինն իւր որդի և 'ի պատարագ մարմնոյ իւրոյ յեկեղեցի, և հոտուեցաւ 'ի հոս անուշից: Եհան զնոսա այնուհետև յանապատէ կռապաշտ իշխանացն հալածանաց, և ամ 'ի Սաղիմ հոգևոր և մարմնաւոր խաղաղութեան 'ի ձե

և ընբարեպաշտ թագաւորաց : Առ
 'ի ձեռս զգաւազանն երկաթի , և
 սկսաւ նովաւ հովուել զեկեղեցի
 իւր , ոչ սաստկու թեամբ որպէս
 զԻսրայէլ , այլ քաղցրութբ և ողոր-
 մութեամբ . զի որ սաստիւն փշրեաց
 զնոսա , քաղցրութբն սնդեալ միա-
 ցոյց զսոսա . և զի խրատն վարժեաց
 զորդիան 'ի հնազանդութիւն , յեա
 այնորիկ և զսէրն նոցա սկսաւ Ած-
 ցուցանել : Ամփոփեաց զսուր բար-
 կութեան և զբաժակն պղտոր՝ զոր
 արբոյց գատեր Սիոնի , և փորձեաց
 և ետ նոցա ընդ հողւոր խաղաղու-
 թէն և զմարմնոց անդորրութիւնն :
 Ահուն արար զանուրն կռապաշտից
 տէրութեանն 'ի պարանոցէ նոցա ,
 և արդար իրաւամբքն յարոյց զթա-
 գաւորս արդարս և աստուածա-
 պաշտս : Եւ 'ի ձեռս նոցա զվրան
 թամու հաւատոցիւրոց , զի անտաշ 'ի
 մարդկային հնարից արձանօք հողե-
 ւոր վիմաց զնոյն շինեացեն : Ած
 'ի ձեռն բարեպաշտն Աստտանդիա-
 նոսի , նոր մեր Սողոմոնի , 'ի չորից ե-
 զերաց աշխարհի զճարտարապետա

Խմաստունս, և շինեաց նոքօք զտա-
 ճար հաւատոյ եկեղեցւոյ իւրոյ
 վայելուչ : Որ դրուագրեցին զսա-
 անապական խմաստիցն ոսկւով, և
 նկարեցին զսովաւ զքրովքէս երկ-
 նայինս յերկրի, և արարին զամե-
 նայն տիեզերս մի տուն՝ միոյն
 Քրիստոսի, և եկեղեցի : Ոչ ոք էր
 աղքատ յայնժամ՝ ի բարեգործու-
 թենէ այլ իբրև զքարինս էր ոսկի
 և արծաթ յերկրի մերում, զմաք-
 րութիւնն իմա և զսրբութիւն : Նըս-
 տան ապա համարձակ քահանայա-
 պետք յաջորդք Քրիստոսի ՚ի վերայ
 տանն իւրոյ . հովիւք իմաստունք
 սկսան զհօտան արածել բժիշկք լի-
 նել, և զփտեալ անդաման յապաւել-
 քահանայքն արթունք՝ զխունկ ժո-
 ղովորեանն նուիրել : Եւ յայնժամ
 իբրև զփեսայ շքեղազարդեալ էր
 տեսանել զճեմեալն յառադաստ
 իւր Քրիստոս : Չայն արձակէր
 քաղցր առ կոյսն ողջախոհ . ընդար-
 ձակեա զտեղի խորանի քո և զսրա-
 հից քոց, կանգնեա, մի խնայեր, եր-
 կայնեա զապաւանդակս քո, հաս-

տասեալս զցիցս քո, յաջ և յահեակ
 [Թռուսջիր, և զաւակ քո զհեթա-
 նոսս ժառանգեսցէ, և զքաղաքս
 աւերեալս 'ի կռապաշտիցն շինեա-
 ցես: Մի ասէ երկնչիք, [Թէ մին-
 չև ցայժմ նոքօք յամօթ արարի
 զքեզ. զի երգուայ, և ոչ ևս զզջա-
 ցայց 'ի քեզ բնակել հաճու[թեամբ՝
 որ ես հանգիստ իմ յաւխտեանս
 յաւխտենից :

Յայնժամ որ վարաներն գաղանի
 սկզբնաչարն [Թշնամին, ծանու-
 ցեալ [Թէ մեքենայքն իւր խայտա-
 ռակեցան, տիեզերք աստուածսլաշ
 տու[թեամբ ծաղկեցան, սլատրեալքն
 դարձեալ փրկեցան, ժառանգորդք
 դրախտին 'ի հայրենիան փու[թա-
 ցան. երկրաքարչ հեշտու[թիւնն
 տեղի ետ, և երկնային սրբու[թիւնն
 սլայծառացաւ. գործի ասուլու[թեն
 խորտակեցաւ, և սլուղ սիրոյն
 սկսաւ բազմանալ. յոյս ամենե-
 ցուն 'ի ստորնայնոցս վերացաւ,
 և յերկնային կայանն հանգեաւ,
 արտաքս սողէր յորջէն շարու[թեան.
 Իբրև զառիւծ գոչելով շջէր

բացեալ զկոկորդ շարութեանն ,
 ջանացեալ առ 'ի կլանել զեկեղե-
 ցին փրկեալ Քրիստոսիւ : Սակայն
 տկարն նկուռն լինէր 'ի սկզբանն . և
 մի շունչն և մի մարմինն 'ի գլխոյն
 զորացեալք՝ անգործ զմէքենայս
 թշնամոյն առնէին : Թէ ձգէր 'ի
 սովորական նեախցն 'ի վերայ ոմանց
 սրտնկութիք կիմ սպանութիք կիմ
 այլով ախախ հարեալ զնոսա, երա-
 գեին բժիշկքն իմաստունք, և յառա-
 ջին առողջուին հաստատէին : Ապա
 տեսեալ թէ որով սովոր էր պատրել
 ձախակողմեան մարմն խայտառա-
 կի, զաջակողմեան զնուցն բուռն
 հարկանէր : Եւ զինչ այս . այս ինքն
 զի որպէս 'ի սկզբանն հերձուածո-
 զական մարտիւ՝ ամենապատիրն
 խաբէութեամբ նենգողն կարթիւ
 հատուածեալ 'ի բաց հերքեաց
 զմարդիկ 'ի դրախտէն, այսպէս և
 այժմ ընդ ամրակուռ սպառազէնս
 մեր՝ սովաւ 'ի հանգէս մտանէր .
 Չինչ է ինձ ասէ մասնաւոր նե-
 ախք զձեզ խոցոտել և 'ի յաղթու-
 թենէ 'ի գերեւս ելանել, համակոր-

ծանն կարօտանաւ մեքենայից . պիտոյ է ինձ գործի առ ամուր արձանս ձեր ազգող : Արդ սէր առիք օրէնս , և զմիմեանց վէրս այնու բժշկէք . յատելու թիւն զայն փոխանակեմ և իսպառ կործանեմ : Խաղաղութեան առիք պատուիրան , և 'ի մի մարմին զօգեցայք . 'ի թըշնամութիւն զայն դարձուցանեմ , և զմիութիւնդ 'ի բազումս հերձեմ :

Տես զամենաչարն , թէ զի՛նչ աւեր անղեղ մախանօքն . գործի ասէ այսմ մարտիս , և անհնար՝ ոչ յիմօցս աստի զոր իմաստնացալք ձանաչել՝ սրատրաստեմ . ոչ զմեզս՝ զոր ապաշխարութեամբ ջնջէք , և ոչ զատելու թիւնն՝ զոր սիրով նուաճէք , ոչ զտարապարհակ վարելն՝ զոր յօժարն թաց լինելովն կոխեցիք , և ոչ զնախատելն կամ զսպանանելն՝ զոր յուսով խոստմանցն արհամարհեցիք : Այլ զի՛նչ . ամենեցուն ձեր աչք 'ի յոյսն և 'ի գլուխըն ձեր Քրիստոս հայի . ինձ չիք այլ հնար զձեզ քակտելոյ , բայց թէ՛ այլևայլ զառ նա հայելն ու .

սուցիցառնել: Եւ որպէս զուղիղ
բանն Աստուծոյ նախահօրն ձեր
Թիւր մեկնեալ դժեցուցի, այս-
պէս կարելի է և այժմ զբառս գրոց
ումանց 'ի ձէնջ այլ և այլ ցուցանել,
և նոքօք զամենեւեան խռովեցու-
ցանել. Թերևս կարացից զՍիջնորդն
խաղաղութեան խաւարեցուցա-
նել լովզմիտս ձեր, ատելութեան
տալ սրտոճառ տեսանել: Մի՛թէ
կարացից զկէնաց ծառն որպէս
նախահօրն ձեր, և ձեզ մոլորու-
թեամբ մտաց՝ չարի գիտութիւն
ուսուցանել: Արդարև այս է ինձ
հաճոյական մեղք, հակառակու-
թիւնն՝ առ որ ոչ զըջումն տեղի
դտանէ, ամբարտաւանութիւնն է
ինձ խաւար ըղձալի, զոր ոչ լոյս
գիտութեանն փոխանակէ:

Զայս ոչ միայն խորհեցաւ, և զ-
բարբ, այլ և արար. ոչ միայն կամե-
ցաւ, այլ և կատարեաց: Արձակեաց
զամբաբարան, և զտաճարն Քրիստո-
սի խախտեաց, լարեաց զաղէղն, և
զընտիրան վիրաւորեաց: Ա՛վ աղէ-
տիցս, 'ի տանէն զչարսն բուսուցա-

նէր, և զվերահացուս խորանին քակ-
 ախա և քայքայիչա առագորէր . ըզ-
 մատակարարան 'ի տապալէնն կցորդ
 իւր ընդունէր, և զհովիւան հօտիցն
 օձտողս լինէր . զՄակեդոն հո-
 գւոյն պարգևաց թշնամի յարուցա-
 նէր, և աստուածութեան նորին
 զժխտելն խրատէր: զԼեսատոր՝ միած-
 նին փառաց և անճառ խորհրդ-
 դոյ անօրէնութեանն զլացող լինել
 յորդորէր: զԵւաիքէս զխաւար խա-
 ւարաւ բժշկել վարդապետէր, և
 զներմարդութիւնն ունայն ցուցա-
 նել յորդորէր:

Եւ ապա զինչ . ողբոց է այսու-
 հետև ճառ բանիս պատմութեան .
 զի տապալէր այնուհետև զմիու-
 թիւն եկեղեցւոյ 'ի մասունս բա-
 զումս: Քակէր տաճարն Աստուծոյ,
 զոր շինեաց ճշմարիտն Սողոմոն
 'ի ձեռն իմաստուն ճարտարապե-
 տացն . եղծանէր գործ երջանիկն
 առաքելոց: Արբուցանէր մեզ ըզ-
 բաժակ բարկութեանն Աստու-
 ծոյ, աներևոյթն Նաբուգոդոնոսոր
 մինչև խապառ . 'ի գերութիւն վարէր

զքարինս տաճարինս Աստուծոյ 'ի
 խառնակութեանն և 'ի հակառա-
 կութեաննն Բաբելոնն : Եւ ոչ միայն
 զքարինսն, այլև զսպաս սրբութեան
 տաճարին յափշտակեալ տարաւ 'ի
 տունն իւր յերկիրն Սինաիր : Մի
 կարծէք վայրապար զասացեալս,
 այլ հայեցարուք յրնթացս մեր հո-
 գևոր ըստ նոցա մարմնոցն յարա-
 ցուցի : Չունին զսպասն մեր ման-
 կունքն Բաբելոնի, և հարձքն
 'Աբուգոգոնոսորայ աներևութի :
 Չբաժակ սիրոյն, որով մէքն պաշտե-
 աք միմեանց՝ թերևս ո՞չ տեսանէք
 այժմ 'ի ձեռս նոցա : Չխնկանոցն
 ոսկի, այս ինքն զաղօթիցն ասեմ
 փոյթ, մի թէ ո՞չ առին նոքա և ունին
 Չորդարութի իրաւանց և դատաս-
 տանի, որով զարդարէր տաճարս
 Աստուծոյ, տեսէք, և տեսեալ էք,
 զի որդիք օտարացն առին 'ի մէնջ
 և ունին : Այնոքիկ մեր էր երբեմն,
 եղբարք, սեպհական, այնոքիկ՝ մինչ-
 չև էաք խռովութիւն գերեալք,
 մերոյ տաճարիս էին գործիք պաշ-
 տաման . զայս սպաս մերն հարք ե-

տուն մեզ 'ի սրբաբարութեանցն :
 Նորա ուսան 'ի Քրիստոսէ զհեղու-
 թիւն, և մեզ աւանդեցին . նորա
 աւին 'ի նմանէ զնոր օրէնս սիրոյ բա-
 ժակին, և մեզ ընձեռեցին : Աղօթք
 և նորայն բանական սրտուղ մեր
 էր, զոր այժմ տեսանեմք 'ի ձեռս
 անխմաստիցն : Արդարութիւնն եկե-
 ղեցւոյ քրիստոնէից էր հայ, որով
 նորա լցեալ են, և մեք սովամահ
 մեռանիմք :

Այսպէս զմի տաճարս խմանալի՝
 խմանալին թշնամի կործանեաց
 ըստ յարացուցի զգալոյն, և զսպաս-
 սորա գերեաց, բայց 'ի տապանա-
 կէն Աստուծոյ, 'ի հաւատոցն ա-
 սեմ. և բայց յաստուածային հրոյն՝
 'ի սրբութենէն ասեմ, զորս թագոյց
 խմաստութիւնն Աստուծոյ 'ի ջրհորս
 խորս գրոց սրբոց վարդապետութե,
 աստուածեղէնս իմն գոլով և հը-
 րեշտակականս, զորս ոչ գտաւ թըշ-
 նամին արժանի՝ պիղծ ձեռօքն շօշա-
 վեւ. այս միայն թագեալ 'ի նոցա-
 նէ վերնականն խնամօք : Ապա թե
 ոչ տաճարն՝ այսինքն միութիւն

ազգաց քրիստոնէից, և խաղաղու-
 թիւնն որ առ իրեարս տապալեցաւ
 'ի թշնամեացն արուեաօից. և շի-
 նեալքս 'ի վերայ միոյ հիմանն՝ կոր-
 ծանեցաք, միայն անձանց գող զհի-
 մրն Քրիստոս, և ոչ եղբարցն. ուսալ
 և քակոեցաւ յառ միմեանս մար-
 տէն աներևոյթ թշնամեոյն ներգոր-
 ծութեամբ, պարխաւք դստեր Նի-
 ոնի խախտեցան, և ոչ դադարեցին.
 միոյ տաճարին քարինք 'ի զանազան
 ազգաց՝ առ իւրաքանչիւր յօդ ան-
 տաշ դարձան, և զփառս տանն
 կործանեցին : Մաշեցան 'ի սրոյ
 բարկութեանն, և 'ի սովոյ ազխու-
 թեան . և առ գեաս բարեւոյցոց
 սովեալ նստէաք արդարև 'ի լաց և
 'ի յողբս նոցա, որք զհայրենին աշ-
 խարհի պայծառութիւն զմեաւ
 ածէին : Իսկ անմօիցն և երկրա-
 քարշիցն, որպէս Եգիպտոս նախ՝
 նոյնպէս և այժմ՝ Բաբելոն եղև ըզ-
 ձալի. նորա որք խատութեամբ սրախ
 որպէս խատորով ցանգան զխա-
 նալին իւրեանց մարդ սնուցանել :
 Այլ խմատունք լացին և լայինև

լան միշտ կենդանի բանիւքն իւրեանց, և զայս թշուառութիւնս աշխարեն. որպէս քարինք տանս Աստուծոյ ցրուեալ են որպէս աղբ զճանապարհաւ՝ ՚ի ցեղ ընտրութեան և ՚ի միմեանց դարձեալ յարհամարհութիւն. տեսին զի զանապտղութենէ կախեցան այնուհետև մերն կտակարանք : Քանզի թէպէտ և ունէաք ՚ի դերութեանն ընդ մեզ զօրէնս Աստուծոյ մերոյ իւրաքանչիւր ոք, սակայն դանդաղէաք զ՚ի նմանէ յանձինս մեր արկեալ զսերմանիան բուսուցանել : Զի զիտորդ կարելի՝ ոչ ունելով զտաճարն Աստուծոյ, զխաղաղութիւնս ասեմ, զերգ տեառն երգել : Սակայն ծանկթ, զի այս յետ գերութեանն եղև, և քակելոյ թշնամւոյն զտաճար խաղաղութեան մերոյ : Ապա թէ ոչ՝ զպտուղսն, որ նախ քան զայս ՚ի միաշնչութեան անդ, և մինչ դեռ ՚ի տաճարին խաղաղութեանէաք՝ տայր ամենայն աշխարհ, ձեզ թողումք իմաստասիրել, քան թէ բանիւ զանձառն ճառել. զի մի

յոլովութեամբ ճառիս նախընթացութեան՝ ՚ի ստորև մնասցուք խորհրդոյս զօրութեան :

Յերիս բաժանեալ աշխարհ, այսինքն, Ասիա, Բուսիա և Վերիա, յորժամ ՚ի վերայ միոյ վիմի հաւատոյ խաղաղութեամբ էին պնդեալ, զիւրդ ոչ է ամենեցուն յայտնի, թէ անտանելի պողախայծութիւն առաքինութեանցն առատանային : Յեգիպտոս քաղաք Սեդեկ, ըստ կանխագուշակ մարդարէութեանն էր Աստուծոյ յայնժամ. և հոռմայեցւոցն տէրութիւն իբրև զգաւազան երկաթի՝ նեցուկ պնդութեւն և սմբութեւն հանուրցս լինէր : Աքայիա, Ելլագայ, Մակեդոնիա՝ թեւհոխեալ առ Ասիաւ, առաքելովքն վարժեալք, ՚ի Պաւղոսէ առ դեալք և արմատացեալք, և զնորասերմանան շնորհիւն Աստուծոյաճեցուցանէին : Մանաւանդ տայր և հայատանեայցս աշխարհ, մինչդեռ ՚ի միութեան եկեղեցւոյ վեմն պնդեալ էր՝ պտուղ Աստուծոյ առատ և բազում. և յերկիր մեր

իբրև զաստեղս երկնից բազմացան
սեղանքն Աստուծոյ ըստ տեսլեան
սրբոյն Գրիգորի. հօտքն լուսակիզն,
արօտքն դալարի, հովիւքն արթունք,
և սուլիւքն քաղցրալուրք. զի եւ
հիւստի խատութեանն, և շնչեաց
հարաւ սիրոյ հոգւոյն Քրիստոսի:

Բայց յորժամ միութիւն տիեզե-
րաց պառակտեցաւ, պատահումն ո՞ր
պէս. յորժամ ՚ի վերայ զանազան վի-
մի կարծեցաք զհաւատս մեր շինել,
և ընդ միմեանս սկսաք մարանչել,
կործանումն ո՞րքան: Յորժամ մար-
մինն Քրիստոսի քակտեցաւ ՚ի մի-
մեանց, վէրն անտանելի. յորժամ
անդամքն միմեանց թշնամիք դար-
ձան, վերաւորեալքն անչափ. յոր-
ժամ զմիջնորդն խաղաղութե տէր
մեր Յիսուս Քրիստոս թշնամութե
առաք նիւթ, պտուղ նորին փո-
խանակ սիրոյն, ատելութիւնն: Յոր-
ժամ փոխանակ յերկնից մեզ բե-
րեալ նոր օրինաց վարդապետին՝
զաշխարհակալիս առաք զօրէնան,
վատթարացեալք բթեցաք յամե-
նայն առաքինութեանց: Կնձ թուի

այնքան զօրեալք, մինչ զօրհնու-
թիւն տեառն գերչացն չերգել-
այսինքն զհաւատս և զխոստովա-
նութիւնս, զոր 'ի գերեւոյն իւրա-
քանչիւրքն ամբողջ պահեցին :

Ապա թէ ոչ՝ թշուառութիւնք բա-
զումք փոխանակեցին զբարօրութի-
մեր . և ոչ միայն ըստ ներքին, այլ-
և ըստ արտաքին կրից այնու հե-
տե վտանգեցաւ ազգ Քրիստոնէից:
Այնզի զոր ըստ նախայօժար կա-
մաց ատեցաք զհոգևորն խաղա-
ղութիւն, զրկեաց Աստուած և 'ի
մարմնով զնոյն ունեւոյն : Չի այս
է սովորութիւն նորա, յորժամ
հոգևով կործանիմք զբօսեալ, ան-
տես առնէ և զմարմնոց վրդով
մուծնս . էր վասն, զի թերևս, 'ի խը-
թելոյ մարմնական նեղութեանցն
զարթուցեալք ընդ թմբրութիւն
ոգևոց զղջասցուք : Չոր օրինակ է
տեսանել բազում անգամ յԽորայ-
էլի եղեալ . ըստ որում և նախա-
գիծ յարարուցիւղ պատուհասե-
ցան : Ոչ անխայեալ Աստուծոյ 'ի
տաճարն և ոչ 'ի ժողովուրդն, այլ

մասնեաց զնոսա 'ի Բաբելոն 'ի ծառայութիւն . մինչև զարթուցեալ պատուհասիւ մարմնոցն՝ անձամբ զանձինս 'ի ծառայութենէ մեղացն զերծուցին . և փրկեալք այնուհետև Աստուծով 'ի մարմնոց վասնդ զից, զառաջինն ժառանգեցին հայրենիս : Այսպէս տեսանի և մերս յայանապէս ճշմարիտ քննողաց . և որք ընդ ամենայն տիպ ապացուցինոցա ճանապարհ արարաք, հարկաւորապէս և ընդ այս շաւիղ հոլովեցաք : Ուստի և յետ կամօք մեր գերեւոյ՝ 'ի հակառակութեանն խորխորա՝ գերեցաք անադան ուրեմն և ըստ մարմնոյ . զի զայրացաւ վերն, և ոչ կամեցաւ բժշկել քաղցրութեամբ : Յոտից ասէ մինչև ցգլուխս չեք առողջութիւն . վասն այնորիկ երկիր ձեր աւերակ, քաղաք ձեր հրձիգք . զաշխարհն ձեր առաջի ձեր օտարք կերիցեն, որպէս զի ահամայ առողջասցիք :

Եւ զինչ էր յանցանքն այսքան սաստիկ պատուհասիս արժանի : Յայտ է անաչառ մտաց խմասանոց .

զի ոչ էր մեզք ըստ մարմնոյ՝ որ նե-
 րելի էր տկարութեանն, այլ ըստ
 հոգւոյ՝ որ տկարանայ առնուլ ա-
 սաշաւանայ ժամանակ. զոր սա-
 կաւուք թուել՝ ոչ է անպատշաճ ։
 Այսինքն, զի դարձաք միմեանց թըշ-
 նամիք, ոչ ըստ մարմնոյ՝ այլ ըստ
 հոգւոյ։ Ատեցաք զիրեարս, ոչ վասն
 առ միմեանս դրժելոյն, այլ վասն
 զԱստուած կարծել սիրելոյ. շքե-
 ցաք զառիթ խաղաղութեանն ըզ-
 ֆրիստոս՝ հակառակութեան մերոյ
 սլատճառ։ Ծանուցաք աշակերտք
 նորա, ոչ զմիմեանս սիրելովն, այլ
 ատելութեամբն։ Եդաք հիմն խնա-
 տից մեր՝ ոչ զհաշտութեանն հօր
 պատարագ, այլ զնախանձն որ ՚ի
 Աայե՛նէ սերմանեալ։ Դարձաք հո-
 գէկիրքս ՚ի լինելոյ հոգւորս, և ախ-
 տացեալք ըստ մարմնոյ՝ գտաք շնչա-
 ւորս։ Յաղագս որոյ և զօրէնս կե-
 նաց լքեալ՝ որ ՚ի հոգւոյն, հպատա-
 կեմք օրինաց մարմնոյ փոխանակնո-
 րա։ Եւ զեանրդ ոչ այսպէս. Չի ա-
 մենեքեան, ասէ Պաւղոս, եթէ
 հրեայք և եթէ հեթանոսք, մի հոգի

արբաք, և 'ի մի հոգևոր էութիւն
 փոխեցաք, և 'ի մի գլուխն զանա-
 զան անդամք՝ և 'ի մի մարմին սաա-
 կանեցաք: Իսկ մեք այժմ՝ ազգքս
 մարմնով բաժանեալք, և հոգևով
 միացեալքս՝ հակառակ սահմանի և
 ընկացն առաքելոյ ընթացաք: Պա-
 հեմք զընտանութիւն մարմնոյ և
 զգութ առ իրեարս, և 'ի կցորդու-
 թենէ հոգւոց հրաժարեմք: Ի ճաշս
 մարմնոյ և յմտելիս հաղորդիմք
 միմեանց, և 'ի քրիստոսի սեղանոյն
 խորշիմք: Ի տունս բարեկամաց սի-
 րով ընթանամք այլասեռքս քրիս-
 տոնեայք, և 'ի տունս Աստուծոյ՝
 Ժողովարանս այլևայլ ազգաց մի
 քրիստոնէից դժուարաւ: Ի հա-
 ւատս բանից և 'ի սատմութիւնս
 խօսից հաւատարիմք իրերաց, և 'ի
 հաւատն որ առ Աստուած միմեանց
 անհաւանք: Մի քրիստոնեայք ա-
 նուանիմք, և 'ի մի շաւղաց մերայ
 հեռեմիմք, և յիրերաց ճանապար-
 հակցութենէ խելադարեալ զար-
 հուրիմք: Չորոց տեսեալ Աստու-
 ծոյ զանմտութիւնս մեր՝ լիք էթող

զմեզ 'ի խնամելոյ ըստ մարմնոյ, որ
 պէս և երբեմն զգուստրն Սիոնի, մա-
 նաւանդ թէ ևս առաւել: Չի ու-
 րում շատ տուաւ, շատ ասէ, խընդ-
 րեացի 'ի նմանէ, և որ մեծամեծաց
 շնորհացն յանցեալ, և մեծամեծ գա-
 նիւք պատթեցաւ. զի ոչ երբէք զըր-
 կէ ողորմութիւն զարդարութիւնն
 Աստուծոյ, յորժամ ոչ ունիցի
 նիւթ զզջուսն մարդոյ:

Արդ քանզի մեզաք օրինաց սիրոյն
 և յանցեաք ընդ խաղաղութեանն
 պատուէր և ոչ զզջացաք, յաղթեցաւ
 ողորմութիւնն յարդարութեանէն, և
 եբարձ 'ի խռովելոցս հոգևով իրա-
 ւունքն և զմարմնոց խաղաղութիւն:
 Եւ զի այս այսպէս է, ահաւասիկ
 առձեռն պատրաստ տեսանեմք
 զգործն բանիցս վկայ: Թերևս ո՛չ
 գարձաւ գրախոն Աստուծոյ յա-
 ռաջինն իւր բնութիւն եղեալ հնոց
 երկաթի. ո՛չ նկուն եղեալ պարտե-
 ցաւ բազում անգամ անարարտելի
 զօրութիւնն Հոռոմոց: Այլ զհայ-
 աստանեայցս գիպուածք յետ այ-
 սորիկ 'ի ձերդ ազատտան առնեմք

քննութիւն, թէ ո՞ւր պարտ էր մեզ զայս հանդէս գումարել, և յորում վայրի վտարեցաք՝ միայն ամէլ ըզմտաւ: Եւ այս էր վասն, եղբարք, ազաչեմ անաչառ կամօք դիտեցէք, զի քակտեցաք զմի մարմինն Քրիստոսի՝ ի բազում մարմինս, զի բաժանեցաք զմի եկեղեցի նորա՝ ի բազում մասունս, զի քրիստոնէայք ոչ պաւղոսեան կամ կեփայեան անուամբքն պանծամք, այլ ևս վառ թարացն և գազանաբարոյիցն: Թողեալ զանունն Քրիստոսի՝ Հայկինն և Արամայ, Հռոմոնց և Ելէնացւոց անուամբքն մեծաբանեմք՝ ի վերայ իրերաց և առ կշտամբանսն Պաւղոսի ընդդէմ մեր առ այս, հեղգալուր լինիմք:

Ո՛վ անմիտք, ասէ, Հայկն ի խաչ ելեալ է վասն ձեր, կամ յԱրամայ անունն մկրտեցարուք. ապա թէ ոչ զիսորդ երկրորդ համարեալ զանունն Քրիստոսի, որ ի վերայ ձեր մեռաւ, նախնեօքն հեթանոսօքն պարծիք: Թերևս ոչ է այսպէս. քանզի յորժամ հարցմանն

պատասխանեմք իրերաց զգաւա-
նութիւն անուան յուսոյն մերոյ
Քրիստոսի 'ի վերայ մեր, ոչ բաւա-
կանանայ այնու լսողն շինել, այլ
կարօտխմք զհեթանոսական ա-
նուանսն 'ի վերայ յաւելուլ:

Զմեղսառ 'ի մահ մեղաքանապա-
շաւս թշնամութեամբք. զի Տխտե-
ցաք պատուիրանին որ աւանդէ մեզ
թողութն զթողութիւն գտանել. զի
ոչ զմիհոգի սուրբ, այլ բովանդակ
ազգ՝ զազգ, և եկեղեցի՝ զեկեղե-
ցի, և օրէնք՝ զօրէնս նախատէն: Յան-
ցանք՝ որում չիք ներումն թողու-
թեան, ասաց անսուտն բերան, այն
զի անդեղջ է 'ի չարիան: Զի թողաք
զսէրն՝ որէ գլուխ պատուիրանին և
աղբեր բարեաց, և բուռն հարաք
զթշնամութենէն՝ գտակք եղեալ
ամենայն չարեաց: Եւ ահա զի սէր
ոչ նախանձի, ատելութեան օրի-
նօք վարժեալքս նախանձեցաք:
Սէրն ոչ գրգռի, մէք զօրհանապաղ
երկնեցաք, և երկնեմք առ միմեանս
զչարութիւն: Սէր ոչ նախանձի,
մէք նախանձելով յաչաղեմք զորս

առ միմեանս ուղղութիւն : Սէր ոչ
 խնդրէ զիւրն, իսկ մէք ոչ թէ միայն
 խնդրեմք, այլ անխրաւութեամբ
 զընկենու՛մք զիրաւունս իրերաց, և
 զմերն կացուցանեմք՝ վերջացեալք
 'ի խաղաղութենէ : Ոչ ջանամք
 զյանցանս միմեանց բժշկել, այլ
 վէրս 'ի վերայ վերաց կուտել և իւ-
 րաքանջիւրոցս յաղթող և արդար
 երևել : Այս է խոտորնակ ճանա-
 պարհ և մուլար, ընդ որ այսօր հե-
 տեխմք, և զգործով աստուածատե-
 ցութիւնս՝ պիտակ բանիւ աս-
 տուածսիրութիւնառգնեմք. զճշմար-
 տութեամբ մարտնչելս ընդ Քրիս-
 տոս ստայօղ խօսիւք՝ խաղաղու-
 թիւն առ նա համարիմք : Այս է մու-
 լորումն չարաչար, որ ընդ զզումն
 պատերազմի . և ամբարտաւանու-
 թիւն կործանող՝ որ հեզութիւն
 զըկողացս թուի : Այս է խաւար՝
 աղխտութեան աղձամուղջ, որ լոյս
 'ի մէնջ մեծարի . և մեռելութիւն
 անկենդան՝ որ զկենդանութիւն
 խընդրել հրաժարէ : Յայսմանէ եկն
 մեզ լոյսն Քրիստոս, և լուսաւո-

րեաց . և յայսպիսի մահ ուանէս
կեանքն՝ և կենդանացոյց . քանզի
կենդանացոյց յառանց զղջանալոյ՝ ի
մեղան վարակելոյ , և լուսաւորեաց
ճառագայթիւք սուրբ պատուիրա
նին , որում մեղաք մեք և հարքն մեր ,
անօրինեցաք և յանցեաք , և խոստո
վանիմք արգարութեամբ և յիրաւի
ածեալ զայսոսիկ Աստուծոյ՝ ի վե
րայ մեր վասն մեղաց մերոց : Զի ոչ
սրահեցաք և ոչ արարաք՝ որպէս և
պատուիրան ընկալաք . վասն այսո
րիկ և մասնեաց զմասնոցս զանձինս
աներևոյթ նեղաց՝ մարմնով , տե
րանց խոտաարտաց , ոչ ամս եւթա
նասներորդ , այլ մանաւանդ հարիւ
րեակս եւթներորդ , յորս տառա
սեցաւ ՚ի Բաբելոն խառնակու
թեան և թշնամութեան՝ գերեալ
եկեղեցի Քրիստոսի : Անգր՝ ուր
ծերքն դատաւորք ոչ զարգար դա
տաստանն , այլ զանօրէնութիւն
բղխէին . քանզի և զայս դտանեմք
եղեալ առ մեզ ըստ մարգարէու
թեանն . Եւ եւլ անօրէնութի՝ ՚ի Բա
բելոն ՚ի ծերոցն դատաւորաց : Եւ

զի՛ւ ևս յայտնեցից զբանս՝ բուռն հարեալ զանաչառութեան դաւադարնէ. ո՛չ տեսանէք զիւրաքանչիւր ազգի առաջնորդս և դատաւորս՝ գըլուխս և կանոնս հաստատեալ՝ ոչ խաղաղութեան այլ թշնամութե. և օրէնք զի՛նչ, բարեացն որ առ միմեանս ներհակս, և միոյ հասարակաց ճշմարիտ հաւատոյ ընդդիմաբանս : Զան՝ ո՛չ այլ ինչ ՚ի բանսն, քան զմի եկեղեցի Քրիստոսի ՚ի միմեանց սրառակտել . և որ արդեամբք հերձուածող լինի, պիտակ զանուանն նախատանօք ՚ի վերայ եղբօրն առնու :

Ա՛վ ծեր և դատաւոր, եթէ չար է հերձել զՔրիստոսի անդամսն և վասն այսորիկ եղբայրն ՚ի քէն նախասի, դու ընդէր գունդործեալ՝ առ ՚ի նոյնդ ջանաս տառիցդ գրութեամբ . թերևս ո՛չ ուսար, թէ Մի յաղթիր ՚ի չարէն, այլ յաղթեա բարեաւն չարին . թերևս ո՛չ լուար, մի լինել բանակուիւ յոչ ինչ պէտս և ՚ի կործանուլն լսողացն : Զսրանութիւնդ գարձու

ցեալ 'ի սատանայէ՝ ընդդէմ Եղբօրն
 կապիս . և զայս ոչ բանիւ լոկով .
 այլ արձանագրու թեամբ . և հիմն
 ունիս քեզ ոչ զսէրն՝ որ 'ի Քրիստոս
 սէ , այլ զմախանան որ 'ի բանաար-
 կուէն : Ո՞չ երկնչիս՝ գուցէ և քեզ
 տացէ վայ տէրն , որ փակես զփա-
 կանս խաղաղութեան . գու ոչ
 մտանես , և զորս մտանէն ընդդէմ
 կացեալ արգելուս : Գովիս , և 'ի
 քեզ զգովութեան բանդ սահմա-
 նես . և թերես առատանաս յազգ
 քո և 'ի ցեղ . և զայլ ամենայն տի-
 եղերս բռնադատես բաժանել 'ի
 Քրիստոսէ , և ծանր թուի քեզ լուր
 նոցա բարեպաշտութեանն : Ի նա-
 խատելն քրքրիս , և զբարիոք լուրն
 ոչ կարես տանել : Այդպէս ուսար
 'ի տեառնէն քու մէ . այդպէս վար-
 դապետեաց որ ասացն . Եթէ սիրէք
 զսիրելիս ձեր , որ շնորհ է ձեր . զի
 և մաքսաւորք զնոյն գործեն : Այլ
 գու մանաւանդ և զսիրելին ատես ,
 թէ ընդէր յայլմէ ազգէ և ոչ յիմ-
 մէ ես : Ատուծոյ մեղադրեա որ բա-
 ժանեաց զեզուս : Ո՞վ թշուառու

Թեանս, որ բան կարէ զայսը կեղոյ
 չարի ընդարձակու թիւն պարունա-
 կել : Նախաափնք եղաք Քրիստոսի
 քրիստոնեայքս, և ամօթ նորա ա-
 ռաջի Հօր և հրեշտակաց սրբոց, զի
 թէ Աստուած փառաւորեալ է 'ի
 խորհուրդս սրբոց իւրոց, որպէս և
 է, ապա և նախատեալ է 'ի չարու-
 թիւն մտաց մերոց, և հայհոյեալ է
 անուն նորա 'ի մէջ այսոցն չարաց :

Եւ արդ զի՞նչ . իսպառ մնացա՞ք
 'ի նոյնն, և մինչև զյաւխտեան ան-
 տես եղեաք 'ի տեառնէ, և դեռ ևս
 ո՞րս պահէ մեզ բարձրեալն . ոչ եր-
 բէք . ել 'ի գլուխ ամացն թիւ, զոր
 խօսեցաւ Աստուած 'ի ձեռն Երե-
 միայ մարգարէի, ծառայու թեան
 մերոյ Ժամանակ և սահման : Յայտ-
 նեցաւ սէրն Քրիստոս 'ի վախճան
 յաւխտեանցս՝ յանարգութիւն ա-
 ռաջին մեղացն ատելութե՛ն : Ետես
 զի ոչ կարաց ձեռն մարդոյ կատա-
 րել զօրութիւն, արար աջ տեառն
 զփրկութիւն անբաւ զօրութեամբն :
 Աւեաարանենն այսու հետե մարգա-
 րէքն զգարձ փրկութեան . քանզի

ոչ անձանց՝ այլ մեզ մատակարարք
լինէին, ասէ երջանիկն առաքելոց
Պետրոս :

Խօսեաց Չաքարիաս . ուստի դար-
ձեւոցս վհատեալ սրտիւք յոյս, ասէ
Այսպէս ասէ տէր ամենակալ, եթէ
տկարանայցէ ինչ առաջի մնացոր-
դաց ժողովրդեանդ այդորիկ յա-
ւուրս յայսմիկ, միթէ և ա՛յ իմ տկա-
րանայցէ, ասէ տէր ամենակալ :
Այսպէս ասէ տէր ամենակալ . ա-
հաւասիկ ես փրկեմ զժողովուրդ
իմ յերկրէ արևելից, և յերկրէ արևմտից .
ամից զնոսա և բնակե-
ցուցից ՚ի մէջ Երուսաղէմի . և ե-
ղեցին ինձ ժողովուրդ, և ես եղէց
նոցա Աստուած ճշմարտութեամբ
և արդարութեամբ : Եւ արդ զօ-
րացիր դու Չորաբաբէլ ասէ տէր .
և զօրացիր Յեսու Յովսեփեկեայ
քահանայմեծ, և զօրացի ամենայն
ժողովուրդ երկրիդ ասէ տէր . դոր-
ժեցէք, զի ես ընդ ձեզ եմ ասէ
տէր ամենակալ : Եւ բանն զոր ուխ-
տեցի ընդ ձեզ յեւանելն յերկրէն
եզխալսացւոց, և հողին իմ որ կայր

'ի միջի ձերուս՝ քաջալերեցարուք ,
 զի այսպէս ասէ տէր ամենակալ .
 դարձեալ միւսանդամ շարժեցից
 զերկինս և զերկիր , զծով և զցամաք ,
 և միանդամայն շարժեցից զամենայն
 ազգս , և եկեացեն 'ի միասին 'ի փա-
 ռս անուան խնոյ , ասէ տէր ամենա-
 կալ :

Լուսոյք եղբարք , զնախաճառ մա-
 տակարարութիւն մարգարէիս : Առ
 ձեզ է ասացեալս , ցեղապետք նորս
 Իսրայէլի : Քեզ տայ զքաջալերու-
 թիւնս , ո՛վ Յիսուսի փոխան 'ի մէջ
 մեր՝ նորս պատուովն բազմեալ . և
 նորոյ Զօրաբարէլի՝ որ յարեւմտից
 յարեւելս ձգեաց զընդարձակութիւն
 ձեռինն առ 'ի շինուած տաճա-
 րիս . և դուք համասպասիւ եղբարքդ
 հաւատացէք մարգարէիս , թէ ոչ
 յանձանց , այլ յԱստուծոյ աստանօր
 գումարեալ ածայք : Ապա մի ոք
 վարկցի զայս սինհոգոս մեծ՝ մարգ-
 կային խորհրդոյ . մի զաստուածայ-
 ինան խորհրդածութիւն՝ մարմնա-
 ւոր յաջողուած , այլ բարձրացեալ
 աջոյ կարողին . առ որ քաջութեամբ

խրախուսելն արժան է ամենե-
ցուն, որպէս և հրամայեաց մարգա-
րէս : Քանզի անհնարինքն 'ի մէնջ
կարծեցեալք՝ նմա զիւրահարք . և
կամքն գործ կատարեալ, և խնաման
գլխաւորեալ . ուստի և զսովորա-
կանն նորա այս խորհուրդ տեսա-
նեմք . նա որ 'ի վերջանալ մարդկայ-
ին հնարից՝ ապա զառատութեան
չնորհան զեղու : Տկարացաւ մինչև
ցայսօր խնամա մարդկեղէն զհաս-
տատեալն վաղուց խռովութիւն նը-
ւաճել 'ի խաղաղութիւն . խնամու-
թիւնն Աստուծոյ Քրիստոս զօրու-
թեամբ կատարեաց . մի ոք ընդդէմ
դարձցի, զի մի աստուածամարտ
գտանիցի : Դարձոյց տէր զգերու-
թիւն Սիոնի 'ի խռովութեանն ծա-
ռայութենէ 'ի հայրենին իւր 'ի խա-
ղաղութիւն . մի ոք 'ի Բաբելոն հեշ-
տութեամբն փոխանակ մոտիժա-
րութեանն 'ի սուգ փոխեացի : Եհաս
ժամանակ՝ զի լցցին բերանք մեր
խնդութեամբ և լեզուք մեր ցնծու-
թեամբ . մի ոք ծառայելով մա-
խանաց յեանեալ գացի յուրախու-

Թե՛նէ : Մարդարէացան զայս հար-
 քնն մեր երանե լիք . մի ոք բարբառոյ
 նոցա ապառ ռւմն պատասխանե սցէ :
 Մի այսպանե սցի մարդարէու թիւն 'ի
 վտանդե լոցն անհաւատութեամբ ,
 մի ընդ խաղարկցի առնոսահոգւոյն
 Աստուծոյ ազգութն . մի անաչառ
 վարդապետութիւնն այլ ևս լիցի
 աչառանօք մարդկան պատրուա-
 կեալ : Մի այլ լոյսն ընդ գրուանաւ
 լիցի թագուցեալ . մի կարծեսցի
 տկար Աստուածն զօրութեանց
 կատարիչ խորհրդոյս : Աչ եմք ա-
 նարժան քրիստոնեայքս քան զհա-
 ըրս մեր զհեթանոսս , որք զգեղութն
 նորին պարգևացն այնչափ առատու-
 թեամբ ընկալան : Ար երբեմն օտա-
 րացն ետ զայս շնորհ սիրոյ և խաղա-
 զութե՛ն , յիւրոցս ոչ արգելու , յոր-
 ժամ զգաստացաք առ 'ի զնոյնն խըն-
 դրե՛լ : Այնչափ էր փակեալ գուռնն ,
 մինչ ոչ բախէաք . յորժամ սկսաք 'ի
 բախելս՝ և մտանե ընէ համարձա-
 կելի :

Ո՞չարժեաց զայս խորհուրդ ս՛վ,
 եղբարք , որ մարդկեզէն իմաստու-

Թիւն եղև սատար առաջագործաւ
 աստուածայինս գործոյ: Ոչ զոք ու
 նիք ասել, բայց թէ զԱստուածն և
 զտէր մեր Յիսուս Քրիստոս՝ զաղ
 բեւրն խաղաղութեան, որ ետմեզ
 զնոյն, և միշտ ծաղկեցուցանէ յեկե
 ղեցւոյ իւրոյ անդաստան: Արդարև
 հաւատասցուք, զի որ եհարն՝ նոյնն
 և բժշկելն է կարող, որ փորձեացն՝
 նոյն այսուհետև և զելն կամեցաւ
 առնել, և որ կործանեացն՝ կամի
 զի կանգնեացէ, և կանգնէ որպէս,
 մեզ անհասանելի է խոր խորհրդոցն
 ընդարձակութիւն, այլ միայն զայժ
 մուս տեսանեմք առաջարկու
 թիւն: Իսկ թէ յորքան բարիս հան
 դերձեալ է աւարտել, տնօրէնն և
 ուղղին զչափն գիտէ: Յուսասցուք
 թէ որպէս ՚ի խռովելն՝ զբաժակ
 բարկութեանն լցեալ մտրով ՚ի ձե
 ոաց նորա արբեալ գերեցաք, այս
 պէս և ՚ի խնդրելն զխաղաղութիւն,
 զքաղցրութեան ողորմութե ուխան
 ճաշակեմք:

Բայց լուր գու Յետև քահանայ
 մեծ, լուր գու և ամենայն մերձա

ւորք քո, որ նստինդ աւաղիկ ամե-
 նեքեանն առաջի քո: Այսպէս ասէ
 տէր ամենակալ. յաւուր յայնմիկ
 կոչես շիք իւրաքանչիւր զընկեր իւր
 ընդ որթով և ընդ թղենեաւ: Աւուր,
 զի ձեռք քո՝ ասաց տէր՝ հիմն արկցեն
 տանն այսմիկ, և ձեռք քո կատարես
 ցենն զսա: Ո՞վ է այն այր կիւսահմայ և
 թերահաւատ, որ անգոսնէ առաջի
 քո զաւուրս փոքրիւնն և զժամա-
 նակս յետինս. և խանդայ ընդ փրկու-
 թիւն ժողովրդեանն անառն. Ահա
 ւասիկ զարթուցեալ է տէր յամ-
 պոց սրբոց իւրոց 'ի սրսկել 'ի վերայ
 քո զցօղն շնորհաց, զգեցուցանել
 քեզ զպճիղնաւոր, և դնել 'ի գլուխ
 քո խոյր սուրբ, դնել ընդ քեզ
 վկայութիւն: Չի եթէ 'ի ճանապարհս
 իմ գնասցես, և 'ի խաղաղութի ա-
 ռաջնորդեսցես ժողովրդեան իմոյ,
 դու դատեսցես զնոսա մինչև 'ի
 սպառ:

Աւարուք և դուք նահապետք ազ-
 գայ մերոց 'ի ծագացերկրէ, որ հա-
 սէք ընդ դմա 'ի Սիոն քաղաք փր-
 կութեանն մերոյ, ահա հասեալ են

ոտք մեր առ գրունս երկնաւորն Ե-
 րուսաղէմի . և հանդերձեալ եմք շի-
 նել զինանալի տաճարն Աստուծոյ,
 որ հիննեցաւ 'ի վերայ Պետրոսի , և
 քակտեցաւ 'ի բազում մասունս 'ի
 Նաբուգոգոնոսորայ : Ապուք թէ
 ասորթ էք , նախ զօրէնս Աստուծոյ
 'ի ձեռս մեր և ընթերցցուք . վայե-
 լուչ է առ 'ի նմանէ խրատով զաս-
 տուածային գործոյս բունն հար-
 կանել . քանզի յԵրուսաղէմ եմք ,
 և ոչ թէ յերկիրն բաբելացոց . ուր
 անմարթ էր զսրբութիւնն շանց
 առաջի արկանել : Ի Սիոն եմք , ճա-
 շակեսցուք յաղբեւրացն Խորակի .
 զերծաք 'ի մախանացն գերութենէ ,
 ասրեցաք 'ի ծառայեցուցինն ռիա-
 կալութենէ , զիջուցաք զհարատու-
 թիւնն . այսուհետև ոչ յօտարաց ,
 այլ 'ի սիրոյն Քրիստոսի մէք գե-
 րեալ լինիմք : Մաշեցաք զամենայն
 բարձրութիւն մոլորութեան մտաց
 'ի վերայ գիտութեան օրինացն
 նորա , և քաղցեալ տեսանեմք զձեզ
 կենացն մանանայի : Ապուք զօրէնս
 նորա , ընթերցցուք , և նովաւ հան-

գերձ 'ի շինուած հաւատոյ տանս
 բուռն հարցուք : Տուքինձ հրաման
 գեղեցիկ յանդգնութեամբս , և օ-
 րինացն Աստուծոյ վրէժխնդրու-
 թեամբ՝ լինել Եզր 'ի միջի ձերում .
 սենկն դիք քաղցրութեամբ , և լուա-
 րուք զընթերցուած օրինացս :
 Յերկիրն ասէ՝ յոր մտանես 'ի մէջ
 այլազգեացն օտարաց , այսինքն դի-
 ւացն փորձանաց , զուտոր խորհրդոց
 քոց մի տացես դասեր նորա . յայտ
 է թէ զբանն և զարութիւնն՝ չար
 խոհեմութեանն և թիւր բարկու-
 թեանն . և զզուտոր նորա մի առ-
 նուցուս ուստեր քում . այսինքն
 զանիրաւ ցանկութիւն՝ բնաւորա-
 կանիս բարւոյ առաքինութեան :
 Զայս ես , եղբարք , որսէս երբեմն
 Եզր , տեսանեմ գրեալ յօրէնս Աս-
 տուծոյ մերոյ . ուստի և փղձկիմ
 արտասուօք , բուռն հարեալ զօձիս
 սրտի պատառեմ , որսէս և նա ըզ-
 գեստուցն :

Ո՞րք գտանի 'ի մէջ մեր ոչ այս
 օրինացս դրժող . քանզի արդարեւ
 ամենեքեան արարաք խաղաղու-

Թիւն ընդ դերիչս մեր . կոխեցաք
 զօրէնս Աստուծոյ մերոյ, և ամուս-
 նացուցաք զսրանու-Թիւն մեր ընդ
 դէն բարկու-Թեան, և զիմաստ մեր
 ընդ երկրային . յիմարու-Թիւնս :
 Ուստի և ծնաք 'ի նոցանէ այս ընդ
 երկար ժամանակ զօխակալու-Թիւն
 առ եղբարս, զյաչաղանս բարեաց
 նոցա, զատելու-Թիւն առ նոսին,
 զանուանն Աստուծոյ մերոյ հակա-
 ռակու-Թեամբ 'ի մէջ մեր զհայհոյ-
 ու-Թիւն : Արդ զինչ, մնասցէն կեն-
 դանի, կամ լիցին այլոց համա-
 նմանից հարք և սերմանիչք : Ո՛չ եղ-
 բարք, առ էք զբարւոք խորհրդակ-
 ցու-Թիւնս . զսերմն քաղդէացւոց
 զքարի հարցուք, և զտղայս բարե-
 լացւոց վիմօք փշրեսցուք : Սատա-
 կեսցին սպանցին, որպէս զի մի' սեր-
 մն օտարոտի ապականեսցէ զմերս
 բարեատհմու-Թիւն : Մի և մի ոք
 սրահեսցէ կենդանի զմախանս 'ի
 նախնեացն 'ի մեզ սերմանեալ : Մի
 ոք առ լցեալ զգիրս նոցա Թշնա-
 մու-Թեամբ՝ ճշմարտու-Թեան վարկ-
 ցի ջատագով, որ ոչ է ճշմարտու-

Թիւն, այլ հակաճառութիւն: և
 ամենայն ոք որ հակառակամարան
 է, զյաղթողն լինել՝ որքան կարէ՝
 ախորժէ: Արկցուք զնոսա՛ ՚ի բոլն
 Քրիստոսի, և նովաւ փորձեցուք
 զընտրութիւնն. Ծառ բարի, ասէ,
 ստուղ բարի առնէ. և ծառն՝ ՚ի
 ստղոյն ճանաչի. և մարդ բարի ըզ
 բարին բղխէ, և ոչ զչարն. զսէրն, և
 ոչ զատելութիւնն. զխաղաղու
 Թիւնն, և ոչ զթշնամութիւնն. ըզ
 յաղթիլն սիրէ՝ որով և նուաճէ,
 և ոչ զյաղթելն՝ որով զմարան
 գրգռէ: Քանզի որպէս սիրոյն
 բնութիւն է պարտիլն, և ոչ խըն
 գրել զիւրն, զի մի՛ ՚ի հակառակու
 Թեանէն բարեաստութիւնն աղա
 լաղեցցի, ընդգէմ սորա զէն թըշ
 նամութեանն միշտ՝ ՚ի մղել զընկերն
 ատելութեամբ՝ ներգործ է: Սա
 թէ գիտէ զանձին ստութիւն, զփուք
 հպարտութեանն յանգուցանել
 խուսափէ: Բազում անգամ և
 տկարանայ առ ճշմարտութեանն
 ընտրութիւն ՚ի նախանձուն խա
 լարէ կուրացեալ:

Յայսմանէ յառաջ բերին ոմանք
 բանս, և թշուառական մտօք առ
 թշնամութիւն զմեզ մարդէին, որ թէ
 պէտ 'ի գիտնոց՝ սակայն սիրոյն
 քաղցրութեան տգէտ եղելոց: Չի
 այսչափ ասել բաւական է, և ոչ
 յայտնել զառականս ծնողաց, որ
 պէտ և խրատ ընկալաք: Բայց զայս
 միայն յաւելումք, թէ երկրորդին
 յայտնեցաւ՝ առաջինն լռեսցէ. և
 ոգիք մարգարէից՝ մարգարէից՝ հնա
 զանգին: Մանաւանդ զի և Աս
 տուած ոչ է խառնութեան, այլ
 խաղաղութեան, զորոյ մէք բուռն
 հարաք, և ոչ նոքա: Պտուղ հոգւոյն
 զմերս ասէ առաքեալ, որ է սէր,
 խնդութիւն, խաղաղութիւն. և ոչ
 թէ զնոցայն, որ էր հեռ նախանձ,
 բարկութիւն և հակառակութիւն:
 Քանզի ո՞ ոչ է կարող ճանաչել,
 թէ և 'ի տղայաբարոյիցն իցէ, զայս
 կուրացուցիչ սրտուղ նախանձու,
 որ գրէ մեզ զհրաժարելն 'ի բազ
 մութեանէ ազգաց քրիստոնէից 'ի
 սիրոյ, և որոշել յօրինաց նոցա,
 յեկեզեցւոյ և 'ի միաբանութեանէ,

և 'ի հաղորդութենէ : Ո՛վ յան-
 դրգնութեան օրինադրին, զի մի այլ
 յաւելից՝ յաղթել 'ի թշնամանաց .
 և զինչ այսքան ժպրհութեանս ու-
 նիս նիւթ, ո՛վ դու արեղերաց բամ-
 բասող, և ոչ զչափ անձին ճանաչող,
 եթէ զՔրիստոս Աստուած համան-
 գամայն և մարդ դաւանեն :

Դարձեալ և նոքա առ իւրեանցն
 այսու ախաիւ զգածեալք՝ 'ի մէնջ
 հրաժարեն, եթէ զՔրիստոս Աս-
 տուած և մարդ խոստովանիմք : Ո՛վ
 թշուառութեանս, ո՛չ շար բանասար-
 կութիւն որսողի, թէ ո՛րպէս սպասելեալ
 զմեզ սնտաիւք 'ի ցանց ատելու-
 թեանն սաշարեաց . և 'ի միոյ
 Քրիստոսի վերայ միով խորհրդ-
 դով օրինաց նորա ներհակս զե-
 նեաց : Բառս իմն և քննութիւնս
 ընդդէմ միմեանց ուսոյց բաղբաղել
 և զսէրն սնտաի աստուածսիրու-
 թեամբն կոխել : Ողբասցէ զմեզ Ե-
 րեմիա, կամ թէ այլ ոք իբրև զնա
 ցաւակից մարգարէ : Մարգարէքն
 քո, ասէ, ո՛վ Դարայէլ, տեսանէին
 քեզ զուր տեսիլս, և առեղծուածս

մարդարէանային : Չմիջնորդ խա-
 դաղութեանն զՔրիստոս՝ հինն ա-
 տելութեան և հակառակութեան
 առաք , և զհարգ ոչ եմք արտա-
 սուաց արժանի : Չգլուխ անգեան
 որմոցն միութեան բաժանման
 խորոց արկին 'ի մէջ մեր մարդա-
 րէքն յիմարեալք . և զհարգ ոչ
 լացցեն զմեզ ճշմարտութեանն ա-
 շակերտք : Չի ո՞ որ 'ի ծագս աշ-
 խարհի եկեղեցի Քրիստոսի , որ ոչ
 զՔրիստոս Աստուած և մարդ դա-
 ւանէ . և թէ այս այսպէս է , ապա
 ընդէր այսքան հակառակութիւնք
 'ի մէջ մեր բանացեալ : Ո՞ր ազգ-
 զլացաւ զերախտիս տեառն իւրոյ
 մարդկութեանն , կամ ժխտեաց
 փառաց նորին և աստուածութեն .
 'ի Քրիստոնեայս անուանելոյ և
 ոչ որ : Քանզի ոչ եթէ լեզուօք
 միայն զսոյն դաւանեն , այլ և զան-
 շունչ տարերս առնուն բազկակից
 և ջատագով հաւատոցն . և զզանա-
 զան տնօրէնութիւնս աստուածա-
 ցեալն Յիսուսի գծադրութեամբ
 կերպարանեն , և գունովք երանգոյ

Ճշմարտեն : Ճգնին և աշխատին 'ի վերայ սորին յուսոյ . յիշեն զխոնարհութիւնն 'ի սիրոյն . և սքանչացեալ շնորհ ունին պարգևացն . նային 'ի փառսաստուածութեանն և բարձրանան յերկրէ յերկինս : Եւ այսպէս շնորհօքն Աստուծոյ՝ տիեզերք յուսոյն առ Քրիստոս տաւաղին , ամենեցուն յուղիղն կալով պողոտայ յիւրաքանչիւր ազգս և աշխարհս : Եւ մի գլխոյն է անդամ , Սպանիա , և Արևելք , Յոյնք և Բարբարոսք , Հայք և Ալկրք , Ասորիք և Եգիպտացիք . 'ի նա են յառեալ ամենեքեան հոգևով , և զնա զգեցեալք հաւատովք : Եւ զայս մասնաւորապէս յայանէ ներգործութիւն շնորհաց հոգւոյն յիւրաքանչիւրան արդեամբք զօրացեալ յորոց որք զանձինս տաճարս Աստուծոյ արարին , վայելեցին 'ի շնորհքս նորա , պաշտպանելով ձեռնն նոցա 'ի նշանս և 'ի բժշկութիս և 'ի գործս զարմանալիս , քննողացն յայանի : Նա և ոչ թէ միայն մարդիկն , այլ և անշունչ տաճարքն , և նշանքն 'ի

նոցանէ յանուն Քրիստոսի արարեալքն . զորս անկար է անկատար հաւատոց կատարել : Քանզի ուր ոչ հաւատ զիսորդ հոգի, և ուր ոչ հոգի զիսորդ զօրութիւն :

Բայց որ թշնամին է սիրոյ, և օրինադրին նորին Քրիստոսի, քննութիւնս բայից ուսոյց, զնոսա առնուլ նիւթ հակառակութեան, զոր և ես բազում անգամ քննեցի՝ ըզհակաճառութի երկուց կողմանցս գրով և անգիր, և դաի ոչ ընդ միմեանս, այլ ընդ հերձուածողս որ ոչ են այժմ 'ի միջի՝ մարտուցեալս . և կեղակարծութեամբ առ իրեարս՝ զթշնամութիւնն միջնորդ 'ի միջի անմատչելի հաստատեալ, հարկանէն զօտարս, և միմեանց 'ի վեր համարին : Զոր օրինակ թէ որ զօդ վերաւորելով, ընկերին կարծիցէ ազդել զխոցուածսն, և նա որ ոչ հարկանի, ընդ վայրասպար հարումն օգոյն դժուարի, և այսպիսի մտտեօք 'ի թշնամութիւն յարուցեալ, ոճիրս մեծամեծս գործեսցեն : Այսպէս է տեսանել այսօր՝ զազ

գաց քրիստոնէից առ իրեարս կիրս :
 Քանզի մերս է հակաճառութիւն
 ընդդէմ այլ ազգաց 'ի կարծիս ,
 թէ զՔրիստոս յերկուց բնութեց
 անճառաբար միացեալս 'ի խոստո-
 վանեւ զյատկութիւն անուանց
 բնութեանցն և զգոյութիւննն ո-
 բոշեն , և զէութիւննն ոչ թէ միա-
 ցեալ այլ բաժանեալս խոստովա-
 նին : Եւ բովանդակն թէ Կրնի ժո-
 ղովն , թէ Մանազկերաի , թէ որ
 Սիւնեցւոյն թուղթ , թէ Շիրակա-
 ցւոյն , թէ Տարօնացւոյն , կամ թէ
 այլ ումէք , առ այսպիսի դաւանու-
 թիւն մարտնչին ընդ բաժանմամբ
 Աստուած և մարդ դաւանողսն :
 Եւ այս Նեստորի է կարծիք , և ոչ
 թէ մեծի Աստուծոյ եկեղեցւոյն ,
 և տիեզերաց արքունական աթո-
 ռոյն : Քանզի նոքա անարդիչք բա-
 ժանմանն եղեն և լինին . և տան
 զերկուց բնութեանցն կոչումն
 Քրիստոսի՝ ոչ այլ ինչ խորհրդով
 բայց զի Աստուած զնոյն և մարդ
 խոստովանեացին , և զՆւախիքէսի չար
 ախան տապաւառ արկեալ տապա-

լեացեն : Չմի Գրիստոս յերկուց
 ճանաչեն բնութեանց , վասն զի
 Աստուած է և մարդ . և ոչ թէ 'ի
 ճանաչելն՝ զանճառ խառնումն բա-
 ժանեն : Մտաց աչօք տեսանեն
 զբանն մարմինն եղեալ՝ և 'ի մարմնի
 բնակեալ . և ոչ թէ մարմնոյ աչօք
 քակտելով զնոյն զննեն : Եւ այսմ
 ամենայն աստուածաշունչ գիրք ,
 և մեք վկայեմք՝ զմին Գրիստոս՝ Աս-
 տուած և մարդ դաւանել : Արդ
 միոյ Գրիստոսի որում մեք աս-
 տուածութիւն տամք , նորա բնու-
 թիւն 'ի վերայ յաւելեալ զէու-
 թեանն հաստատութիւն յայա առ-
 նեն . և որում մեք մարդկութիւն՝
 նորա դարձեալ յաւելուածով բը-
 նութեանն անուան , զէութիւն
 մարդոյն ստուգեն . և զմութիւնն
 'ի վերայ սոցին՝ հաւասար մեզ ամ-
 բող հաւատան , չունելով անա-
 չառ քննութեամբ՝ առ այս ինչ
 մեզ նիւթ հակառակութեան : Չի
 նոյն է Աստուած և մարդ ասել
 զԳրիստոս՝ և երկու բնութիւն .
 մանաւանդ առաջինդ ոչ միայն

գէութիւնն, այլ և զասհմանն էու-
 թեանն յայտնասպէս մահադրէ-
 իսկ երկրորդս՝ լոկ գէութիւնն ա-
 ռանց սահմանի: Ապա յայտ է,
 թէ որ Աստուած և մարդ դաւա-
 նեաց, զայլ և այլ բնութիւնն ՚ի մե-
 րայ միոյ անձինն ստուգեաց: Իսկ
 չար առ այս՝ ընդ ստոյգ սեւու-
 թեանն և յանձնաւորութիւն բա-
 ժանել, յորմէ հեռի ամենեկին գը-
 տանխմբ և մեք և նորա. Նեաստորի
 գոլով այս չարափառութիւն, որ
 նզովեալ է յեկեղեցւոյ:

Գարձեալ հակաճառեն և նորա
 ընդդէմ մեր ևս առաւել լապէս, սա-
 կայն ՚ի կարծիս սնտաի վարանեալս,
 իբր թէ զմիութիւնն խոստովանե-
 լով ՚ի վերայ փրկչին Քրիստոսի,
 ընդ նմին և զյատկութիւնն աստուա-
 ծային և մարդկային բնութեանցն
 չփոթեմք: Եւ յեա միութեանն
 համարեալ՝ թէ ոչ խոստովանիմք
 զնա Աստուած և մարդ, այլ ՚ի յա-
 տուկ բնութիւն Աստուծոյ փո-
 խեալ ասեմք զմարդոյն: Յորմէ ախ-
 ակ չարէ շնորհօքն Աստուծոյ հե-

ուիգտանէ կեղեցիք հայաստանեայց
 'ի սկզբանէ և այսր . և յայանի ա-
 մենայն գրուածիւնք հարցն մերոց՝
 Աստուած և մարդ զնա դաւանեն :
 Եւ ոչ ունայն ցուցանի առ մեզ ի-
 մագատուածիւն խորհրդոցն Քրիստոս-
 սի , որ պահեալ էր առ Աստուծոյ
 'ի սկզբանէ . և յայանեցաւ 'ի յե-
 տին Տամանակս 'ի փառս մեր : Այլ
 գիտեմք ստոյգ , և հաւատամք ճշ-
 մարիտ , զի թէ էր ծանուցեալ զե-
 րևեալն մարմնով Աստուած՝ իշ-
 խան աշխարհիս , ոչ արդեօք զտէրն
 փառաց 'ի խաչ հանէին՝ ըստ առա-
 քելոյ : Այլ լոյսն 'ի խաւարի անդ-
 մարմնոյն , լուսաւորէր անճառա-
 բար աստուածութիւնն . և խաւար
 բանաարկուն որ հալած էր զմարմինն
 'ի Տամանակի անդ անօրէնութեան՝
 ոչ եղև նմա հասու նախ քան զյա-
 րուածիւնն : Գիտեմք ընդ սմին և ըզ-
 խորհրդոյս զօրութիւն , թէ էր եղև
 այս՝ 'ի յայանութեանէ հոգւոյն Աս-
 տուծոյ . և համեմատեմք ընդ հո-
 գևորս՝ զհոգևոր ճառս : Այսինքն
 զի մարդոջն Աստուծոյ մարդն փր-

կեացի . զի միայ մարդոյն արդարու-
 թեամբ լիցի յամենայն մարդիկ ար-
 դարութիւն , որպէս միայն յանցա-
 նօքն՝ շատապարտութիւն : Չայս
 գիտեմք և դաւանեմք , և ոչ զնորհ
 լինելոյ բանին մարմին զլանամք :
 Սակայն առնումք զմի բնութիւն
 ասել բանին մարմնացելոյ՝ անճառ
 խառնմանն հռչակ՝ ընդդէմ Նես-
 տորի . և բան ասելով և մարմնա-
 ցեալ , զյատկութիւն այլ և այլ բը-
 նութեանցն հաստատեմք ըստ սրբ-
 բոյն Աբերդի : Եւ ոչ ասեմք ՚ի վե-
 բայ բանին մարմնացելոյ զմի բնու-
 թիւնն՝ զյատկութիւն էութեանցն
 շփոթելով , որպէս նոքայն կար-
 ծեն . այլ ըստ անճառ միաւորու-
 թեանն երկուցն ՚ի մի անճնաւո-
 բութիւն , և յաստուածութեան և
 մարդկութեանն յատկութիւն : Եւ
 մի բնութիւն՝ է բացասացութիւն ՚ի
 վերայ նորին ըստ միութեանն , և
 ոչ թէ էութեանցն սահման . զի
 այսմ անկար է լինել : Այլ որպէս
 և ինքն երբեմն զանձն միայն որդի
 մարդոյ ասելք , երբեմն հաց յերկ

նից իջեալ, երբեմն մարմին տե-
 սեալ, և ՚ի Փիլիպպոսէ Աստուած
 ծանուցեալ: Արդ յորժամ զայս
 ասեմք, ոչ թէ յորդի մարդոյ ա-
 սելն, մտանամք գիտել զնա որդի
 Աստուծոյ, կամ ՚ի յերկնից խոս-
 տովանելն Աստուած՝ զանամք զի
 յերկրէ լինելն, այլ միոյն զմիւսն
 հեռեցուցանեմք. այսպէս և զայս
 է տեսանել, զի ասելն մի բնու-
 թիւն բանին մարմնացելոյ՝ ըստ անձ-
 նաւորութեան անձաւ միաւորու-
 թեանն է հրատարակիչ, և ոչ թէ
 բնութեանցն կորուստ. բացասա-
 ցութիւն անուան, և ոչ էութեանն
 սահման: Զոր օրինակ սովորու-
 թիւն է զԱստուած վասն մաքրու-
 թեանն հուր անուանել, և վասն
 պարզութեանն լոյս. նա և բա-
 զուսն առնումք ՚ի վերայ նորա այս-
 պիսի անուանք: Սակայն ոչ թէ մի
 ոք ՚ի սոցանէ զէութիւն նորա ըս-
 տուգէ, որ անհասն է, այլ միայն
 զնէրգործութիւն կամացնորա մեզ
 յայտնի ցուցանէ: Արդ մեղան-
 չեմք զանհասն հասանելի անուամք

պարագրեւ, ոչ երբէք. այլ յա-
 սեւն զայս՝ և այնպէս զանհասու-
 թիւնն հաւատամք և գիտեմք: Այս
 պէս և մի բնութիւն ասացեալն ՚ի
 վերայ Քրիստոսի՝ ոչ թէ զէու-
 թիւն նորա հաստատէ, որ յեր-
 կուցն էր անշփոթ և յայտնի, այլ
 զներգործութիւն անճառ միաւո-
 թութեանն բացաձայնէ: Իսկ յոր-
 ժամ ՚ի քննութիւն մտեմք սահ-
 մանեւ զասացեալ անունն ՚ի վե-
 րայ իրին, որպէս զԱստուած որ
 հուր անուանեցաք, ոչ ստուգեմք
 հուր լինեւ, այլ այլ անհաս էու-
 թիւն. սակայն վասն մաքրողական
 ներգործութեանն այսպէս կո-
 չեցաւ: Ըստ այսմ և զՔրիս-
 տոս զոր մի բնութիւն ասացաք,
 ոչ կարեմք ՚ի քննելն այսպէս ստու-
 գեւ, մանաւանդ և ոչ կամիմք. այլ
 անճառ միութեանն քարոզ՝ զայս
 բացաձայնեցաք: Եւ ՚ի սահմանելն
 գտանեմք զմիացեալսն, և յետ մի-
 ութեանն զանշփոթ գոյացու-
 թիւնս՝ մարդկութեանն և ստտուա-
 ծութեանն: Եւ զիսորդ խելադա

ընկաւ զՍտուծոյ որ
 առ մարդկութիւնս շնորհն՝ ունայն
 ցուցանել, և ամենայն աստուածա
 շունչ գրոց ընդդէմ կբրել: Մի
 լիցի զայս զմտաւ ածել, որ առ մեզս՝
 Աստուծոյ եկեղեցւոյ: Այլ որպէս
 է սովորութիւն գրոց, երբեմն ա
 սել զնա Աստուած միայն, և երբեմն
 մարդ միայն • սակայն յասելն պարզ
 բանիւ զմին՝ զօրութեամբ և զմիւսն
 ընդ նմին՝ ինեբքս փակէ: Ըստ այսմ
 և յասել մի բնութիւն բանին
 մարմնացելոյ, մի ասելով զանճառ
 միաւորութիւնն ճշգրտէ: Իսկ բան
 մարմնացեալ ասելով, զայլ և այլ
 բնութիւնն հաստատէ: Ահա ա
 սիկ յայտեղև, հարբ սուրբ, թէ չիբ
 ինչ ՚ի մէջ մեր վասն առ Քրիստոս
 խոստովանութեանս հակառակու
 թիւն, որք ՚ի մի շաւղաց վերայ ըն
 թացաք և ընթանամք:

Այլ ընդէր, ասեն, ոչ որ զայս
 մինչև ցայսօր յայտնեաց, այլ մա
 նաւանդ և զնորին հակառակն • Աս
 տուծոյ է այս բննելի • մանաւանդ
 թէ և բազումք ասացին ՚ի մերոցս՝

առաջնոց սրբոցն եղևալ հեռևողք :
 Սակայն բարբ մարդկան հակառա-
 կասէր է . զայնս որ ճշմարտու-
 թեանն էր ջատագով և խաղաղու-
 թեանն՝ անգոսնեցին , և զառ թըշ-
 նամութիւն մարդիչ բանան՝ սիրե-
 ցին և գրեցին : Ապա թէ ոչ՝ ուր
 դիցուք զբանս Յովհաննու իմաստա-
 սիրին՝ և հայրապետին , որ զայս առ
 մեզ վկայութեամբ հարցն սրբոց
 ստուգէ , Չեզբի հայրապետին , և
 զիւրոյ ժողովոյն զհաւանութիւնն ,
 ՉԱհանայ հայրապետին զհամա-
 ձայնութիւնն առ մեծ եկեղեցին
 Հռոմոց , և զնորին հեռևողաց թա-
 գաւորացն և վարդապետաց : Յորոց
 մի էր և իմն աստուածաշնորհ , և
 յոգունց գերազանց՝ հրեշտակն ՚ի
 մարմնի Գրիգոր նարեկացի : Աւր և
 զորոյ աչօք տեսէք , և բանիցն աշա-
 կերտ էք , և հիմանն արկելոյ շինիչք
 զսրբոյ հօրն մերոյ Ներսիսի՝ զայսմ
 հեռևողութիւն : Սոքա ամենե-
 քեան զայս երկնէին զխորհուրդ . և
 ծնան , զոր դուք հանգերձեալ էք
 կատարել , և սովաւ ղեկեղեցի Աւ-

տուժոյ կերակրել, և այլ բազում
ընդ սոքօք, որ ուսումնասիրացն է
յայտնի, և աշխատելոցն առ 'ի բա-
նից նոցին աշակերտութիւն. մեր
հարք և մերոյ առհմիս նահապետք :
Քանզի ոչ ներէինձ ոմանց տկարու-
թիւն՝ մերոյս արտաքոյ ելանել ուս-
տի և զօրացեալ շնորհօքն Աստուծոյ,
սոքօք զասացեալս հաստատեցաք :

Ասա թէ էին ոմանք դար-
ձեալ որ սոցա ընդդէմ զինեցան,
գիտեմ և ես զնոսա. ճանաչեմ
և զբանիցն զօրութիւն, և չեմ ան-
տեղեակ : Ուստի և գտանեմ զսո-
սա՝ թէպէտ սուրբս և իմաստունս,
սակայն ոչ 'ի սիրոյն օրէնս ճշմար-
տութեամբ վայելողս. որք ոչ վար-
կանէին իւրեանց յանցանա՝ զմիու-
թեան եկեղեցւոյ Քրիստոսի սնո-
տի խորհրդով քակտումն. ուստի և
յանդգնաբար 'ի նոյն միտեցան : Ա-
րոց ներեացէ Աստուած աղօթիւք
ձեր, ըստ մեծի այս մասին յանցա-
նաց սիալման, և մի յիշեացէ զա-
ձեցուցանելն զայսր չար ախտի ճա-
րակումն : Արոյ պտուղ ոչ այլ ինչ

տեսանեմք, բայց միայն զանարգութիւն անուանն Քրիստոսի : Արով տեսանեմք այժմ զբազումս վարժեալ, և ողբամ արտասուօք, զի յառաւել սովորութենէն բնութիւն լեալ է իւրեանց առ ազգս քրիստոնէից, և յեկեղեցի նոցա ատելութիւն. և զախտ չար թշնամութեանն հայհոյութեան չար յաչաղանօքն յագեցուցանելով, Քրիստոսի համարին լինել վրէժխրնդիր : Ա՛վ թշուառութեանս, նա թէ և առ հաւատոյ բան լսեն հաւանական խոստովանութիւն յայլ ազգաց, ոչ կամին 'ի սէրն խոնարհել. այլ բուռն հարկանեն զայլ կարծեաց, թէ նոքա զմերս ատեն ազգ, վասն այսորիկ և 'ի մէնջ ատեսցին. կռփեն և կեղեքեն և հայհոյեն զմեզ, յաղագս այսորիկ և 'ի մէնջ հայհոյեսցին :

Ա՛վ մտացի դու, և ո՛ր ուսար վերօք զվեր բժշկել : Պաւղոս բամբասելոյն ընդդէմ օրհնեաց, զհալածիլն յանձն առ, 'ի հայհոյելն աղաչեաց, և այնպիսի մաղթանօք

զտիւղերս աշակերտեաց, զքեզ
 հեանող նորին՝ ո՞ր սուրբ շարի շար
 հասուցանել: Ոչ գիտես թէ ըզ-
 հուրն՝ ջուր շիջուցանէ, և ոչ հու-
 րն. զբարձրասանալն՝ խոնարհու-
 թիւնն նուաճէ, և ոչ ընդդիմա-
 հարութիւնն. շարն՝ բարեաւն
 յաղթի, և ոչ շարեաւն: Ապա թէ
 դու առ այս հեղգաս, հեզ լինել
 տկարանաս, սիրել վերջանաս, զի-
 ւորդ՝ի հակառակամարտէն զնոյն
 պահանջես. թերես զմահնէ զանց
 արար բանաստիպուն, և առ քեզ
 միայն ներգործէ: Նոյն մարմին է՝
 որում դուդ ես վիճակեալ. և նոյն
 մախանացն ծառայ, որով դուդ
 վարակիս. մանաւանդ թէ ըստ այսմ
 խորհելով, ևս առաւել. զի դու ՚ի
 նմանէ, և ոչ թէ նա ՚ի քէն հա-
 տաւ. դու զնա, և ոչ թէ նա զքեզ
 անգոսնեաց ՚ի սկզբանէ: Դու ձի-
 թենի վայրենի պատուաստեցար
 յանբուն քո ՚ի բարի ձիթենւոջն.
 զի զՊաւղոսին յիշատակեցից. ոչ թէ
 դու զնա, այլ նա արմատ դուրով եր-
 բեմն՝ զքեզ կրէր ՚ի վեր ունելով:

Եւ զի այժմ ոչ եմք այսպէս, տկա-
րացաւ և նա առ օրէնս սիրոյն .
առեալ զայսոսիկ նիւթ՝ մախացաւ,
առաւել զպատուոյն պարտն պա-
հանջելով: Եւ ոչ բարեաւն ջանա-
ցեալ զչարն յաղթահարել՝ ժրի-
տեաց հայրենի դժոյն . և ստահա-
կութեան որդւոցս թշնամի ընդ-
դէմ կքրեցաւ . և երկոքին կողմանքս
յայսմ վերէ վշտացաք:

Արդ մնասցո՞ւք ՚ի սպառ . պողա-
բերեացո՞ւք առ յասպա զհայհոյու-
թեանն պատու . թողցո՞ւք զորումնա
չարին ՚ի մէջ մեր, մինչև հնձեն և
յայրել պատրաստեն հրեշտակք:
Գիտելով զուղիղ դաւանութիւն,
միայն սովորութեամբ սիրոյն վեր-
ջացուք: Մի եղբարք իմ, աղաչեմ
մի զայս խորհել . բարի է խոնար-
հելն . մէք ջանացուք նախ յափրշ-
տակել զչնորհն . կամի՞մք զի սիրեա-
ցուք, մէք նախ զսէրն առատացու-
ցուք, մերոյն լուիցուք վարդապե-
տին Քրիստոսի՝ որ ասէ, Արպէս
կամիք թէ արասցեն ձեզ մարդիկ,
այնպէս արարէք և դուք նոցա:

Կախ դուք արարէք և այնու զնոցայն կամս ստտար և հաւասար ձերոյն ժառանգէք : Յառաջեացուք ապա մէք լինել աղբէւր խաղաղութեան . կանխեացուք մէք զգրախա միաբանութեան առողել : Ո՞չ որ զբեռն ընկերին բառնայ՝ կատարէ զօրէնան Քրիստոսի . ո՞չ որ նախ խոնարհի , նախապատիւ բարձրացի . ո՞չ որ զկատարեալն ունի սէր , ոչ խնդրէ զիւրն : Չհայրենեացն օրէնս պահեացուք ամբողջ . մի ջանացուք լուծանել զօրէնան Աստուծոյ , և զմերս հաստատել զաւանդութիւն : Բարձրուք զգայթակղութիւն եղբարցն յանձանց , և լիցուք նոցա բժիշկք . տացուք յանձինս կամաց նոցա տեղի , և տիրեացուք նոցա : Ղինի բազում անգամ պատահուին հիւանդի՝ առ ՚ի յոչ ճանաչել զվերն . եթէ ճանաչեն՝ խոնարհեացուք զի բժշկեսցեն . ապա թէ անձամբ յանձինս ըստգտանիսք , ընդէր յայտնել զբժուարիսք : Համամայր եմք որդիք , մի կարծեացուք հրապոյրս պղտոր

մեզ արբուցանել . եղբարք էն և ոչ
 'ի Թշնամեաց . ծանխցուք զԹշնա-
 մոյն զբանսարկուծիւն 'ի մէջ եղ-
 բարցս արկեալ զոխակալուծիւնն
 հաստատող : Պատուիրան ըն-
 կալաք , արեգականն ոչ մտանել
 'ի վերայ բարկուծեանն . յիշեսցուք
 զորբանուծիւն յանցուածոյ օրի-
 նացս՝ և զղջացուք : Հրապարա-
 կեսցուք զներդործուծիւն չարա-
 խօսին , և խայտառակեսցուք զնա :
 Զխաբդ Թողուծիւն կարսղ եմք
 ինզրել յԱստուծոյ , որ նախ զմեր
 Թողուլն ուսաք առաջի նորա ցու-
 ցանել . և առ այս յապաղեմք : Եւ
 այն զի հրաման ընկալաք , ոչ քրիս-
 տոնէից եղբարց , այլ և հեթանոսաց
 ցուցանել զայս :

Մի երբէք կացցես յարդարուծե-
 քում , վարդապետէ մեզ ոմն 'ի
 հարցն , որ ճշգրիտ գիտէր զմեքե-
 նայս չարին . մինչև ցէրք յաջակող
 մեանն գծեմք անզղջականապէս :
 Միանգամ նշառակեալն վերաօին
 խայտառակեսցի . հաղբ բազմա-
 հնար վարմին 'ի լոյս եկեալ՝ մի ստուե-

րասցի : Ի պատուիրանս Այ մերոյ,
 քան զԹշամիսն՝ մեք յառաջեացուք
 իմաստանանալ : Քան զԹշամիսն իմ,
 աղօթէր մարդարէն, զիս արա՛ ի
 պատուիրանս քո իմաստուն : Յոյժ
 կարևոր տեսանեմ այսօր զայս աղօ-
 թըս մեզ, զի մի աստուածսիրու-
 թեան կարծեօք, յաստուածա-
 տեցութեան հաղքս լիցիմք կործա-
 նեալ : Բաւական լիցի մինչև ցայ-
 ժըմ՝ ըստ պատուիրանին մուրե-
 ցուցանեւն, և ընդ խաւար որպէս
 ՚ի լոյս ընթացուցանեւն : Դատա-
 պարտեացի այսուհետև զրպարաիչն
 մեր, որպէս ՚ի սկզբանն. իշխան
 աշխարհիս դատապարտեալ է եղ-
 բարք, և սէրն և խաղաղութիւնն ՚ի
 փրկչէն մերմէ նորոգեալ. սէրն ոչ
 ազգի առ իւրն ազգ, այլ ամենե-
 ցուն քրիստոնէից լինել ՚ի Քրիս-
 տոս մի ազգ : Այսպէս յօգէ խա-
 ղաղութիւնս, որ զշնորհսն ՚ի գրը-
 խոյնյանդամսն իջուցանէ : Մի գլուխ
 ունիմք զՔրիստոս. միոյ գլխոյ ան-
 դամոց զիանդ հնար է ՚ի միմեանց
 պառակտել. վերս ունիմք, ՚ի մի-

մեանց բժշկեսցուք. առողջութիւն,
 'ի փառս իրերաց զուարճասցուք. մի
 անհաւատք լիցուք առ 'ի վշտակ-
 ցելն միմեանց. մանաւանդ թէ մի
 և զանգամոց նախապատուութիւն
 արհամարհեսցուք: Թէ ախորժէք՝
 և այսմ լիցուք անաչառ ընտրու-
 թեամբ որոշիչք. բաղդատութեան
 աչաց զեղբարսն համեմատեսցուք.
 ունին գոլով մեր, մի՛ զի չեմք ակն,
 ասասցուք, եթէ չեմք 'ի մարմնոյ
 անտի. քանզի ոչ եթէ զներգոր-
 ծութիւն իրին վայրապար բանս
 լուծանէ: Նոքա տեսին, և մէք լը-
 ւաք. զոր տեսին՝ զնոյն և մեզ ուսու-
 ցին. յառաջ եղեն 'ի Քրիստոս
 և ընդ նմա իշխանութեամբն յա-
 ջողեցան: Քանզի և զայս ոչ կար-
 ծեմ ասել վայրապար. Պաւղոս արն-
 կեաց զորթն, և հոգւով նորա
 լցեալ հարբն յիւրաքան յիւր ժամա-
 նակս զջուրն արբուցին, և Աստ-
 ուած աճեցոյց: Մի՛ ի բարունակա-
 ցրն և մէք՝ 'ի նոցա որթոյն սաղարթ
 ծաղկեցաք. կարգս և օրէնս նախ
 անձանց հաստատեցին, և ապա

մեզ առաքեցին . գրովք սրբովք
 նախ զինքեանս կրթեցին , և ապա
 զմեզ վարժեցին . նա և շնորհքն
 Աստուծոյ զնոյն քաղաքաւ և աշխար-
 հաւ անշարժ զնոսա պահեաց :

Արդ եղբարք աղաչեմք , առ որս
 մեք կարծիմք ունել թերութիւն ,
 և նոքա ջանան յուզողութիւն , մի
 իբրև զանզգամս 'ի մանկանց՝ ընդ-
 դէմ պատասխանեացուք : Իսկ յորս
 ըստգտանեմք զնոսա թշնամութիւն ,
 և գրոց սրբոցն խորհրդակցութիւն՝
 լիցուք սիրով վերացն բժիշկս : Բա-
 զուսմս գիտէ փափկութիւն գործել
 զանգաղութիւնս , որով յորանան .
 գիւրաւ որսայ գոռողութիւնն 'ի մո-
 ռացութիւն պատուիրանին , որով
 պանծանան : Գիտէ վանել արծաթն
 ծառայեցուցիչ , որով խրոխտա-
 նան : Հպարտս առադրէ գիտու-
 թիւնն , զոր մայր ունելով 'ի նոյն
 ապաստան եղեալ ճոխանան : Արդ
 կրիցն լիցուք մի աղճատիչք , այլ
 ցաւակիցք . մի եպերիչք , այլ ա-
 ռողջացուցիչք . մի կսկծեցուցիչք ,
 այլ դարմանիչք . մի երգիծանիչք .

այլ միսիթարիչք: Քանզի զայս գի-
տեմ անդամոց սովորութիւն, որով
և մեր անուանիմք և պանծանամք
'ի գլուխն մեր Քրիստոս: Խոնարհեա-
ցի ակն առ ունկն, և ունկն աչացն
լիցի ուսուցիչ. եթէ սխալեացն
յորմէ աւանդեացն՝ վերստին ուս-
ցի. և եթէ ամբողջ սրահեաց զհայե-
ցուածսն, զկաղակարծութիւնն հաս-
տատեսցէ: Մի գանդաղեսցուք՝
մանաւանդ և փութասցուք բժշկել
և բժշկիլ: Առ Քրիստոս ամբառնայ
չնորհ բժշկութեանն. նորա գոլով
մարմին երկուցս կողմանց, զՔրիստոս
բժշկել մի գժուարեսցուք: Եթէ
մեզ և եթէ նոցա լիցի առողջութիւն՝
փրկչին մերոյ է անուանն սրբու-
թիւն, ըստ որում և հիւանդու-
թեամբն հայհոյութիւն:

Ո՛վ մեծի շնորհի խաղաղարարա-
ցրդ, Աստուծոյ տիրապէս որդիուի-
Երանի, ասէ, խաղաղարարաց, զի նո-
քա որդիք ԱՅ կոչեսցին: Լուսնք
զտեառն անսուտ ձեզ խոստմունս.
Խրախուսեցէք առ այս բարբառոյ
յոյս՝ փողք տիեզերաց: Ելէք 'ի վե-

րայ աւետարանական բարձր լերինն՝
 աւետարանիչքդ Սիոնի: Բարձրա-
 ցուցէք, մի անխայէք զբարբառս ձեր
 աւետարանիչքդ Երուսաղէմի. բար-
 ձրացուցէք, մի երկնչիք յաւանդու-
 թեանցն երկեղէ: Խաղաղութեան
 էք աւետարանիչք, ընդէր ամաչէք.
 Քրիստոսի բերէք զնմանութիւնն և
 զվկայութիւն, մի սլատկառէք. Պաւ-
 ղոս զայս ձեզ հրամայէ. Ո՛վ Տիմո-
 թէէ, մի ամօթ համարիր զվկայու-
 թիւն տեառն Յիսուսի: Եւ զի՛նչ
 այլ Քրիստոսի ճշմարիտ վկայութի,
 քան եկեղեցւոյնորա լինել յօդ միա-
 բանութեան: Չի՛նչ այլ մեծ առա-
 քինութիւն, քան նմանել Քրիստո-
 սի, և զխաղաղութիւնն՝ զոր նա ա-
 րեամբ հաստատեաց, բերանոց բար-
 բառով վերափին ուղղել: Աշակեր-
 արք առաքելոցն, առաքելական հե-
 տոցն զինի փութացէք: Ի բաց փրս-
 խեացուք ՚ի սրտից մերոց զչար գան-
 ձըն՝ որ բղխեաց մեզ զանազան չար-
 չարանս. և ո՛յք են նորբա, ո՛վ կարէ
 թուել:

Աստի սկսաք լինել առանց թա-

դաւորի և իշխանութեւն. յայտմ հե-
 տէ եղաք ստրուկք հեթանոսաց տէ-
 րութեանն. կարգ մեր 'ի բաց հա-
 տեալ հաղթիւք չարին յարմատոյն՝
 սկսաւ սին սաղարթիւքն լինել: Ժո-
 ղովուրդք անխմաստք՝ և առաջնորդք
 ազէտք, և մանկունք իշխանք՝ գո-
 ղակիւք գողոց, և եկեղեցիք սւան-
 դոկք և մաքսատունք բարաց. և
 այլ բազումս՝ զորս դժուարի բանս
 թուել, և ընդ անձին ոգորել: Սա-
 կայն առաջի բժշկացդ է վերացս
 խաչատառակէն. ոչ թէ վայրապար
 մերկանամ զվերս, այլ որպէս զի
 հնարիւք ձեր առողջ 'ի նմանէ լի-
 նիցիմ: Ա՛վ թշուառութեւս. այն-
 քան յաչաղանքն գրաւեալ զառաջ-
 նորդական զմիտս, որպէս զի զայս-
 քան իմ զվերս թողեալ առանց ջա-
 նի բժշկութեւն, զայլս անդուռն բե-
 րանով նախատեմ. մտապեալ ըզ-
 տեառն երգիծանել զայնոսիկ՝ որք
 գերանովք ջանացին զշիզագատել:
 Ա՛վ չարաչար կուրութեանս այս-
 միկ, զոր ազէտքն և անխմաստքն՝
 բուռն և կատարեալ տեսութիւն

առ զնեն, և զչարն որպէս բարի ող-
 ջունեն, և զթիւրն որպէս զուղիղ :
 Եւ զինչ է այս . մտադիւրութիւն
 լուարնօք, և յայանեցից ձեզ զծա-
 ծուկ ախտս՝ որով տառապի եկե-
 ղեցի քրիստոնէից : Հաց արար Աս-
 տուած առ 'ի կերակուր մարմնոյ,
 և զինի առ 'ի յարբումն նորին .
 զայն հացն և զգինին առ Քրիստոս
 յոյսն մեր օրհնեաց և սրբեաց, և
 իւր մարմին և արիւն անուանեաց, և
 մեզ փրկսութեան յիշատակ աւան-
 դեաց : Արդ սովորութիւն ունիմք
 զսոյն հաց միշտ 'ի փառս և 'ի յիշա-
 տակ Քրիստոսի օրհնել, և մի օրհ-
 նութիւն է, և մի անուն Քրիստոսի,
 զոր իւրաքանչիւր ազգս զանազան
 լեզուօք 'ի վերայ նորին անուանեմք :
 Եւ 'ի ներս անկեալ թշնամութիս,
 զնոյն հացն մինչև ե մք օրհնեալ ա-
 նուամբն Քրիստոսի, առնումք յի-
 րերաց, և ուտեմք համարձակ : Իսկ
 յորժամ զՔրիստոսի անունն 'ի վե-
 րայ յիշատակեմք, և նորա մարմին
 զնոյն կատարեմք միով օրհնութիւն,
 հայն 'ի հոռոմին խորշի հազորդել

յօրհնեալ սրատարագն , և Հոռոմն
 'ի Հայոյն : Եւ զհաց՝ զոր մի աղօ-
 թիւք, միով օրհնութեամբ, մի-Քրիս-
 տոս անուամբ անուանեմք , միոյ
 Հոգւոյ շնորհիւ իւրաքանչիւրքս կա-
 տարեցաք, յետ այնորիկ անգոսնեմք
 զերերաց . նախ քան զօրհնելն ա-
 ռանց դարչելոյ ուտէաք, և յետ
 Քնի անուամբն օրհնելոյն դարչեմք :
 Եւ լեռնացեալ շարեացս նիւթ
 արարաք զստուերս անհաստասս .
 և զոր միութիւն քրիստոնէից խրա-
 տեցաք՝ հեթ անոսաց ընդդէմ ցանդ
 արկանեւ, զայն միմեանց անջրպետ
 ձգեմք : Եւ փահեցին զիրք սուրբ
 հարցն ոչ զօտարս , այլ զմեզ ընդ
 մեզօք . զինոքս յանհաւատիցն հրա-
 ժարեցուցին զայս խորհուրդ . խեղ
 մեր մի հաւատ ունեւ լով առ նոյն ,
 և մի աղօթս սակս նորին խորհրդ
 դոյ, զնոյնն առ իրեարս նախատեմք
 յանդդնութեամբ, անդխաացեալք
 թէ յանձինս դառնայ վէրն և թշնա-
 մութիւնն : Մանաւանդ թէ զճշմա-
 ըրիան ասեւ, առ Քրիստոս՝ առ որ և
 գիտաւ որութիւնն է երկուցս խորհրդ

դոց . այս է տառելու թեան պատուի
 և սորին հեռուողն : Սոքա մանկու մք
 դասերն բարեւայւոց , զորս զբարի
 հարկանել թախանձեմ . արդ ըս-
 պանցուք զվաղուցն ծնեալս , և սկըս-
 ցուք այսօր երկնել՝ զոր Քրիստոս
 արկ սերմն յարդանդ մտաց մերոց ,
 զմեծ սերն , զանչափ դու թն , զղնելն
 զանձինս 'ի վերայ իրերաց :

Արդ եթէ ոչ զանձն , դէթ զկաման .
 չիք քան զխաղաղութիւնն բարի 'ի
 կեանս մեր , թէ ախորժեմք . ոչ այն
 զոր աշխարհս տայ , այլ այն զոր
 Քրիստոս եբեր յերկնից . վասն այ-
 սորիկ և աւանդեցաւ յեկեղեցի հա-
 նապազ զնոյն աղերսել : Բողբոջ
 է առ Աստուած խաղաղութեանն
 առ եղբարսն խաղաղութիւն . չիք
 հնար ումէք ընդ Աստուած առնել
 խաղաղութիւն՝ մինչև առ մարդիկ
 զնոյն ուղղեսցէ : Արդ զի կարօտ
 եմք ամենեքեան առ Աստուած
 խաղաղութեանն , հիմն արկցուք
 նմին զառ եղբարսն միաբանութիւն .
 աղաչեցաք վասն խաղաղութեան
 զԱստուած , և աղաչեմք . արդ սար-

գևէ, անփութեացուք: Հաստաակել
 զեկեղեցի իւր սուրբ 'ի տեառնէ
 խնդրեցաք. այսու հետև կամեցաւ
 կատարել զնոյնն. ելցուք 'ի լեառն
 աւետարանական հաւատոց, հար-
 ցուք փայտս անփուտս, և նեցուկս
 սմին կառուցուք: Այսպէս ասէ
 տէր ամենակալ, հաճեցայց գովաւ
 և փառաւորեցայց 'ի ձեզ:

Մի ոք ասիցէ, թէ ոչ է ժամա-
 նակ անփութելոյ զքակեալ քարինս
 տեառն տանն, և դարձեալ զնոյն
 շինել մի եթէ ձեզ միայն իցէ բնա-
 կել 'ի տունս գմբէթեայս, և տունս
 խմ աւերակ կայ, ասէ տէր: Տե-
 սանն՝ս, թէ որպէս մարդարէս
 տրանջէ 'ի դիմաց Աստուծոյ: Եւ
 արդ զի նչ. սրարդ տեսանես զասա-
 ցեալս, և ոչ խորհրդաբար և հոգե-
 պէս: Ո՛ւր ասդ յայնժամ զիցուք
 զԵսայեայ ասելն. Երկինք աթոռ
 խմ են, և երկիրս սլատուանդան
 ոտից խնոց. և ես յո՞ հանդեայց,
 բայց թէ 'ի հոգիս մարդկան հոգե-
 պէս: Արդ զաւերեալ զայս տունս
 իւր 'ի խռովութենէ շինել թախան

ձէ մարգարէիւս : Այսպէս ասէ
 տէր , կարգեցէք զսիրտ ձեր 'ի ճա-
 նապարհս իմ , զի մինչև ցայժմ վա-
 րէիք բաշում , և ժողովէիք սակաւ .
 ուսեիք և ոչ յազէիք . ըմպէիք և
 ոչ լինէր յադուրդ . զգե՛նուիք և ոչ
 ջեռնուիք նոքօք . և որ զվարձս իւր
 ժողովէր , 'ի ծրարս ծակոտեալս
 ժողովէր : Իսկ այսուհետև ողորմու-
 թեամբ և գթութեամբ խօսեցայց
 ընդ ձեզ , ասէ տէր . և եղիցի յայսմ
 հետէ՝ լուայց ես երկնից , և երկինք
 լուիցեն երկրի , և երկիր լուիցէ ցո-
 րենոյ և գինոյ և ձիթոյ , և նոքա լուի-
 ցեն ժողովողեանդ իմոյ :

Ահա հնչեցին ձայնք աւետեաց
 յսկանջս ձեր . այսուհետև զար-
 թիք , և սկիզբն արարէք շինել զե-
 կեղեցի Աստուծոյ կե՛նդանուոյ :
 Տուք 'ի ձեռս ճարտարասպետիդ այ-
 դորիկ իմասանոյ , ոմն զոսկեղէն
 զսրտի հնազանդութիւն , ոմն զար-
 ծաթեղէն համակամութիւն , այլք
 բազմերանդ քարինս սիրոյ , համա-
 շունչ լինել՝ միախորհուրդ : Մե՛ ինչ
 ըստ գրգուութեան , մի՛ ինչ ըստ

անասարժութեան . այլ զմիմեանս
 լաւ համարել առաւել քան զան-
 ձինս . յաղթիլ , և ոչ յաղթել . զրկիլ
 և ոչ զրկել . զի ընդ սիրելեացն է
 միաբանութիւնս և ոչ ընդ թշնա-
 մեաց հակառակութիւն : Արոյ ա-
 ղադաւ գրէ առաքեալ . Ընդէր ոչ
 դուք զրկիք , և ոչ դուք առաւել
 նեղիք : Արդ Պաւղոսի հաւանիսք՝
 զրկելովս և խոնարհելովս զսէրն
 հաստատել , և ոչ ումեպէտ մար-
 դոյ : Մարտ մեր հասարակաց լիցի
 առ հասարակաց մեր թշնամին սա-
 տանայ . իսկ առ եղբարս հանդարտք
 ուսաք լինել հանասպազ . մանա-
 ւանդ զի և նա բազում անգամ 'ի
 խոնարհութենէն պատկառէ . եթէ
 զարմատ չարին սա յաղթահարէ .
 քանի՛ առաւել զըմբռնեալն 'ի նմա
 նէ զմիտս մեր նուաճէ : Մի ինչ մար-
 մնական 'ի հոգևոր դործս խառ-
 նեցուք , մի յաչաղանք , մի լի-
 ցուք զուր դատաւորք , որք անա-
 չառն եմք մատնեալ ատենի : Նո-
 վին չափովն որով մեք աստ չափեմք՝
 չափելոց է մեզ անդանօր անսուտ

դատաւորն : Եթէ սիրեմք և զայն
 չափեմք , 'ի սէր վայելեմք . եթէ
 ոխա և ատելութիւն , զկշիռն ընդ-
 ունիմք : Երկեցուցանէ և զիս առա-
 կաւոր բանն՝ որ յաղագս ծառայ-
 իցն . ինքն 'ի տեառնէն բաշում
 ընկալաւ , և առ ծառայակցին տկա-
 րութիւն ներել ոչ կամեր . Ելեալ ,
 ասէ , իսեղգէր զնա , և նա զերկայնմը
 տութի աղերսէր . իսկ զի ոչ կամե-
 ցաւ՝ պատժեցաւ : Նոյնպէս , ասէ ,
 արասցէ և ձեզ հայրն իմ երկնաւոր ,
 եթէ ոչ թողուցուք իւրաքանչիւր
 եղբարց ձերոց 'ի սրտից ձերոց զյան-
 ցանս նոցա : Ա՛վ զարհուրելի վճիռս .
 քանի՞օն եմք 'ի ներքոյ այսմ դատա-
 պարտութեանս , որք յանցանս ոչ
 ունիմք առ մեզ զեղբարցն 'ի ձեռս ,
 և 'ի կարծիս զնոսա դատապարտեմք :
 Չեմք մեք Աստուծոյ նախանձարկու
 կամ վրէժիմնդիր . Մի է դատաւոր ,
 ասէ , Յակովբոս առաքեալ , նորայն
 ամենեքեան ահնկալցուք ատենի :

Տօնք և աւանդութիւնք 'ի սիրոյ
 յառաջ եկեալ հաստատեցան , և
 ոչ թէ սէրն 'ի տօնից , անվայելուչ

է ասպա զվասն որոյ եղեն սոքա՝
 եղծանել, առ զսոսին հաստատուն
 պահելոյն պատճառաւ : Քանզի
 զեղման 'ի վերայ մեր՝ փրկչին շնորհ
 հաց, տուան նշանակք՝ գոհութիւնն
 սուրբ, և մեռոնն սրբարար, տօնք
 ակրունականք, և որ 'ի սոսա
 յարմարին : Արդ զինչ կարծէք վաչ
 ելուչ . 'ի նիւթոց նիւթ և 'ի ժա-
 մանակէ ժամանակ զսոսա՝ փոխել,
 եթէ զնոյն յամբողջութեամբ պա-
 հելով, զխաղաղութեամբ միաւո-
 րութիւն եկեղեցոյ Քրիստոսի լու-
 ծանել : Թերևս ոչ զակրունական
 կամս ախորժէք առնուլ օրինակ .
 որ զշաբաթ՝ սահմանեալ վասն մար-
 դոյն հանգստեան, իրաւունս վար-
 կաւ լուծանել 'ի պէտս նորին ա-
 ռողութե . ուրեմն 'ի հրէականն
 եմք առասպելաբանութի կործա-
 նեալք : Չգոյշ լիցուք եղբարք . մի
 գուցէ և զմեզ Բանն կոչիցէ կեղծա-
 ւորս և քակտիչս օրինացն Այ, 'ի
 պէտս զմերն հաստատելոյ աւան-
 դութիւնս : Գուցէ և առ մեօք տէրն
 'ի մէջ անցէ զԵսայեայ յանգիմա-

նուրթիւնն. Աեղծաւորք, ասէ, բարիոր
 մարդարեացաւ 'ի վերայ ձեր Եսայի
 և ասէ. Դողովուրդս այս շրթամբք
 պատուէ զիս, և սիրոք իւրեանց
 հեռացեալ մեկուսի են յինէն .
 ուսուցանեն վարդապետուրթիւնս
 զմարդկան պատուիրեալս: Թողեալ,
 ասէ, զպատուիրանն Այ՛ զձերդ կա-
 մբ հաստատել զաւանդուրթիւնս:
 Եւ զինչ է պատուիրանն Աստուծոյ,
 ասիցէ որ, զորով զանց առնեմք
 մերով աւանդուրթեամբս: Սէրն
 եղբայր՝ որ առ միմեանս, զի զայս
 ասաց Քրիստոս, թէ Պատուիրան
 նոր տամ ձեզ, և այսու զմեզ իւր ա-
 շակերտս ճանաչելէ տարացոյց .
 զոր թողումք 'ի պէտս աւանդու-
 թեանց տօնից յօրէ 'ի յօր փոխելոյ.
 զորս ոչ ընկալաք 'ի Քրիստոսէ օ-
 րէնք. այլ մեք վասն զնա սիրելոյն
 սահմանեցաք. որ թէպէտ է գե-
 ղեցիկ, բայց և ոչ յայնժամ՝ յորժամ
 զմեծ օրէնս՝ փոքրս ստապալեալ
 քահոտէ. զի 'ի Քրիստոս Յիսուս, ասէ
 առաքեալն Պաւղոս, ոչ այլ ինչ՝ բայց
 միայն հաւատք սիրով յաշողեալք:

Չինչ ասես ո՞վ աստուածայինդ
 Պաւղոս . ապա ուրեմն ոչ ժա-
 մանակք տօնից , և ոչ նիւթք խոր-
 հրդոց , ոչ խարուծիւնք կերա-
 կրոց : Եւ ոչ երբեք ասէ . վասն զի
 թէ հաւատով և սիրով իւրաքան-
 ջիւրքդ կատարին , որպէս և լինի-
 ցին՝ և յորոց նիւթոց և իցեն ,
 հաճոյ են Աստուծոյ : Իսկ ապա
 եթէ յայսցանէ կատարողքն վրիպին ,
 զինչ և գործեն ՚ի նանիր դանդա-
 շեն . զի նա ոչ թէ ՚ի տարրն հայի ,
 կամ ՚ի նիւթն՝ աննիւթն բնուծիւն ,
 այլ ՚ի հոգին և ՚ի սէրն՝ որով տարրն
 ընծայի :

Ահա յայտ է ապա , թէ ոչ ըստ
 որում մէքս խորհիւնք՝ խմորուն հա-
 ցըն ապականուծիւն է ՚ի Քրիստոս ,
 և ոչ որպէս նոքա՝ բաղարջն մեռե-
 լուծիւն . ոչ ջուրն ևս՝ խորհրդոց
 առաւելուծիւն , և ոչ անջուրն՝
 նուազուծիւն : Գինին՝ նոր ուխ-
 տին արեան նշանակ : Ոչ ՚ի միւս
 ամիսն տօնելն միայն հաճոյ , և ոչ
 ՚ի միւսն այլ՝ անարգեալ : Ապա թէ
 ոչ՝ թողեալ զամենայն ինչ , և զոր

վասն այսր 'ի գրոց բազմապատիկ
 զվկայութիւնս, եկ և զքնութիւն
 իրին քննեսցուք: Այս ինքն՝ զի
 յամենայն ամ շրջանակ տարւոյ յա-
 ռաջ խաղացեալ՝ զիւրաքանչիւրսն
 'ի տօնիցն յօրէ յօր փոփոխէ, և որ
 յայսմ ամի օր ծննդեանն, 'ի միւս
 այլն՝ ոչ հանդիպի լինել օր ծննդ-
 դեան, այլ յառաջ փոխի օրըստ օրէ,
 և ոչ է հնար յօր կամ 'ի ժամանակ
 ծննդեանն Գրիստոսի զնոյն կատա-
 րել, որպէս կարծեն ոմանք, 'ի
 հոլովման և 'ի փոփոխման ժամա-
 նակիս՝ որ զամենայն տօնս յօրէ
 յօր շրջեալ խաղացուցանէ: Նա
 և զմեծ զփրկագործն սլապոյ՝ ոչ
 միայն յօրէ յօր, այլ յամսոյ յամիս •
 բայց յորժամ հաւասար զնոյնն կա-
 տարեմք, ոչ երբէք խարութեամբ
 թերեհաւատեմք յիրերաց: Այս
 պէս ունէր լինել և ծննդեանն օր,
 եթէ 'ի հաւասարութիւն եկեղեց-
 ւոյ խոնարհէաք: Չի՞նչ սրարս է
 և զսրբոցն բանս 'ի մէջ առնուլ
 առաջի խնասանոցդ՝ մեզ 'ի կշտամ
 բութիւն. զի Աստուածաբանն այլ

և այլ խորհուրդս և աւուրս նոցին
ցուցանէ . և սուրբն Եփրեմ, յամ-
սեան յորում արեգակն բարձրա-
նայ, ասէ, զՔրիստոս ծնեալ և Պը-
րոկղղՍտեփաննոսընդ արեգականն
արուսեակ ասէ ծագեալ . և այք բա-
ղումք, որ սոցա համաձայնին :

Նա և զգինի, որոց որպէս հաճոյ
Թուեցաւ՝ քննեցին, և ոչ այլ ինչ
զքնութիւնորին սահմանեցին . բայց
միայն ջուր 'ի ձեռն որթոյն այլ իմն
որակութիւն փոփոխեալ յեղյեղ
մամբ անկոյն : Իսկ եթէ սկիզբն
էութեան նորա ջուր է՝ որպէս և
ցուցաւ, նա դարձեալ խառնե-
լոյն զհարդ գործէ 'ի նմա ապա-
կանութիւն : Տղայոց մտաց արգա-
րև այս կարծիք . և զի համեու-
թիւն տարերք են, որպէս յոչ խառ-
նելն նուազութիւն : Քանզի ամե-
նայն նիւթ 'ի չորից տարերցս է բաղ-
կացեալ, 'ի հողոյ, 'ի ջրոյ, 'ի յօդէ և
'ի հրոյ . և մի գոլով ինիւթոցս գինին,
հարկաւ որապէս ունի զչորս տարրն
ընդ ինքեան խառնեալ . յորոց մինն
է ջուրն :

Գարձեալ զհաց խմորեալ, ոչ
 եթէ մեք իբրև զապականեալ անար
 դեմք. կամ զանխմորն իբրև զմեռեալ
 համարիմք : Արդ եթէ մեք ոչ խըս
 րեմք, Աստուած զարարածս իւր որ
 պէս զպիղծս անարդէ . մանաւանդ
 ոչ խմանաս, թէ և խմորունն և ան
 խմորն է ապականելի՝ նիւթ գոլով
 զգալի : Զի ամենայն նիւթոյ որ
 մարմինն է՝ ապականութիւն հեռեի .
 և երկոքինն են մեռեալք, ոչ ունելով
 հոգի կենդանի, այլ տարր գոլով ան
 շունչ. և չէ մին քան զմին սրատուա
 կան կամ նուազ, այլ մի հաց են
 և անուանին . և գիտեմք վկայու
 թեամք մտաց զասացեալս : Ապա
 ուրեմն ապականացու նիւթ՝ խմո
 րեալն և անխմորն . սակայն եղեալ
 'ինոցանէ զիւրաքան զիւրան առաջի
 Աստուծոյ՝ Քրիստոսի մարմնոյն յի
 շատակ, և աղօթիւքն սրբեալ, հաւա
 տամք 'ի ձեռն ներդործութեան
 հոգւոյն լինել ապականացուին՝ մի
 ութեամբ հոգւոյն Աստուծոյ մեզ
 անապականութեան խորհրդոյ կե
 լտակուք . և մեռելոյն՝ խառնմամբ

սրբոյ Հոգւոյն՝ կենդանի : Նա զի
 թէ իբրև զհրեայսն էաք՝ մինչև ՚ի
 մարմինս և ՚ի մարմնական նշանական
 և թ հայեցողս, գոյր այսոցիկ տեղի
 քննութեան : Ապա թէ յայնցանէ
 ամբարձաք, և ամենայն մարմնական
 մերանշունչ տարերցնշանակք Հոգւ
 ոյն կենդանանան, զի արդ ուր
 Հոգի, մեռելութեան գոյ կարծիս
 կամ ապականութեան : Ապացոյց
 առցուք ասացելոցս և զոր ՚ի մեզ
 մարդս քանզի ապականեալ յայն
 ժամ կոչի՝ յորժամ Հոգին ՚ի մարմ
 նոյն որոչի : Այսպէս և ամենայն խոր
 հրրգածութիւնք որ առ մեզ Քրիս
 տոսի, ապականութեան լծակից և
 թերի յայնժամ են, մինչդեռ ոչ է
 Հոգին հաւատոյն և աղօթիւք ընդ
 նմա միացեալ : Իսկ յորժամ սովաւ
 գրգի մարմինս նիւթոյն, և զՀոգին
 կենդանի ՚ի նմա տալաւորէ, և իմա
 ցականապէս խառնէ՝ յորոց և իցէ
 նիւթոց, կատարեալ լինի ՚ի Քրիս
 տոս :

Առ այս ասցես ինձ և զմիւռոնն
 սուրբ՝ ոչ ՚ի նիւթոյն անուշահո

տեալ, այլ ՚ի Հոգւոյն սրբոյ քահա-
նայականն աղօթիւք խմանալի անու-
շահոտութեանքն լցեալ: Ուրեմն
արդարանայ ՚ի բանս իւր առաքեալ-
թէ՛ Ի Քրիստոս Յիսուս ոչ այլ ինչ,
բայց միայն հաւատք սիրով յաջո-
ղեալ: Չի սա է՝ որ յանկատար նիւ-
թըն զՀոգին խոնարհեցուցանէ .
սէրն առ Աստուած, որոյ աղօթքն
է պտուղ, և հաւատն է՝ որ զհիմն
նորին արկանէ, թէ Աստուած մար-
դոյ աղաչանաց խմանալի բնութիւն
խմացականին լսէ, նոյն և զօրհնելն
ընդունի:

Հաւատաս թէ որ զինչ և է հաց,
յորժամ աղօթքն նուիրեցաւ, մար-
մին է Քրիստոսի, և է Ճշմարտա-
պէս: Ապա թէ ոչ հաւատաս, թէ
անխմոր լինի, և կամ իբրև զձիւն
սպխտակ՝ չհամարիս. զի ոչ է թէ
օրհնութիւնն զտարրն յայլ էութիւն
փոխէ զգալի աչացոյ ՚ի անսութիւն
հաւանութեան, այլ միայն խմանա-
լի զօրութեան նմին ընձեռեաց.
և խմանալին հաւատովք տեսանի.
և հաւատոյն կար է և զխմորուն և

զբաղարջն սրբեալս օրհնութեամբն
 ընդունել մարմին Քրիստոսի : Ա-
 պա թէ կարող ես զայս առնել ,
 ընդէր դժուարիս կամ հակառակիս ,
 ոչ ապաքէն զի հեռ և նախանձ
 ատելութեամբ ունիս առ եղբայրն :
 Եւ ուր սոքա բնակին՝ ամենայն իրք
 չար և անկարգ է՝ ասէ առաքեալ :
 Ձի թէ վասն զեղբայրն անգոսնե-
 լոյ , և զնորա պատարագն որ ՚ի
 խմորեալ հացէ , առնես զքոյդ
 պատարագն բաղարջ , թերի ես ՚ի
 հաւատոցն , և նախանձուն ծառայ :
 Իսկ ապա թէ պահես զքոյդ ա-
 ւանդութիւն ՚ի փառս Աստուծոյ ,
 և ընդունիս զնորայն ՚ի նորին փառս ,
 միոյ Քրիստոսի մարմին ճշմարիտ
 զ՚ի խմորուն օրհնեալ հացէն և
 զբաղարջէն՝ այդ է գովելի կարծիք :
 Եւ զայս եւ մեզ տէրն և սրբոց
 իւրոց առաքելոցն՝ կատարիչ խոր-
 հրրոց զհաւատն և զսէրն , և ոչ այլ
 ինչ : Ասան այսորիկ ոչ ինչ կարևոր
 համարեցան գրել զոք ՚ի նիւթոցն
 ընդունելի , կամ անարգեալ . քան-
 զի զինչ պիտոյ էր նոցա զկեանսն

ունելով պաշտօնեայ , էութեան նիւթոցն առնել ընտրութիւն :

Բայց տեսաւ այսոքիւք զիտրայէլ որ ոչ եհասա այս շնորհի պաշտպանութեան սուրբ հոգւոյն , այլ մինչև 'ի նիւթքն մարմնաւորք միայն էր նշանակք խորհրդոց նոցա , թէ զի արդ զամենայն նիւթոցն ճշգրտութիւն որոշեաց նոցա Աստուած օրինօքն . այլ և այլ պատարագք , և այլ և այլ կերպարանք յօշելով զոմանս միայն բոլորովն ողջակիզեալ , և զայլս ոչ այնպէս . զիչսս միայն 'ի խորանն , և զայլնն 'ի սեղանն ընկալեալ : Բայց մեզ և ոչ մի ինչ 'ի սոցանէ , այլ միայն հաւատ և սէր սուրբ մտօք : Ինձ թուի այսպէս մեր և նոցա խորհրդոցս 'ի միմեանց անջատութիւն . զոր օինակ թէ ախորժէ որ գծագրութեամբ դեղոց պատկեր նկարագրել , զպէսպէս երանգս դեղոցն 'ի կիր ածէ . և ջանայ ուշիւ իմաստիցն զնա 'ի տիպ և 'ի հասակ և 'ի ձև կենդանեաց յօրինել , զի հաճելի և ցանկալի ունի զկենդանի թուեսցի տեսողացն՝ անկենդանին : Իսկ

մարդ կենդանի՝ որ կրի հոգևով մարդ
 մինն , ոչ այսոցիկ ճշգրտութեան
 երանգոց կարօտի՝ առ ՚ի հրատա-
 րակել զիւրն կենդանութիւն . այլ
 բաւական է միայն հոգին ներգոր-
 ծող զշարժումն անդամոցն՝ զայս
 հռչակել : Արդ զի Իսրայէլ էր ան-
 կենդան յարացուցին գծագրողն ,
 որք ՚ի մեղացն Ադամայ տիրեալք
 ոչ զօրեցին առնուլ սաշտօնեայ
 քահանայագործութեան իւրեանց
 զհոգին Աստուծոյ , այլ կերակ-
 րովք և ըմպելեօք և սկսակէս մկր-
 տութեամբք մարմնոյ՝ արդարու-
 թեամբքն ջանային զճշմարտութիւն
 գծագրել : Իսկ ապա եկեալ Քրիս-
 տոս քահանայապետն հանդեր-
 ձեւոց բարեացս՝ մեծաւն և կատա-
 րելեաւն և անձեռագործ խորա-
 նաւն , այս ինքն՝ որ ոչ էր յայսց
 արարածոցս , անդր եմուտ իւրով
 արեամբն ՚ի սրբութիւն սրբոցն ,
 որ է ծոցն հայրենի . և անսամօր
 նստութեաց մեզ զյաւխտե՛նահան
 փրկութիւնն : Եւ փրկելոցս սաշտ-
 սան՝ առ ՚ի հօրէ , և առաքեաց

զհոգին սուրբ. Ընդ ձեզ, ասէ, բնա-
կեացէ և ընդ ձեզ եղիցի յաւիտեան :
Զոր ունելով ընդ մեզ, ոչ կարօտիմք
այլ և այլ նիւթոց. այլ զոր և կնքեմք
Հոգւովն, Քրիստոսի սրտակերևմար-
մին կերպացուցանեմք : Եւ զի Հոգին
է ընդ մեզ՝ ընդ ամենայն քրիստո-
նեայսս, յայտ է յանսուախոսամա-
նէն որ ասաց. Ընդ ձեզ բնակեացէ
մինչև յաւիտեան վախճանի աշխար-
հիս :

Արդ ուր Հոգին է կենդանա-
բար, ձեք և նիւթք մարմնականք
նմա առ ի՛նչ պիտոյանան, և եթէ
էին կարևորք՝ ընդ էր ոչ գրեցան մեզ
'ի մերոց օրինադրացն, որպէս և
հրէական ժողովրդեանն՝ ի Մովսէսէ :
Այլ թէ՛ զՀոգին մի՛ շնուցանէք, և
մի՛ արամեցուցանէք զՀոգին սուրբ
Աստուծոյ : Եւ ո՞ զնա արամեցու-
ցանէ, դատարկաբանութիւնն :
Արդ եթէ՛ ի դատարկաբանութենէն
տրամի, քանի՞օն առաւել ՚ի բամբա-
սելոյն և ՚ի նախատելոյն զՔրիս-
տոսի խորհուրդն՝ որ ՚ի մեջ այլոց
ազգաց քրիստոնէից կատարի, զոր
անխափր առնեմք : Դսկ յորժամ

այսու զնա տրտմեցուցանես , և ևս
 յաճախելով զարհամարհանան՝ շի-
 ջուցանես , քեզ զինչ օգուտ է ան-
 կենդանի նիւթոցն պատիւք կամ
 ընտրութիւնք : Աւա՛ղ տգիտու-
 թեանս , և արտասուելի մերթշուա-
 ռութեանս . յաղթեցաք որդւոցն
 Իսրայէլի շարեօքս . զինչ արդեօք
 լինիցիմք եղբարք :

Սահայն ասեն ոմանք . ահա զայս
 այսպէս հաւատամք , թոյլ տացեն
 մեզ 'ի մերս աւանդութիւն մնալ
 անփոփոխ . և ինքեանք զինքեանցն
 պահեսցեն : Եւ արդարև այսպէս .
 և իւրաքանչիւր ոք 'ի ձէնջ մտաց
 դիտակցութեամբ ճշմարտութեան
 բանիցս վկայէ : Բայց սահայն նուա-
 ղեցոյց զիմաստն նախապատուութիւնն .
 և զսէրն՝ հակառակութիւնն . և թշնամութեան հանդէս
 յարուցեալք իւրաքանչիւրոք զյաղ-
 թոզն լինել ախորժէ : Դարձեալ
 և այլ պատճառս . զի հիմն և սկիզ-
 բրն են հաւատոց քրիստոնէից և
 կարգաց , և զնոյն յառաքելոցն և
 այսր ունին անշարժ աթոռով . և

մէք զորս ունիմք 'ի նոցանէ ունիմք :
 Մայր անուանեցան իմաստու թեան
 և յեա այնորիկ 'ի Պաւղոսէ ոռոգեալ
 ծաղկեցան : Գիրք որ առ մեզ աս-
 տուածաշունչք՝ նոցա է սեպհա-
 կան . և հարց նոցին ասացեալ . նե-
 ցուկ և սիւն հաւատոյ քրիստոնէից
 զաթոռ թագաւորութեան նոցա
 ետ քրիստոս ըստ վկայութեան ա-
 ռաքելոյ . յորժամ նոցա վախ-
 ճանելի իշխանութիւնն դրդուի ,
 քրիստոսի մշանջե՛նաւոր արքայ-
 ութիւնն աիրէ : Մինչև ասէ բարձ-
 ցի հռոմայեցւոց տէրութիւնդ , ոչ
 եկեսցէ մարդն անօրէնութեան , որ
 դինկորստեան , որ 'ի տեառնէ Յի-
 սուսէ քրիստոսէ սատակեսցի : Տե-
 սանե՛ս՝ թէ ո՛րքան վկայէ առաքեալ
 նախապատուութեանն : Զայս ա-
 սելով՝ ո՛չ եթէ զմարմնական իշխա-
 նութիւնն յարդեմ 'ի մէջ հոգևո-
 րացս , և քրիստոսի տէրութեամբն
 պարծելոցս , այլ ցուցանեմ իմաստ-
 նոց՝ թէ և զմարմնականն աթոռ ու-
 նին ընդ հոգևորին՝ կամօքն Աս-
 տուծոյ : Սակս այնորիկ և զկարգս

եկեղեցւոյ վայելչութեանն անփոփոխ . և զփոփոխմունս 'ի փառս Այտուածոյ . զի միշտ հաւանին ասացելոցն , եթէ երկրորդին որ նստիցի՝ յայանեացի , առաջինն լուսցէ : Իսկ մէք թէ որքան անխմաստ թագաւորաց վիճակեցաք , կամ որպէս յանմիտ իշխանաց տապալեցան կարգք եկեղեցւոյ , անդուստ 'ի սկզբանէ տեղեակ էք 'ի պատմութեանցն . և չէ՛ ամօթ զգրեալն առ 'ի պէտս ուղղութեան և ոչ թէ նախատանօք՝ երկրորդել : Զի զսուրբն սահակ Բրբելոյի իրաւունս վարկան ընդ ձեռամբ կարգել , և զյաւէտ նախախնամող հովիւն այնպէս անդոսնեցին : Յորոց անխմաստութեանէ միանգամ և երկիցս գրեանք աշխարհիս 'ի պարսից այրեցան , եկեղեցիք քանդեցան : Ինչ թուի ապա , եթէ նախատեղեակութիւնն ոցա , և աթոռոյն անշարժութիւնն՝ վիպէ աւանդութեանցն ճրչմարտութեան :

Արդ յառաջի եդեալ գլխոցս՝ զորս ակորժեմք , և կարող եմք

բառնալ, ընկալցուք սիրով իբր ըզ-
նախահարցն օրէնս, և ոչ որպէս զօ-
տարաց. հեղութեամբ և ոչ դժուա-
րութեամբ. 'ի փառս Աստուծոյ
հաւատացեալ՝ և ոչ յանարդանս:
Ոգիք մարդարէից, լուայք՝ զի մար-
դարէից հնազանդին. և ոչ է Աս-
տուած խռովութեան, այլ խաղա-
ղութեան, ապա ուրեմն ամենայն
ինչ որ զխաղաղութիւն նիւթէ՝ է
հմա հաճելի: Ոչ է արտաքոյ բա-
նիս և զայս ասել. յեցուցուք ըզ-
դրդուեալ եկեղեցի մեր 'ի դաւա-
զանն երկաթի. ստասցուք զօրավիգն
գերութեան մերոյ զնպատակն աշ-
խարհի: Տառապանքս՝ հաւատամբ,
զի մսիթարի 'ի շտեմարանացն ար-
քունի, և տարբերութիւնս 'ի նա-
ւահանգիսան անմատոյց: Տեսցուք
թէ հատուածեալն 'ի մէնջ ազգ-
Վրաց 'ի նոսա յեցեալ, որքան օր-
ըստ օրէ 'ի Քրիստոս սրայծառանան.
արդ գոնեա անագան և մէք զնոյն
խոկասցուք: Ոչ ասեմ փրկանս տալ
մարմնոյ զհոգի. մի՛ ոք զբանս այսու-
ծեքեցէ. այլ առ ոմանց սկարու-

Թիւն հայելով, Քրիստոսի աշա-
կերոսս վարդապետին ջանամ նմա-
նել, որ զհոգւոց բժշկութիւն ընդ
մարմնոցն խառնեաց, և ես երկո-
քումք Վրդովելոցս՝ երկոցունցն
խաղաղութեան հաւատամ, և ջա-
նիւ լինիմ աւետարանիչ :

Ընդէր այսչափ զայլս խոտեալ՝
խորշիւք և խուսափեմք ՚ի միմեանց
քրիստոնեայքս, որ այլ ազգաց վի-
ճակեցաք կենակիցս : Մինչև յերբ
անդամքս՝ լեզուօք զիրեարս խոցո-
տեմք՝ Թունիւք իժին լցեալ զբե-
րանս • այսքան յերկար ժամանակս
անխնայ զմիմեանս հարաք : Քննե-
ցէք եղբարք և զայս, թէ այս թշնա-
մութիւն օրէնք Աստուծոյ էր,
Թերևս այսքան արձանացեալ էր
հաստատուն : Այն ինձ, և զոր զայ-
լս ՚ի նոցանէ տեսանեմք կացեալս
հաստատուն, ՚ի վաղուց հետէ սկը-
սաւ որոմն մեզաց յերկրի մեր ատո-
քանալ, և սաղարթ օրինացն Քրիս-
տոսի թառամել : Սակայն այս ոչ
եթէ ընդ բարեացն նուազի, այլ
ընդ չարեացն օրրատօրէ աճեալ

զարգանայ : Ուրեմն ապա յորո-
 մանցն է և ոչ 'ի ճշմարիտ սերմանցն :
 Կարող է խնաստուենն և 'ի պաղոյն
 զարմատն ճանաչել . զի պառուզ սո-
 րա է կամքն սատանայի, հեռն, բամ-
 բասանքն, ատելու թիւնն, զանձն
 արդարացուցանելն, և զայլս խոտել,
 և այլ որ ընդ սոքօք բերին : Զի իւ-
 րաքանչիւր ոք 'ի մէնջ փարիսեցի եղև
 աստուծոյ : Հայն միշտ աղաղակէ,
 Աստուած իմ գոհանամ զքէն՝ որ
 չարարեր զիս Հոռոմ. և Հոռոմն զնոյն
 բան երկրորդէ, թէ՛ որ ոչ արարեր
 զիս Հայ : Ո՞վ ամարդու թեանս, և
 անմիտ յանդգնութեանս . և չա՞ր
 վկայէք լինել 'ի բարւոյ արարչէն . և
 այս ոչ զնիւթ միայն, այլ զմարդ-
 զոր ըստ պատկերի իւր արար : Ան-
 միտ՝ կամք չար ստացան ոմանք 'ի
 մարդկանէ, և ոչ բնութիւն ազ-
 գին է չար, Հոռոմին կամ Հայ-
 ոյն, կամ այլոց սեռից . զի և 'ի
 պարսից բազումք հաճոյացան Աս-
 տուծոյ, և ընտրին : Արդ՝ քո այն-
 քան կուրացեալ յատելութենէն,
 մինչ զի ոչ միայն զկարծիս ազգին,

այլ և զազգն ողջոյն բամբասեսս. և
 'ի նմանէ գոհու թեամբ հրաժարեսս :
 Բայց ո՞ կարէ զայս ախտի չարու-
 թիւն թուել . բանս յերկարու-
 թեամբ արտաքոյ ելանէ սահմանի,
 և ախտս դեռես 'ի սմանէ ոչ սլա-
 րունակի . այլ մնան զանազան չա-
 րութիւնքն անճառ 'ի սահմանի :

Է և այս դարձեալ՝ յարբեցե-
 լոցս կարծեաց ատելութեամբն,
 թէ հարքն զհերձուած ողան խտտե-
 ցին, յառնէ հերետիկոսէ հրաժա-
 րեցուցին : Առաքեալ ասաց, թէ
 Ոք ոչ հնազանդեսցի թղթիս այս
 միկ՝ նշանակեսցիք, և մի հաղորդիք
 ընդ նմա, և այլ բազումս : Առ որս
 ասացից, թէ գիտեմ և ես զայդ,
 լուռ լեր . մի ստերիւրեր զճշմար-
 տութիւնն, և քումդ առնուս ախտի
 ջատագով . այլ ուղիղ տեսցուք, և
 զամօթի հարցուք : Ա՛րալէս առա-
 քեալ և սուրբքն զայս գրեցին . զի
 խորշելոմն 'ի հերետիկոսէն ամե-
 նայն եկեղեցւոյն՝ սրատկառեսցի,
 և յայլոցն միաբանութիւն եկեսցէ :
 Իսկ այսօր բարձաւ սրատկառանքն,

և տիրեաց միմեանց արհամարհու-
 թիւնն . և եղաք հերեօփկոսք ամե-
 նեքեան , և ոչ թէ ոմանք 'ի մէջ
 մեր . զի հերեօփկոսն հերձուա-
 ծող թարգմանի . և ահա տեսանեմք
 զամենայն աղգս քրիստոնէից 'ի մի-
 մեանց հերձեալ և պատառեալ , և
 իւրաքանչիւր՝ եկեղեցի և ժողովա-
 րան և աթոռ հաստատեալ : Արդ
 այժմ չէ օգուտ 'ի միմեանց հրաժա-
 րելն , կամ ընդ անհնազանդն ոչ
 հաղորդելն . զի եթէ խորշիս , ոչ
 թէ ոչ ունի այլ եկեղեցի , և 'իքոյ-
 ոյդ արտաքս ելանելն ամաչէ . այլ
 յանարդելն 'ի քէն՝ դնայ յիւրն ե-
 կեղեցի և յաղգ . և վասն քո խոտե-
 լոյն , ոչ թէ պատկառէ՝ այլ պարծի :
 Դարձեալ և դու տես դքեզ . զի ոչ
 թէ վասն յուզու թիւն ամեւոյ ոչ
 հաղորդիս սիրով և վշտակցութիւն ,
 այլ մեծապանծութեամբ և արհա-
 մարհանօք , խրոխտալովն յանձն , և
 զիս առ ոչինչ դնելով . որ ոչ է բժրշ-
 կութի , այլ թշնամութի չար : Եւ ևս
 չարագոյն այդ , զի ջատագով թիւր
 մտացդ զուղիղն առնուս օրէնս ա-

և արեւելահայաստան : Խորշեւոյձ և հրա-
 ժարեւոյձ թերևս 'ի քում ազգէդ և
 'ի քո եկեղեցւոյդ՝ կարես զոք
 յուղղութիւն ածել, կամ քեզ
 հազորդ վասն ամաչեցուցանելոյն
 առնուլ . խի զայլ ազգ՝ որ հաւա-
 նեալ է թէ քան զքեզ սատուա-
 կան է և ուղիղ, երբ է հնար այլազգ
 հազորդ ընդունել, բայց թէ
 սիրով և խոնարհութեամբ և Քրիս-
 տոսի օրինօքն՝ հեղոյն և մարդասի-
 րին : Նա որ արարիչ էր, զիւր արա-
 բածս ոչ կամեցաւ բռնութեամբ և
 սասաիւ ուղղել, զի չէր հնար . խի
 դու այլ առաւել խելս քան զՔրիս-
 տոսին 'ի քեզ խառնես : Աշտ ամբա-
 նօք կամիս զոք 'ի սէրն կոչել, անձե-
 իշխան մարդ կշտամբանօք հուա-
 ճի՞, և ոչ երբէք . այլ մանաւանդ
 ևս հակառակի . այլ սարսոէ զնա և
 նուաճէ սէր և խոնարհութիւնն :

Այլ ասես, թէ հրաժարեմ՝ զի
 մի սղծիցիմ 'ի նմանէ որ հայն է,
 կամ ես որ հայս եմ՝ 'ի Հոռոմէն :
 Ո՛վ յանդդնութեանս . ո՛վ սա-
 տանայի կամացն սատարութեանս .

քրիստոնէայն զքրիստոնէայն պղծէ : Ի հեթանոսաց ոչ խորչիմք և ոչ պղծիմք, և միմեանց անգամքս վասն սնտաի կարծեաց որպէս 'ի պղծոց հրաժարեմք : Եւ զինչ է նորա պղծութիւնն, կամիս քննեացուք . ոչ վարք, ոչ գործք, այլ զի զքրիստոս Աստուած և մարդ խոստովանիմք . 'ի մի հաւատ կալով երկուց կողմանցս, վասն բայից և բառից զմիմեանս պիղծս համարիմք : Այնմեզ 'ի յանաչառն ատեան աչառանօք ատելութեան օրինաց սիրոյն արհամարհողացս : Դարձեալ թողցուք և զկարծեօք ատելն զգործս իրերաց . զգործս իւրկշռեսցէ, ասէ առաքեալ, և ապա անձին իւրում տացէ պարծանս, և մի առննկերան. զի իւրաքանչիւր ոք զիւր բեռն բառնալոց է : Արդ զբեռնդ՝ զոր ոչ ես գուրբառնալոց, էր վասն հոգաս և դատիս . և դատել այդպէս՝ ոչ վշտակցութեամբ, այլ ատելութեամբ : Երկեղ խառնեա 'ի քեզ . մի գուցէ որպէս նա վասն մեղացն, և գուր վասն դատելոյդ պատուհա

սեւցիս . Արով դատաստանաւ , ասէ ,
դատիք՝ դատելոց էք :

Խորութիւն առնես կերակրոց .
և սակս այնորիկ նախատես զԱս-
տուծոյ մեծ եկեղեցին՝ Պաւղոսի
աշակերտդ , որ ասէ , Զայս գի-
տեմ և հաստատեալ եմ 'ի Քրիս-
տոս Յիսուս , թէ ոչինչ է պիղծ
նովաւ . և տէրն՝ որ ընդ բերանն
մտանէ , ոչ պղծ է զմարդ : Ապա
յայտ է՝ թէ ոչ պղծ է զնա ծովային
զեռուներն , որ յորովայն երթայ՝ և
արտաքս ելանէ . այլ պղծ է զնա
խորհուրդ չար բամբասանացս , որ
'ի սրտէս արտաքս գայ . և սակս
այսորիկ զնա 'ի հաւատոյն որ 'ի
Քրիստոս՝ տայ բամբասել որպէս
թերի : Այսպէս խօսեցարուք և
այսպէս արարէք , որպէս զի ազա-
տութեան օրինօքն դատեցէք , և մի
ծառայութեամբնախանձու : Սուրբ
Հոգին խմաստութեան 'ի թշնամա-
նող և 'ի հակառակող բերանոց փախ-
չի , իսկ առ խաղաղարարն բնակէ .
բառ որում գրէ զսոյն Յակովբոս , թէ
'նախանձ և հակառակութիւն և

դառնուածիւնք գտն 'ի ձեզ . մի սպար
 ծիք սուտ առնել զճշմարտութիւնն .
 ոչ է խնայտութիւնս այս իջեալ 'ի
 վերուստ , այլ երկրաւոր , շնչաւոր
 և զիւսկան . զի ուր հեռ և նախանձ ,
 անդ և անկարգութիւն և ամե
 նայն իրք չարք : Ահաւասիկ դերև
 արար զհակառակութիւն հակա
 ռակողացն . զի այսօրիկ 'ի շնչաւո
 րէն եկին մարդոյ յառաջ և գան :

Յորմէ տեղի տուեալ եղբարք , և
 երկնախումբ քահանայապետական
 սուրբ ժողով , բացցուք զբերան , և
 ձգեսցուք 'ի սէտս առաջադրեալ
 աստուածայինս գործոյ՝ զվերին
 խնայտութեն զհողի , որ է աղատ ,
 սուրբ , խաղաղարար , հեզ , զիւրա
 հաւան , լի ողորմութեամբ և սրտ
 դովք բարեաց . և խաղաղութեամբ
 սերմանի այնոցիկ՝ որ առնեն զխա
 ղաղութիւն : Չայս բարի սերմն ,
 եղբարք , սերմանեալ յանձինս հրն
 ձեմք զպտուղ նորա 'ի կեանսն յա
 լիտենից ընդ ամենայն սուրբս :

Արդ տեսանեմ զի ոչ միայն օծու
 թիւ հողւոյն ընտրութիւն առնէք զա

նազան խնամատից հոգւոյն , այսինքն
 երկնաւորին և երկրաւորիս , այլ և
 զստուղ վերին խնամաութեանն
 սկսայք տալ այսուհետև : Չի ահա
 տեսանեմ զձեզ զուարթս գիմօք
 իբրև ըզմարգագեալնս՝ ՚ի ձմերալ
 նոյ կապանացն զերծեալս : Ա՛վ
 սքանչելեացս , ահաւասիկ զանա-
 զան ծաղիկք սիրոյ յանձինս ձեր
 փթթեալ՝ սկսան վաղվաղակի զհո-
 տրն բուրել : Չդէմս ձեր տեսա-
 նեմ՝ ոչ որպէս յերեկն և յեռանդն ,
 այլ նախ քան զբարբառ՝ հեղութե
 աւետարանիչս : Աչք ձեր ոչ զեռա-
 ցումն սրտի արեանց ցուցանեն , այլ
 զքաղցր արտասուան ճնշեալ ար-
 տաքս բղխեն : Աչ ինչ անիրաւիք
 սուրբ հարք , արդարև արտասուաց
 արժանի աւուրքն մեր խառվութի
 անցեալք * բայց սակայն այսօր
 է օր զոր արար տէր , օր ցնծութեան
 և ուրախութեան : Աւրախացի խ-
 բայել յարարին իւր , որդիք Անով
 նի ցնծացեն ՚ի թագաւորն իւ-
 րեանց : Չի բորբոքեցաւ յերկիր մեր
 ճառագայթն սիրոյ ջահաւորեալ :

և եւրոյժ զձեռն նախանձու: Եհաս
 ժամանակ իմաստուն երկրագոր-
 ծացդ յատելոյ զայդի եկեղեց-
 ւոյ Քրիստոսի, և սրբելոյ զնա՛ի սա-
 զարթիցն աւելորդաց: Այսօր ճշշ-
 մարտութիւն մեր և ողորմութիւնն
 Աստուծոյ պատահեն միմեանց,
 յորոց համբաւի ընդ տիեզերս ար-
 դարութիւն և խաղաղութիւն:

Մարթեոսցուք այսուհետեւ, զի
 տացէ տէր զքաղցրութիւն ևս
 առաւելապէս, և աճեցուցէ յեր-
 կիր մեր ցօղով հողւոյն սրբոյ զայս
 սերմն. թերևս զօրութեամբ նորա
 և զպտուղն կարասցուք տալ, որ-
 պէս կամօք այսօր՝ և յառաջի ժա-
 մանակս արդեամբք նորոգել զխա-
 զաղութիւն եկեղեցւոյ Քրիստոսի:
 Չի և ընդ նմա՛ նորին շնորհիւն լի-
 ցուք խաղաղարարքս որդիք Աստու-
 ծոյ Հօր անվախճան խաղաղու-
 թեան, արժանաւորապէս փառա-
 ւորել զհայր և զՈրդի և զսուրբ
 Հօգին յաւիտեանս յաւիտենից.
 Ամէն:

Ն Ո Ր Ի Ն

ՆԵՐՍԵՍԻ ԼԱՄԲՐՈՆԱՑԻՈՅ

Թ Ո Ւ Ղ Թ

ԱՌ ՔՐԻՍՏՈՍԱՂՅԻ ԻՆԻՊՆԻ ՏԵՐ ԻՆՔ
ՆՈՒՄԵՐՆԵՐԻ ԼԵՈՆ, 'Ի ՆՈՍՏՐՈՍ ՆԵՐՍԵՍ
ՍԻՆԷՆՐ 'Ի ՏԱՐՍՈՆ ԱՐԲՈՅ ԵՎԵՂԵՅՈՒՅՆ
ԱՊՈՍՏՈՆԵՍՅԱՅ :

ՊՆՏՐԱՍՏ շԵՐՈՒՔ ԽՈՒՄ ԿՐԻՍՏՈՍ
ԽԱՆԻ ԿԵՂՈՒԹԵԱՄԲ ԱՄԼԵՆԱՅՆԻ ՈՐ
ՀԱՐՑԱՆԷՆԷ ՎԱՍՆ յՈՒՍՏՅՆ ՈՐԷ՛Ր ԶԵՂ,
ԽՐԱՄ ԽՈՅ ՄԵՂ ԳՂԽԱԼՈՐ ԱՌԱՔԵ
ԸՈՅՆ ՊԵՍՐՈՍ . և մԵՔ 'Ի ՀՆՈՐՀԱՅՆ
ԱՍՈՒԾՈՅ , ՈՐՈՎՔ ՂՈՐԱՅԵԱԼ ԵՄՔ
ԽԱՆԻՆ՝ ԱՊՈՍՏՐՈՍԱՍ ԵՄՔ ԱՊՈՍՏՈՍԻՍԱՆ

նատուութեան նոցա, որք 'ի մեր
 բարիոք ընթացս գայթակղին 'ի
 տգիտութենէ, և 'ի անտի համբա-
 ւոց: Իսկ որք 'ի նախանձէ զայրա-
 ցեալ՝ կամաւ կուրացուցանեն զաչս
 մտաց առ ճշմարտութեանն տե-
 սութիւն, 'ի Քրիստոսէ խրատիմք
 լուութեամբ կալ առ այնպիսին և
 աղօթել զուսաւորութիւն, զի մի-
 տացուք զարբութիւն շանց, կամ
 զմարգարիան խողից յերգիծանու-
 մբն և 'ի կոխումն: Այլ և Պաւղոս
 խրատէ, յառնէ հերետիկոսէ յեա-
 միանգամ և երկիցս խրատելոյ՝
 հրաժարել, գիտելով զի թիւրեալ
 է այնպիսին, և մեղանշէ, ոչ գիտե-
 լով զինչ խօսի, և ոչ վասն որոյսըն-
 գեալն է: Յայսմանէ խրատեալ մեր
 չափաւորութիւնս զաղմկեալ գրե-
 ըն, որ 'ի Չորոյ գետոյ 'ի վերայ մեր
 կուտեալ զգրաւարտութեան կոթո-
 ղըս, անտես արարաք, և ողորմեցաք
 նոցին անհանձարութեանն, որք ոչ
 թէ 'ի հողեր և յանօր գիտու-
 թենէ հեռի էին, և անկար համե-
 մատել զհոգևորս ընդ հողերս, այլ

և ՚ի մարմնական խմաստութենէն
բաժան ջուցանէ զնոսին՝ նոցին
գրերն • տխմարք և անկարողք, և
յիմար բանից շաղակրատողք, որ և
բուն տղէաքն կարող են յայս եր-
կրաքարշութիւնս զնոսին ճանաչել •
և մէք տարաք զչատախօսութիւնն
նոցա իբրև զայր երկայնամիտ, և
բազմապատիկ խորհգովք • որք ոչ
ունէաք ընդ նոսին հարց և փորձ,
և ոչ ծանօթութիւն, և յանդուռն
բերանոցն նախատէաք, զուարճա-
ցեալ յայն մասն երանութեան որ
ասէ, Երանի է ձեզ, յորժամ նա-
խատիցեն զձեզ, և ասիցեն բան չար
զձէնջ սուտ վասն իմ • ցնծացէք և
ուրախ լերուք՝ զի վարձք ձեր բա-
զում են յերկինս :

Իսկ յետ այսր չեմք՝ և ոչ զձեր
աստուածապաշտութիւն ձանձրացու-
ցեալ, և ոչ մերոյ ճշմարտութեանս՝
որում տեղեակ էք ևս յայտարա-
րութիւն, վրէժխնդրուի սրահանջեալ
յաստուածաղօր կարողութենէդ •
նախ՝ զի բազմահոգս էք, և երկրորդ՝
զի մէք առ բամբաստղան ատորժեմք

րատ Քրիստոսի անյիշաչար լինել-
 էրրորդ զի կարճամիտ էք գրոց բա-
 նի ունկնգրութենէ, որով մեր ճշշ
 մարտութիւնս փայլէ : Քանզի այլ
 անգամ եղև այս հարկս, և խնդրե-
 ցիք 'ի մէնջ բան՝ որ առ մեզ ուղղու-
 թեանս վկայ, տուաք գրոց սրբոց
 վկայութեամբ, որ զամենայն հա-
 կանակողս 'ի հաւանութիւն նուա-
 ճէր 'ի սիրելն զուղղութիւնն . և
 ծանր եղև ձեզ ընթեռնուլն, կամ
 այլոց զնոյն ցուցանել, որպէս և ու-
 նիք հարկ յԱստուծոյ՝ ոչ վայրա-
 պար ածեալ սուսեր ընդ մէջ, այլ
 'ի վրէժխնդրութիւն այնոցիկ, որ
 զչարն գործիցեն : Երբ տեսաք զձեզ
 առ այն քննութիւնն և վրէժխընդ-
 րութիւնն տարտամ, ունիմք զուծ
 խոնարհութեան, և նստիմք լռու-
 թեամբ 'ի տան : Չեմք մուտ և ել
 'ի ձեր արքունական սպարանս . և
 ոչ 'ի յոյզ և 'ի խնդիր հողևոր ուղ-
 զութեանց, կամ մարմնական ձը-
 րից : Աչ սարժիմք ձեր տոհմակցու-
 թեամբն, և ոչ մեր հայրենի պայա-
 զատութեամբն, ոչ գրով և ոչ բա-

նիւ, և ոչ քան զչափ մեր պատուոյս
 ձգտեցաք, և ոչ 'ի վերայ ուրուք
 պատուոյ յարակցեցաք, ոչ ձիօք և
 ոչ ջորեօք յօրացաք, և ոչ զքահա-
 նայութիւնս երկրորդ մարմնոյ աշ-
 խատութիւն արարաք: ոչ 'ի քա-
 ղաքս ձեր ձեռներէց եղաք, և ոչ
 զգործակալս ձեր հարստահարեցաք.
 զրկեցաք 'ի նոցանէ, և տարաք. զը-
 զուեցաք, և համբերեցաք. և ունկան
 ձեր ձանձրութիւն ոչ արարաք:
 Աստարեալ իմաստութեամբս զոր
 ունիմք յԱստուծոյ՝ առաջի ձեր իբ-
 րև զսխմար մանուկ եմք երևեալ,
 թե թեութեամբ ոգւոյ և բանի՝ և
 զտաղանդս զոր ունիմ՝ առ իս՝ ծրա-
 րեալ կայ և թագուցեալ, իրա-
 տեալ 'ի մարդարէէն որ ասէ. Ա-
 տեցին 'ի դրունս զյանդիմանիչս, և
 զբանս սուրբս սխղճս արարին:
 Ասն այսորիկ որ իմաստունն է՝ 'ի
 ժամանակին յայնմիկ լռեսցէ, զի
 ժամանակն չար է: Այս լռութբս
 կամ գաղարեալ, և առ Աստուած
 խօսակցութեամբ պարապեալ, որոյ
 կամ առաջի մտաւոր հառաչմամբ,

և անմեռնչ հեծութեամբ, և միշտ
 արտասուեաց հոսմամբ. ոչ դիտելով
 զերևելիսս, այլ զաներևոյթսն, և
 զվերինն խնդրեմ, ուր Քրիստոսն
 նստի ընդ աջմէ Աստուծոյ և անդ
 ընուլ զաղօթսիւր առ իսմաղթեմ,
 որ ասաց, Հայր կամիմ, զի ուր եսն
 իցեմ, և սոքա ընդ իս լինիցին. զի
 տեսանիցեն զփառսիմ, զոր ետուրն
 ցիս: Այն փառացն և տանն վայել
 չութեան տափանօքն զբաղեալ իմ
 աղբատութիւնս, թեթև ունիմ ըզ
 Չորոյ գետոյ եղբարցն, և վարժա
 պետացն անարգանքն, և զձեր փառ
 քն: Եւ ևս լուսաւորեալ ՚ի վայել
 չութիւնն՝ հեղում զարտասուս ա
 ռաջի Աստուծոյ հօր՝ միջնորդան
 Յիսուսի Քրիստոսի, և զձեզ ՚ի
 նոյն տեսութիւնս լուսաւորել, և
 այսու գիտութեամբս՝ երևելեացս
 արհամարհոյս անել:

Եւ մինչ ես յայս ընթացս և ՚ի
 զբաղմունս կամ զեզերեալ, զելա
 նելն և ընդ Քրիստոսի լինելն լաւ
 համարելով, և զիւսն ՚ի մարմնի ոչ
 կարևոր, որովհետև ոչ եմ յօգուտ

ձեր, եկն իշխողդ մեր Հեթում, և
 եբեր առ խ'ի ձէնջ պատուէր հրա-
 մանի՝ որպէս առ ահաս մանուկ . և
 յայս համառօտեցան բանքն, թէ
 անկարդ է խմ ընթացքս և անօ-
 դուս . և չէ ընդ շաւիղս երանեալ
 հարց մերոց Գրիգորիսի վկայասիրի,
 և նորին համանուանն՝ որ յԵղիպ-
 տոս, և որ զկնի նորին աստ հայրա-
 պետ Գրիգորիոս, և նորին եղբայրն
 Ներսէս . և ես ստերիւրեալ գնամ
 'ի նոցա շաւղոց, և դուք և այլ
 հայք, նոցին ընթացակիցք : Եթէ
 ոչ էի յայս, արժանի էի հայրապե-
 տութեան և պատուոյ . սակայն այս
 վերջացուցանէ զիս 'ի պատահմա-
 նէն պատուոյ . և ոչ միայն զիս, այլ
 և ձեզ լինիս պատճառ նախատա-
 նաց 'ի Չորոյ գետացեացն . որք և
 անէծս վայրապար խօսին 'ի գլուխս
 իւրեանց, և դուք աղաչեցէք զմեզ
 վասն զնոցա գայթակղութիւնն շի-
 նելոյ գառնալ 'ի մոլորմանէս . ասա
 թէ ոչ զսկիսք 'ի պատուոյն, զոր մին
 չև ցայժմ 'ի ձէնջ եմք ընկալեալ :
 Եւ ես 'ի վերայ այսպիսի հրամանի

ձեր՝ Գոհանամ զԱստուծոյ ան-
խառով կամօք, որ արժանի առնէ զիս
վասն իւր ճշմարտութեանն վկայու-
թեան յանարգութիւն կոչել. թէ
լինիմ արժանի և գործով ՚ի նոյն
վայելել :

Ընորհ ունիմ պարգևողին, որ
տայ ինձ ոչ միայն լզ ՚ի նա հաւա-
տալն, այլ և վասն նորին նախատիլ
և շարչարիլ. և պատրաստ եմ զա-
նարգութիւնս յայտ հետէ ըն-
դունել ՚ի ձէնջ՝ քան զոր մինչև
յայս՝ զպատիւ: Եթէ իրաւացուցա-
նէ քո արքունական ատեանդ ա-
ռանց քննելոյ և դատելոյ ձգել զիս
յանպատութիւն, ընդգրկեմ զնոյն
որպէս զՔրիստոսի աթոռակցու-
թիւն: Իսկ ապա եթէ զքննելն իրա-
ւացի համարիք, և ոչ յայգմանէ հրա-
ժարեմ, այլ պատրաստ եմ ՚ի պա-
տասխանատուութիւն և Չորոյ գե-
տոյ բնակչացն, և մերոյ աշխարհիս,
և ամենայն հակառակորդի, որ չեմ
մոլորեալ, և ոչ ստերիւրեալ ՚ի նք-
եկեղեցւոյ ուղիղ շաւղացն, ոչ ըստ
հաւատոյ, և ոչ ըստ բարեկարգու-

Թեան : Ի վերայ այսր և ուղղու-
 թեամբս չեմ իւրեանց մուլար ըն-
 թացիցն լեալ դատասխազ , որպէս
 զարդարև զճշմարտութեան ուսու-
 ցիչ . այլ ընդունեալ եմ զինքեանս
 իւրեանց անկարգութեամբն 'ի բա-
 րեկարգութեանս հաղորդս իբրև
 զեղբարս . և աղօթեալ միշտ 'ի վե-
 րայ նոցին , որպէս ունինդիրն աղօ-
 թից Աստուած վկայէ :

Իսկ այժմ զի կոչէք զիս առաջի
 դատելապատրաստեմ 'ի պատասխա-
 նել : Ո՞ք են ոսոխքն , եկեացեն յան-
 դիման լիցին . ասացեն և լուիցեն :
 Ապա թէ առանց քննելոյ փոքրկա-
 ցուցանէք զիմ բարեկարգութիւնս ,
 և իբր զանօգուտ իրս տայք արհա-
 մարհել զուղիղն , և զճշմարիան իբր
 զանպիտան , և զմե՛ծն որպէս զփոքր ,
 և զճշմարիան որպէս զսուտ . ոչ հա-
 ւանիմ . և 'ի վերայսորին ճշմարտուէ
 նախատիմ և մեռանիմ . քանզի կայ
 Քրիստոս և ասէ առ իւր ծառայս ,
 Որ ոք լուծցէ մի ինչ 'ի պատուի-
 րանացս յայսցանէ 'ի փոքունց , և
 ուսուսցէ այնպէս զմարդիկ , փոքր

Կոչեացի յարքայու թեանն երկնից .
 և անդ մեծ լինել ցանկամ՝ և ոչ
 փոքր : Եւ նորին առաքեալքն պա-
 տասխանել ուսուցին այժմու խու-
 ժանիս, որպէս նոքին Հրէիցն՝ թէ
 Հնազանդել պարտ է Աստուծոյ ա-
 ռաւել քան մարդկան : Եւ Պաւղոս
 ասէ համարձակ, Եթէ մարդկան
 հաճոյ լինէի, ապա Քրիստոսի ծա-
 ռայ ոչ էի : Եւ արդ եկ բարեպաշտ
 իշխող և զմեծութիւն և զփոքրիու-
 թիւն իրիս քննեսցուք, զոր ասես
 արհամարհել 'ի սէտս հաճոյից
 մարդկան . թէ մերս փոքր է, թէ
 այն՝ վասն որոյ Քրիստոսն մեռաւ,
 և Յովհաննէս դիտատեցաւ, և միւս
 Յովհաննէս աքսորեցաւ, և Յուսիկն
 բրածեծ ջարդեցաւ, և Ներսէս զե-
 զատուութեամբ նահատակեցաւ :
 Օրէնք եղ Աստուած շարաթանալ
 ոչ յամենայն իրէ, այլ 'ի ծանր դոր-
 ծոցն շարաթանալ և հանդչել : Հրէ-
 աքն առաւել սիրելին զգատարիու-
 թիւնն, և զՔրիստոս վասն բժշկե-
 լոյն 'ի շարաթն՝ օրինադանց ասէին .
 և նա զի գիտէր թէ ոչ է աստուա-

ծաղիք օրէնքս այս, բժշկէր 'ի շա-
 բաթան, և ոչ շահեցաւ զկամսն ու-
 ցին, և յայլ օր փոխեաց. այլ զճրշ-
 մաբառութիւնն սխառուեաց, և այս
 սխառմաւաւս 'ի նոցանէ խաչեցաւ՝
 թէ զշաբաթս ոչ սրահեաց: Արդ
 ընդէր ոչ զերծոյց զնոսա յաստուա-
 ծաստանութեանէն, և փոխեաց
 զբժշկութիւնն յայլ օր. բայց զի
 չէր օրէնք՝ զօրէնքն յիւր չափն սր-
 հեաց. և զառաւելն խափանեաց՝
 իսկ ես ունելով զՔրիստոս վասն
 իմ օր ըստ օրէ առաջի Աստուծոյ
 Հօր սխառարագ, խափանեմ զնորա
 սպասաւորելն քահանայական նք
 զգետտիւք, և բացաւ գլխով, և սաշ-
 տօնեից սպասաւորութեամբ, զոր
 հրամայեաց Աստուած Մովսէսիւն
 զգգետտուցն կարգ, և Պաւղոս զբա-
 նալ գլխոյն, և սուրբ հարբն զսաշ-
 տօնեիցն դաս. և հագնիմ գիշտ
 որպէս Հաղբասայ եպիսկոսոսն. և
 երկու թիղ կնկուղ վրացի սաքու-
 լայով, և սխառարագեմ հաղբա-
 տեցի սև փիլոնով, և փակեմ ըզ-
 դուռն 'ի վերայս. և ձգեմ զվարա-

գոյն , և անհաղորդ առնեմ զժո-
 ղովուրդն յիւրեանց Աստուծոյն
 քաւիչ մահուանէն , զինչ կուա-
 նեն ամենայն վանորայքդ 'ի վերն
 և 'ի վայրս , և չեն պատկառեր 'ի նոյն
 ինքն 'ի պատարագի խորհրդոյն , որ
 երբեմն ասէ՝ [Թէ ընդ սերտքսն հա-
 մաձայնեսցիք . երբեմն [Թէ տուր
 մեզ համարձակաձայն բարբառով
 կարդալ զքեզ հայր : Երբեմն [Թէ
 դպիրք սաղմոս ասացէք ձայնիւ
 քաղցրութեամբ , և զտէր յերկինս
 օրհնեցէք : Հրամայէ և տես զքո
 վանորայքդ , [Թէ կատարի այս օրէն-
 քըս 'ի մէջ իւրեանց : Արդ ինձ
 հրամայես յօրինացս՝ որպէս յան-
 օրէնութենէ հրաժարել , և զնո-
 սա առանց դատելոյ [Թողուս յան-
 օրէնութեանն անշարժ մնալ , որ
 լեզուագարք են , և անդուռն բե-
 րանք . և քան զո՞վ ճարտարք : Նո-
 քա ստու[Թեամբն կարեն զքո սլար-
 ղամտու[Թիւնդ երկեցուցանել . և
 ես ճշմարտութեամբս ոչ [Թէ կա-
 մէի այս իմ գլխաւորիս քարշանքն ,
 որ զՔրիստոսի պատարագն բարե-

զգեատու թեամբս հրատարակատես
առնեմ, որ է ամենեցուն փրկանք,
և զիւր պատարագին խրատատու
թիւնսն 'ի տեղի ընում, և զայս ես
որպէս զնչին իրս շարհամարհեմ,
և ոչ յայս շաւղացս խտտորիմ. այլ
յօժարու թեամբ առնում վասն
Քրիստոսի պատարագին բարե վայ-
ելու թեան զմահն՝ որպէս նա
վասն 'ի շաբաթս բժշկու թեանն:

Երկրորդ անկարգութիւն իմ այն
է, որ ընդ ամենայն քրիստոնեայս
հաղորդիմ: Գիտելի է խմաստուն
քննողաց՝ որ քրիստոնէից ազգք բա-
ցատրին 'ի միմեանց իւիք իւիք: Իսկ
չնորհն Աստուծոյ զօրացոյց զիս՝
զայս սնտոի աւանդութիւնս նոցա՝
գիտութեամբ արհամարհել, և ըզ-
սէրն նախապատուել, և է ինձ հայն
որպէս զՂատինացին, և Ղատինացին
որպէս զհելլենացին, և հելլենա-
ցին որպէս զԵգիպտացին, և Եգիպ-
տացին որպէս զԱսորին: Արդ
եթէ ես միոյ ազգի ջատագով էի,
ընդ այլն էրք էր կար հաղորդել.
բայց ընդ իւրաքանչիւրսն որ մի-

մեանց թշնամիք են՝ խառնիմ, և զքնաւան շահիմ ըստ Քրիստոսի առաքելոյն, և ունիմ բան՝ որ ամենայն հարցողի կորող եմ պատասխանել թէ ուղիղ ընթանամ, և սիրովն Քրիստոսի զամենայն կրճիմն քակեմ որով բարեհաշակիմ և ՚ի Նաւինացւոց եկեղեցիան, և ՚ի Հելլենացւոց, և յԱսորոց, և կամ ՚ի Հայաստանս, և ընդ սոսա անշարժ, և ՚ի նոցին աւանդութիւնն անփոփոխ :

Արդ եթէ չարակնէին, և զնախանձ իւրեանց առ մերձաւորս զայլ բացուցանէին, ընդէր ոչ միիթարէին որ իմ հանձարս զՀայաստանայս ազգացս հաճոյացոյց, և զնոսին միշտ առ մեզ ՚ի սէր ձգէ. որպէս տեսանէք գուք և լսէք, որ աննախանձ ունիք զկամս : Բայց նախանձն ՚ի Քրիստոսի լուսոյնն տեսցաւ, յիսոյս չէ զարմանք թէ խաւարի : Եւ յայս ոչ եմք օտար ՚ի հարցն մերոց շաւղաց, այլ անտուրիւր ընթացակից. զի ոչ եթէ ՚ի Չորոյ գետ, այլ առ մեզ են սուրբ հարցն

բանք Գրիգորիսի վկայասիրի, և որ յՆդիպարոս նորին համանուանին, և մերոց տերանցս. ունինք դրով զնոցին հաւատոյ զդաշն, և ունինք ՚ի լրոյ տեսողացն զնոցին Վարուցն և զկարգացն ցոյցս. և երբ գամք յատենի՝ կարող եմք ցուցանել, որ մեք ՚ի նոցին շաւղացն վերայ գնամք, և ՚ի հաւատոյ և ՚ի կարգաց, և ոչ որք զմեզ նախատեն: Եւ ոչ եթէ զնոսա միայն ունինք առաջնորդս, այլ և զորս նախ քան զնոսա զսուրբան, որովք թէ դատին զմեզ ոչ լինինք սրապանձեալս. այլ մեծաւ սրանձանօք զնոսին սրապանձեցուցանեմք. զի ունինք զնոցին հաւատոյ դաշն. զսուրբ սրատարագին զարդն. զաղօթից կարգ, զքահանայադործութեան փոյթ, զաստիճանաց բացատրութիւն, ըզկրօնաւորութեան օրհնութիւն, զնոցին միաբանութիւն, զմիշտ դատելովն ուղղելն, զաշխարհի երկցանց զխրատ, զքաղաքի եկեղեցւոյ սրայծառութիւն, զտօնից վայելչութիւն, զանձին խիղճմտութեան

դատ, զոր ըստ օրէ սխալմանց խոս-
 տովանութիւն, զերկնային լուսոյն
 հայեցողութիւնն, զառ'ինոյն տրուի-
 մամբն երևէլեացս արհամարհու-
 թիւն, զայսու ըղձմամբ արտասուա-
 ցս առուք, յորմէ սոքա որ զմեզ
 դատեն 'ի յորովիցս կամ 'ի բնաւիցս
 թերի գտանին: Եւ չեմ ես յիմա-
 րեալ որ լռեմս, այլ նոքա որ շա-
 ղակրասեն զոր ոչն գիտեն, զի Քրիս-
 տոս հրամայեաց թէ ծառն 'ի սլա-
 ղոյն ճանաչի. մեր ստուղն այս է 'ի
 մեծատոհմութիւնս, և 'ի ձեր պա-
 տիւն և 'ի հայրենի թառանգութիւնս.
 և զԱնեցւոյն ստուղն դուք էք
 լսեր, և զՉորոյ գեաոյն, և որ անդ
 Տուտէորդին և Քորարեցին, և այլքն
 իւրեանց տեսողքն. զի Տուտէորդին
 յանարգութենէ յառաջ եկեալ
 լեզուագարելոյն՝ փառս որսայ առ
 'ի մարդկանէ, և զփառս Աստուծոյ
 ոչ գիտէ: Ուտելով և ըմպելով ընդ
 աշխարհականաց զսորան սարարէ,
 և զեկեղեցւոյ դուռն թէ ըն: որ է
 բնաւ չգիտէ: Ար առ մեզ ձգաի յու-
 սուցանել, և 'զթուրք եղբայրն իւր

ոչ կամի, և կամ թէ ոչ զօրէ աշա-
 կերտել, և ոչ իւրում տանն բարւոք
 վերակացու գիտէ լինել, որ յեկե-
 ղեցւոյ սրբոյ աստիճանն անձամբ
 զանձն ընծայէ, և յառաջին բարձին
 ինքնահաճութեամբ բազմի : Իսկ
 Հաղբատացիք վարժքն՝ այնքան կու-
 բացեալք ՚ի միմեանց նախանձուէ,
 մինչ զի ՚ի բան խօսելն միոյն և միւ-
 սոյն ունչ առնելն՝ ամենայն վանա-
 կանացն կատականք են և ծաղր :
 Չսեամս տաճարին տեառն ոչ կո-
 խեն իբրև զանարժանս, և զմեր սպա-
 սաւորելս առանց ճանաչելոյ երդի-
 ծանեն : Մոցա ոչ կամեցաք ոչ խօ-
 սակից լինել գրով, և ոչ ընդունե-
 լութիւն ունել բանիւ . և ոչ նոցին
 կայր առ մեզ լեզուագարութիւն,
 և ոչ տուրևաութիւն ՚ի տեառն
 մերոյ Գրիգորի աւուրան . յորում
 նովին կարգաւ երևելի էսք բնաւի-
 ցին . և ևս առաւելսպէս մինչև ձեր
 աստուածալաշտութիւնդ կոչեաց ըզ-
 մեզ ՚ի մանուկ կաթուղիկոսին ձեռ-
 նագրելն . յետ այնր արտաքս հա-
 նիք յաթոռոյն, և կոչեցիք ՚ի քէն .

նել: Հրաժարեցաք, մի և երկիցս
 և երկցս և չորիցս և հնգիցս գիր
 հրամանի ձեր զմեզ բռնադատեաց:
 Եկաք՝ և զոր ինչ արարիք յայն ժո-
 ղովոյն՝ համաձայնեցաք. գիտեաք և
 մեք զի մարդիկ էին մեռեալ ՚ի
 Ալայն, և արժատ էիք առեալ անտի
 և ոսկի. և չէաք տկար լեզուաւ քան
 զնոսա, և ոչ ձեզ ՚ի նոյն խորհրդա-
 կից որպէս զոմանս. ունեաք և մարմ
 նական ժառանգակցութի ՚ի նոյնն.
 Բայց իբրև Աստուծոյ հրամանին՝
 իշխանութեանդ հնազանդեցաք,
 և հաւատացաք Աստուծոյ՝ տալ
 քեզ իմաստ առ ՚ի նոյն, գիտել ըզ-
 թերութիւն անձին. զոր և աղօթե-
 ցաք, և առաք զպտուղ աղօթիցն,
 ըստ որում և ետդ բարեսէր: Իսկ
 էթէ այնր աւուր խաժամութն ՚ի
 քո իշխանութենէդ զանգիտեցին,
 և զմեզ նպատակ նախատանաց փո-
 իանակ քո արարին, և զամբո-
 խեալ ոգիան և զանախառան ընդ
 ինքեանս շարժեցին, դու զնախա-
 տինս նախատչաց քոց յանձն ա-
 ռողս ընդ նոսին նախատես, և ճըշ

մարտութիւնս մեր, զոր դու աչօք
 ես տեսեալ և վայելեալ, վասն նո-
 ցին զսպարաւելոյն երգիծանէս : Հե-
 ուի արասցէ Աստուած 'ի քէն ըզ-
 Պիղատոսի դատողութեանն ճանա-
 պարհ . զի այսպէս էր նորայն՝ ոչ
 ունելով զդառնութիւնն ախանձու,
 հրէիցն սնտաի աղաղակաւ խարխա-
 լեցաւ, և մեծ շարեացն հաղորդե-
 ցաւ : Այլ զքո ատեանդ արասցէ
 Քրիստոս արդարակշիւ՝ որպէս զբա-
 րեպաշտիցն Աստանդիանոսի և
 Թէոդոսեանցն . զի ճշմարտութեն
 լիցիս ջատագով, և մի շատիսու-
 թեանն : Առ որ աղաղակեմ, թէ
 Ախանձեցայ զնախանձ տեսան
 ամենակալի, և զմարդարէսն բահա-
 ղու յանդիմանեցի . սակս որոյ և
 խնդրեն զանձն իմ . և անէծք իւ-
 րեանց, զոր կարծես առ քեզ ձրկ-
 տեալ՝ 'ի գլուխս իւրեանց դարձցի,
 և 'ի տունս ամբարշտելոցն . և չէ այն
 քեզ և ոչ մեզ, որ քեզ հաղորդիմք՝
 անէծք . այլ զնոսին միշտ ամէ յայն
 պատիժն, զոր ասաց Քրիստոս, թէ
 Ար զհողին սուրբ հայհոյէ՝ մի թող

ցի նմա, մի յայսմ աշխարհի, և մի
 'ի հանդերձելուին: Չի որպէս
 հրեայքն Ղ. Բրիտոս սրայծառացեալ
 բժշկուածքն բէկղգերուղաւ զսպար
 տեցին դիւաց հաշածիչ, և զայս լուան
 դատավճիռ, զնոյն և թանձրասորտ
 Տուաէորդին, և ժողովք չարեաց
 հաղքատացիքն ոչ քննեցին և ոչ
 հաւատացին մեր արդար իրաւամբք
 զմանուկն նահանջելոյ, և չարակնե
 լոյ իշխանութեանն, որում առ
 ընթեր էաք և տեղեակ: Այլ 'ի բա
 ցեայ գողով և 'ի նորին ծանօթու
 թենէն, և 'ի մեր ճշմարտութենէն,
 կամեցաւ ունել մանուկ հայրասպեա
 և կալ 'ի ներքոյ վային, որ ասէ
 գիրն. Այն քեզ քաղաք որոյ թա
 դաւոր քո մանուկ է. և իշխանք քո
 ընդ առաւօտս ուտեն, և զհետ ըն
 նին ցքոյն: Յայս խոկացին՝ նովաւ
 անվորդով կալ 'ի գինըմպութիւնն,
 և յորովայնասպարարութիւնն, և
 յայլ չարիան, յորոց միջի ճախրեն
 և ընդ կարծօտէն մաղկատեալ,
 անտես արարին զաստուածահա
 տաս իշխողիդ գիր, և զսուրբ ժո

զովոյ եպիսկոպոսացն, որ ընդ քեզ,
 և զորժանաւոր եպիսկոպոսին հը
 թեշտակութիւնն . և զմանկանն
 անհանձարի գիրայնպիսի մանկանց
 պատգամաւորութեամբ պատուե-
 ցին, որք 'ի նորա քահանայապետու-
 թինն իբրև զորդիան հեղեայ ձեռն
 երէց էին 'ի վերայ Քրիստոսի
 հօտին, և ասէին Տուր միս խորո-
 վելոյ, ասլա թէ ոչ առնում բը-
 նի. Տիգրանաւ՝ որ վասն իւր 'ի ծա-
 ռայութեանէն զերժանելոյ՝ հայ-
 ոց ձայնակից դտան . և զքեզ աս-
 տուածասէր և աստուածահա-
 տատ, և զմեզ ընդ քեզ յանդուգն
 բերանովք զսպարտեցին հրեշտա-
 կութբ միոյ մօնողոնի, որոյ և ա-
 նունն Աստուծոյ էր անգիտելի: Գու-
 իրաւացի առնես որ զնոցա բանն 'ի
 գիր ածես, կամ զմեզ զգուես. արք՝
 որոց բերանքն անիծիւք և դառնու-
 թեամբ լի են, որ զթոյնս իժից ու-
 նին 'ի ներքոյ շրթանց, որոց երագ-
 են օտք հեղուլ զարիւն, որք զճա-
 նապարհ իաղաղութեան ոչ ծա-
 նեան և ոչ գոյ երկիւղ առաջի ա-

չաց նոցա : Չի առանց ստուծեան
է այս վիայուծիւն նոցին, իւրեանց
գրերն ցուցանեն, որք զքեզ յայն
գատեցին՝ որ չէիր . և զմեզ նոյն
պէս . ոչ թէ ոչ գիտելով, այլ կա-
մաւ զհօւր զրապարտուծեանն զգայ
ուելով :

Արդ թէ քո աստուածապաշտու-
ծիւնդ արժանացոյց զնոսա սրատաս-
խանւոյ, մեր խմաստուծիւնս ոչ
բնաւ . զի խրատիմք ոչ տալ անըզ-
գամին սրատասխանի . և զի յեափն
են նոքա որ յայս յանգգնին՝ բոլոր
հարց, որք մերում ճշմարտուծեանս
ըստագովք են, նոյն ինքն մեր աշ-
խարհս և սուրբ լեառնս, և որ ՚ի
սմա հովիւք սուրբք, և բոլոր գա-
ւառն Ասսպուրահանի, և որ անգ-
հաջակաւոր ուխան Արագ, և ե-
րևելի արքն Ստեփաննոս Տիրացուն
ուսուցիչն մեր, և Գէորգ Ճգնաւո-
րն, և Ստեփաննոս՝ մեր ուսումնա-
կից, և Քրիստոսաուր և Տիմոթէոս
Ճգնաւորք, որք ականատես լեալ
են մեզ, և որ առ մեզ ճշմարտու-
ծեանս հաւանեալ, և երանեն թէ

կարող էին ձայնակցել : Բոլոր
 գաւառն Տարոնոյ, և որ 'ի նմա ի-
 մաստուն եպիսկոպոսն Եսայի, և
 վարժապետ Թէոդորոս, որ զմերս
 բարեհաշակէն բարեկարգութիւն,
 և երանէն զհաղորդեալսն : Գա-
 ւառն Եկեղեաց, և լեառն սրբոյն
 Գրիգորի, և որ 'ի նմա հարբն՝ և ե-
 պիսկոպոսքն՝ որք գրուին իւրեանց
 բարեհամբաւէն զմեր ճշմարտու-
 թիւնս, և աւաղէն վասն աղքատու-
 թեամբ, և անօրինաց բռնութեամբ
 'ի ամանէ վերջանալոյ : Իշխանքն Խա-
 ճենոյ, և որ անդ վանորայք, որք
 զաշակերան մեր զՅովսէփ, և զկար-
 գաց մեր վարժապետ՝ որպէս ըզ-
 հրեշտակ պատուէն, և կաթողիկո-
 սութեանն Աղուանից ընծայէն :
 Եկեղեցիքն լատինացւոց, որ աստ
 յարեւր, և որք յարեմուտս, որոց
 հաճոյացաւ մեր խնաստութիւնս՝ 'ի
 գնալն ինքնակալին Հռովմայ Ժողո-
 վով Եպիսկոպոսացն, որք տեսեալ
 զմեզ հմուտ կարգաց իւրեանց, և
 մերոյս լուսաւորիչ 'ի վերայ բարե-
 գործութեանն, փառաւորեցին ըզ-

Հայր՝ որ յերկինս : Եկեղեցիքն Ան-
 տիոքու՝ լատինացւոցն և հելլենա-
 ցւոցն, որք Պաւղոսի անուամբն զմեր
 նուաստութիւնս բարեհամբաւեն,
 և նորին աթոռոյն արժանապատիւ
 լինել յաջորդ վկայեն, որոց գրուն-
 քն մեզ բաց են, և ժառանգաւորքն
 աշակերտեալք : Պատրիարքն Աստ-
 րուոց՝ որոյ գրերն առ մեզ, և բարի
 վկայութիւնն մեր աղքատութեանս
 մեծահաշակ : Ընծայեալն Թադա-
 ւորութեանն Վիպրոսի Գունդրս-
 տասպն, որ ՚ի դալն ՚ի կարիս ձեր
 օգնականութեանն առ մեզ, հա-
 ճութեամբ և դովութեամբ ընկա-
 լաւ զմեր բարեկարգութիւնն :
 Գունդհեոփ, որ Պաղեստինացւոցն
 ընծայեալ է արքայութեանն, զոր
 յայս ամբերեալ ձեր ՚ի Տարսոն՝
 սկիզբն զայս արար առ մեզ խօսե-
 լոյ, թէ ոչ զոք գտայ այսօր բարի
 անուամբ հաշակեալ առ բազումս,
 որպէս զքո երկիւղածութիւնդ :
 Աւաջին կաթուղիկոսն Տէրն իմ
 Գրիգոր որ առ Քրիստոս փոխե-
 ցաւ, ՚ի ժամ վախճանին զայս ա-

սաց, թէ հարստահարեալ եմ զքո
 ճշմարտասիրութիւնդ մարդահա-
 ճոյ կամօք, ներողութեամբ թող
 ինձ: Այժմու հայրասկեսոս որ 'ի
 բնաւորութենէ և յիմաստութենէ
 ընթացակից լեալ մեր ճշմարտու-
 թեանն, և նախատինս վասն այսր
 ընդունի յօժարութեամբ: Ի վերայ
 այսր արտաքին վկայիցս ունիմք և
 զմտաց իմոց խիղճ, յոր հաստա-
 տեալ եմ թէ բարիօք միտս ունիմ,
 և յամենայնի կամիմ բարւոք գնացս
 ցուցանել:

Արդ զայս ամենայն որ 'ի հայոց
 և յայլոց ազգաց՝ և 'ի մտաց խղճէ
 բարի վկայութիւն անտես առնեմ,
 և 'ի Չորոյ գեա զերկուց արանց, որք
 իբրև զունս լիրբս հաջեն զկանս հա-
 ճեմ, որք վասն զԱնեցի արբեալն
 'ի գուսանաց և յորովայնամոլու-
 թենէ, յարբեցութենէ, 'ի կա-
 թուղիկոսութիւն քարշէլոյ՝ զմեզ
 նախատեն, և նմա վկայութիւն
 տան, և մեզ այսպանումն: Մեք 'ի
 մերոյն մոլորիմք, թեպէտ և նոցա
 ոչ հաճոյ գտանիմք. զի նոցա կա-

մացն լրումն Բարսղի կաթողիկա-
սութիւնն է, և ոչ իմ 'ի ճշմարտու-
թենէ մուրումն: Ասան որոյ աղա-
չեմ զքո պարեպաշտութիւնդ, զիս
իբրև զագէտ ոք և զանուս յայս հարկ
չկոչել: Ես Աստուծոյ կամօք 'ի
ճշմարիտ ճանապարհի եմ և մեծա-
մեծ ուղղութեանց՝ որք նսեմացեալ
էին, նորոգիչ 'ի հայս՝ թէ ընդունիք՝
զոր գիտեմ, և ձեզ վարդապետեմ, և
առաջնորդեմ ձեզ ընդ ճանապար-
հըն՝ որ առ Աստուած ամէ. իսկ եթէ
անտես առնէք, և ոչ այնպէս լռեմ.
և ասեմ առ Աստուած, Տէր դու
գիտացեր, զի զարդարութիւնս քո
ոչ ծածկեցի 'ի սրտի իմում. ասա-
ցի և ոչ թագուցի զնոյն 'ի ժողովրդ-
դենէ մեծէ՝ և նոքա շուրջ պատեն
զինև չարեօք, որոց ոչ գոյ թիւ: Եւ
ամենայնին յօժարութեամբ տանիմ,
զի զՔրիստոս շահեցայց, և գտայց 'ի
նմա. և ըստ այսմ յուսոյ գնամ
խնդարով յերեւաց ատենի քո վասն
Քրիստոսի անարդեալ: Իսկ եթէ
ոչ հեռեիս նոցա շախտութեանն
և նախանձուն, այլ պատուես զմեր

որ յԱստուծոյ սպասողամաւորութիւնս շնուս զՔրիստոսի հրամանն՝ որ ասէ . Որ ձեզ լսէ ինձ լսէ , և որ զձեզ ընդունի՝ զիս ընդունի . և որ զիս ընդունի՝ զառաքելն իմ ընդունի . և ինքնստէր մեր Յիսուս Քրիստոս զօրացուցէ զքեզ ՚ի նոյնս , զի ՚ի ձեռն մեր լուիցես նմա . և առ չարասիտսն ասացես . Ի բաց կացէք յինչն ամենեքեան , ոչք գործէք զանօրէնութիւն . զի ինձ քաղցր են բանք տեսան քան զմեղու խորիսիս . և ցանկալի քան զականս սպասուականս . զի պահելով զնոյն՝ հասուցումն աւից ընդ երկրաւոր մեծութեանս և զմեծն կոչիլ յալքայութեանն երկնից . որում ժառանգաւոր արասցէ զքեզ Քրիստոս ՚ի փառս անուանիւրոյ , որ է օրհնեալ յաւիտեանս . Ամէն :

Դարձեալ և զայս աւելորդ ոչ համարիմ յայտ առնել քում աստուածսրաշատութեանդ , զի սէրն գլուխ է ամենայն սպասուիրանաց՝ ասաց սուրբ առաքեալն Պաւղոս : Եւ տէրն նոր սպասուիրան ետ մեզ ,

զի սիրեացուք զմիմեանս. և ոչ 'ի նշա-
 նաց, և ոչ 'ի բժշկութեան սքան-
 ճելեաց ետ տարացոյց իւրոցն, այլ
 թէ յայտ ծանխցեն ամենեքեան
 զձեզ իմ գոլ աշակերտ, եթէ սի-
 րիցէք զմիմեանս: Այտ օրինացս
 գրծողք ոչ կարեմք լինել. և ընդ-
 քրիստոնէից ժողովս մասանօք կալ,
 և զՉորոյ գետացեացն զմիտան հա-
 ճել: Այլ թէ և ասիմք 'ի նոցանէ,
 ոչ ասեամք զնոսա, այլ փարիմք սի-
 րով և զհայաստանեօքս և զլատի-
 նացւովքն, զհելլենացւովքն, և զա-
 մենեսեան մի գիտեմք 'ի Քրիստոս՝
 Աբրահամու հաւատոցն զաւակըսա
 առաքելոյ. և կարող եմք շնորհիւ
 գիտութեանս՝ զոր ունիմք 'ի սուրբ
 գիրս՝ ամիբերան առնել զհելլենա-
 ցին, թէ զհայն խորշեալ կարծիցէ
 յուղղափառութենէ, և զհայն՝ թէ
 զայլ ազգ. և զի աղբիւր և հիմն հա-
 ւատոցս Քրիստոսի նոքա եղեն, և
 մեք նոցա ծնունդք որպէս ասի յերգ-
 մի՝ որ առ մեզ եղանակի. Աեցո զոր
 զի ծառայի քոյ, զոր 'ի հռովմայ
 գահիցն վերապատուեցեր, ուր ե-

գին զվէմն հաւատոյ հիման սուրբ
 եկեղեցւոյ: Արդ հայոց թարգմա-
 տիս բանքն՝ հիմն զնոսա ասէ, և զմեզ
 'ի վերայ նոցին շինեալ, և 'ի նոցին
 բարբառն ունիմք բազում բանս 'ի
 գիրս սուրբս՝ որք շէն շրջեալ 'ի հայ
 լեզուս. այլ 'ի սրատիւ նոցին հեւ
 լենարէն թողեալ են, որպէս Քրիս-
 տոսն՝ որ թարգմանի 'ի հայս օծեալ
 եկեղեցին՝ որ թարգմանի թողո-
 վարան. կաթուղիկոսն՝ որ թարգ-
 մանի ընդ հանրական. եպիսկոպոսն՝
 որ թարգմանի այցելու. Ստեփան-
 նոսն, Վէոնն, Գրիգորն, պառսխու-
 մէն, որթին, և այլք բիւր: Եւ զի
 այս այսպէս է, կաթուղիկէ եկեղե-
 ցւոյ սովորութիւն է՝ որ 'ի մեծա-
 մեծ տօնան 'ի Առստանդինուպօլսի
 եկեղեցին զաւետարանն նախ 'ի լա-
 տին լեզու կարդան, և ապա յիւ-
 րեանցն. և 'ի հռովմայ եկեղե-
 ցին, և յԱնտիոքուն և յԵրուսա-
 ղեմին՝ նախ 'ի հելլենացի կարդան.
 և ապա 'ի լատինացին. և այսպէս
 զմիմեանս սիրով պատուեն: Տար-
 սոնի կաթուղիկէ եկեղեցին՝ եկե-

զեցի է իբրև զմի 'ի նոցանէ . և դու
 թագաւոր մեր՝ որպէս նոցայն իւ-
 րեանց . և ժողովոյն մեծ բաժինն
 հելլենացիք էին , և քահանայքն որ
 յողոգոմեան օրն՝ մեզ աղօթակցէին .
 և ցուցաւ 'ի վերոյ որ չէ առ մեզ
 հելլենացի լեզուն խոսեալ , այլ
 պատուեալ : Թէ ես հարցի թէ ըն-
 թեո՞ւնն 'ի նոցա բարբառն աւե-
 տարան , և ապա մէք՝ չանօրինեցայ-
 այլ զկաթուղիկէ եկեղեցւոյն օ-
 րէնքն պատուեցի . և այն ոչ քո
 պատուոյդ փոքրկութիւն էր , այլ
 բարձրութիւն , որպէս այդ թագա-
 ւորացդ , որ 'ի նախայիշատակեալ
 եկեղեցիսդ պատահէն . և ձեզ պարտ
 էր զեկեղեցւոյ օրէնքն յիս , որ իշ-
 խանս էի եկեղեցւոյն՝ թողուլ , և
 հնազանդութեամբ ըսել . և ապա
 բարեմիտ կամօք զպատճառն քրն-
 նել : Նահանջեցիք զիմն՝ և ես հաւա-
 նութեամբ պատուեցի զձեր հրա-
 մանն՝ ոչ իբրև զողէտ , այլ իբրև զիշ-
 խանութեան հնազանդ : Արդ այս
 հելլենացւոց ազգս ոչ թէ առ մեզ
 միայն ունին մուտ և ել 'ի սուրբ ե-

կեղեցի, այլ և 'ի ձեր արքունական
 ապարանան : Դուք ընդէր ոչ վա-
 րէք զնոսին 'ի ձեր դաւթացն իբրև
 զանաւորք ազգ, և զօտարահաւատ
 ըստ Չորոյգետացեացն կամաց :
 Այլ ունին 'ի ձէնջ իշխանութիւն և
 սրափու և ռոճիկս, և սէր և անընա-
 րողաբար հաւասար հայոց ընդու-
 նելութիւն : Արդ եթէ դուք զսի-
 րոյն օրէնս սրատուէք, զմեզ յա-
 տելութիւն ընդէր ստիպէք : Չորս
 'ի մտանելն 'ի մեր եկեղեցիս՝ տե-
 սանեմք հաւատով երկրապագոզս, և
 զձեռն լի ընծայիւք, և լաստերովք,
 և խնկովք, և ձիթովք, որ Աստուծով
 ասեմ 'ի նոցին ընծայաբերութե-
 նէն, զոր տան և նուիրեն սրբուհւոյ
 Աստուածածնին սրտակերին, առ-
 ընու Տարսոնի եկեղեցւոյն, և վանիցս
 մեր օր ըստ օրէ պէտքն 'ի մոմեղինէ
 և 'ի խնկէ, և ունին այսմ ընթացա-
 կից և հաւատս և ջերմեռանդն
 դուժ առ Աստուած, և յեկեղեցւոյ
 պայծառութիւն, զորս ոչ կարեմ
 ատել 'ի տեսանելն այսպէս, և 'ի

գրոց գիտեմք՝ զի ոչ և հաւատոյ ունին թերութիւն :

Դարձեալ և ՚ի լատինացւոց աղգէն՝ ոչ թէ զմեզ միայն խորշեցուցանեն Չորոյդետացիքն. այլ և զձեզ. և զկամին նոցա սովորութեամբն զվարեն. այլ պարսիցն, յորոց միջն իւրեանք են, և ընտելութեամբն նոցա կրթին : Արդ հաւատովք մի եմք և իշխանք և հայոց աղգս՝ դուք մարմնոյ և մէք հոգւոյ : Որպէս հրամայեցէք դուք մեզ՝ մեր առաջին հարցն շաւղաց ընթացակիցս լինել, լիք և դուք ձերոյն : Մի կայք բացադուլս ըստ լատինացւոց իշխանացն և թագաւորացն, զոր հայք մաղասկաթացն ասեն ձե. այլ դիք շարսիուշ, որպէս ձեր նախնիքն. աճեցուցէք զհերս և զմորուս, որպէս ձեր հարբն. զգեցիք դուռայ լայն և թաւ, և մի փիլոն և զսպեալ պատմութեանս, հեծէք ՚ի սախտեալ երիվարս ճուշանով, և ոչ յանասխտս լատինս լեհով. առք պատիւ անուանց ամիրայ, և հե-

Ճուղ, և մարդկան, և սպայասա-
 լար, և այսպիսիս. և մի սիր, և սրբօք-
 սիմոս, գունդուտասալլ, և մարա-
 ջախոս, և ձիաւոր, և լեճ՝ որ լատի-
 նացւոց է օրէն: Արդ փոխեցէք դուք
 զայս լատինացի ձեւ, և զանուան-
 արն ՚ի պարսիցն և ՚ի հայոցն ձեւ
 և անուանս ըստ ձեր հարցն, և բա-
 րեզարդեցէք զձեր արքունիսդ ա-
 ռաջնոցն սովորութեամբն, և մեք
 հաւանիմք Չորոյգեւոացեացն,
 և փոխեմք զմերս, և կատարեմք
 զպատարագն սաքուլայով, և եր-
 կու կանգուն մեզարով. ծրա-
 բեմք զմետաքսեայ զգեամն, և
 մտանեմք առաջի Աստուծոյ գշտով
 և կրօնաւորութեան սքեմով. լի-
 նիմք իսրազնազգեստ ՚ի պատարա-
 գին՝ որպէս նորա կամին, և ոչ
 քթանազգեստ՝ որպէս Աստուած
 հրամայեաց առնել Ահարոնի և
 որդւոց նորա պատմուծանս կտա-
 լեայս պճղնաւորս, զոր նորա տգի-
 տութի յաչաղեն: Լինիմք հրապա-
 րակաւ մտալեր և թուրքացն կթղայ-
 ընկեր, զինչ իւրեանք են և իւրեանց

ընտրեալն Անեցին : Խմեմք զանկա-
կեայ տօղոտքանով , և հաճոյանամք
հանգանակցացն՝ որպէսնայն առնէ :

Իսկ ապա թէ իշխանութեանդ
ձեր ծանր է այսօր զլատին աղգին՝ որ
են Ֆռանկք , անօր և բարակ սովա-
րութիւնն թողուլ , և՛ի հնոց հայաս-
տանեայց թանձրութիւնն դառնալ .
և ոչ հերս ժողովէք , և ոչ մորուս
երկայնացուցանէք , և ոչ զգեստս
լայնացուցանէք , և մեզ ևս ծանրա-
գոյն զկատարեալ բարեկարգու-
թիւնն՝ որ ՚ի նոցանէ օգտեցաք ՚ի
փառս սուրբ եկեղեցւոյ , արհա-
մարհել վասն Չորոյդետոյ երկու
աղուէսուցն հաճութե : Չի գտաք
զհայոց եկեղեցիս առանց քահա-
նայական զգեստուց , և ՚ի նոցանէ
օգնեալ՝ զհինն սովորութիւնն նորո-
գեցաք . գտաք՝ զի զերրորդ և զվե-
ցերորդ և զիններորդ ժամն ՚ի միա-
սին կատարէին . և ՚ի նոցանէ զօրա-
ցեալ զիւրաքանչիւրսն յիւր ժամն
կատարեմք , և եօթն անգամ յա-
ւուրն զԱճ օրհնեմք : Գտաք՝ զի սր-
կասեալ էր ՚ի վանորէիցս խաղաղա-

կանն աղօթքն , և առ նոսա տեսեալ
 հաստատեցաք , նախ ժողովել յե-
 կեղեցին յաղօթս , և ապա 'ի մա-
 հիճս հանդէլ : Գտաք՝ զի չունէին
 օրհնութիւն կրօնաւորաց . այլ քա-
 հանայացուցեալ միայն զձեն տային .
 զոր տեսեալ առ նոսա՝ նախ օրհ-
 նեմք կրօնաւոր , և ապա սարկաւադ
 և քահանայ կատարեմք ըստ նոցա :
 Գտաք՝ զի սահմանով ունէին ողոր-
 մութիւն առ աղքատս , և ոչ ըստ
 պատահման միայն . զնոյն բարւոք
 նախանձն բերեալ 'ի մեզ յողոր-
 մութենէ ձերմէ՝ որ 'ի հարսոնի ե-
 կեղեցին , սահմանեալ եմք յուրբա-
 թի և 'ի չորեքշաբաթի երկերիւր և
 երեք հարիւր աղքատաց հաց և բակ-
 լայ բաշխել . և թէ ևս տայ Աս-
 տուած , և ձերբարի կամքն ևս աճե-
 ցուցանեմք : Գտաք՝ որ զկէս ամին
 միանգամ յաւուրն ուտեն կրօնա-
 ւորքն , զնոյն և մեք օրինադրեցաք :
 Արդ զայս բարի սովորութիւն՝ վասն
 հաւանորդւոյն հաճութեան , ար-
 համարհեմք , և լինիմք պիղծ , որպէս
 զինքն , որ ինքն հանդի . կամ

ազէ՛տ որպէս նայն է. որոյ իմասան
 'ի գրոյն և 'ի բանէն իւրմէ ճանա-
 չի, որ իբր զբուն յեանոյն յիմ ձե-
 ոասուն աշակերտացս չէ :

Իսկ եթէ յետ այսր վասն տօնի
 աստուածայայանութեանն դատել
 զմեզ ժպրհին բերելով 'ի Հայոց
 գրոց վկայս, չեմք և ոչ այսոցիկ սա-
 տասխանատուութեանն անվարժ .
 այլ կարի տեղեակ : Բայց զձեզ ոչ
 կամիմ յաճախութեամբ գրոյս
 ձանձրացուցանել : Այլ զոստին
 'ի յառնելն առարկու՝ ԿՅՈՅԻՆ ճըշ-
 մարտութեամբն ենթադրեմ 'ի նոյն
 գրեանցն, և 'ի հարցն բանից որք 'ի
 Հայս սրատուին : Նոյն և զերրորդ
 ամուսնութեան հրաման՝ որով զե-
 ջարք առ ժամանակիս ծննդոց տկա-
 րութիւն, հաւանեցուցանեմք կա-
 նոնական գրովք, և ճողոտրիմք 'ի
 լեզուագարաց թունից : Նոյնպէս
 և զամենայն որ առ մեզ գայթակ-
 զութիւն նախանձաբեկաց և տղի-
 տաց ցուցանել կարող եմք թէ գրոց
 սրբոց է ուղեկցութիւն, և ոչ ինք-
 նահաճոյ ձանապարհի գիւտ . և

զգիրս ոչ կարեմք թողուլ, և աւանդ
 դու թեանց սնտտեաց հեռուել. զի
 մի լուսնուք զկշտամբանս 'ի Քրիստոս
 սէ՛ որ ասէ, թողէք զպատուի
 րանն Աստուծոյ վասն ձերոյ աւան
 դու թեանն՝ կեղծաւորք: Այլ ըզ
 սուրբ գրոց օրէնքն՝ աւանդու թեց
 տապալիչ առնեմք, և դայ թակղե
 լոցն թոյլ տամք զՔրիստոսին երկ
 րորդելով 'ի վերայ նոցին, թէ կոյրք
 են կուրաց առաջնորդք՝ որք սխա
 լեն, և 'ի վիճ մոլորութեան մատ
 նին. և մէք վասն Չորոյ գետաց մա
 խացողացն լեզուագարուէ՛ յայն
 վիճն ոչ ընկղմիմք. այլ զոյս ի
 մատտիցն մեր յաշտանակ իշխանու
 թեան ձերոյ բարձրացուցեալ՝ լոյս
 տամք կուրացելոցն, և կոչեմք 'ի մեր
 ճանապարհն, և 'ի Քրիստոսին. և
 'ի պէսս նոցին լուսաւորութեան,
 կամօք ձեր՝ յօժարութեամբ և ա
 ներկիւզ գնամք 'ի մէջ նոցին. և զոր
 յունկն ձեր խօսիմք՝ քարոզեմք ա
 ռաջի նոցա՛ի վերայ տանեաց, ոչ եր
 կուցեալ յայնցանէ, որ սպանանեն
 զմարմին, և զողի ոչ կարեն. հաւա

տացեալ Աստուծոյ թէ կարող է ՚ի
քարանց յարուցանել որդիս Աբրա-
համու, և ահա պատրաստ եմ զայս
ձեր հրամանն կատարել:

Ապա թէ այսմ իրափան լիցի
ազգահանացս դուժ, և աշխարհին
հեռաւորութիւն, իշխանութե՛ն ձեր
հրամանաւ եկեացեն առաջի ձեր
ընդ մեզ ՚ի մրցումն. զի ոչ է այս ա-
րիութի՛ն զինուորի յեր ապարանան
թուր շողացուցանել, և զօգս հար-
կանել, այլ որ ՚ի հանդիսի տեղն իջա-
նէ, և ընդդէմ ակոյանին կայ: Նոյն
պէս իմա զի չէ ուղիղ մարտ հոգևոր՝
որ ՚ի Չորոյգեա նափ, և զիս ՚ի Վի-
լիկիայ յաչաղէ. թող գան ՚ի հանդի-
սի տեղիս, տան վեր և առնուն. և
որ յաղթող լինի Քրիստոսի ճշմար-
տութեամբն, զգովութիւնն ընկալ-
ցի: Նոքա ինձ երկու երեք թուղթ
են գրեալ նախատինք. ես գիրք
մի բովանդակ եմ գրեալ զհայոց
ազգիս անկարգութիւնս՝ որ յետոյ
մտեալ են. համեմատեմք իրերաց,
թէ ո՞րորանայ առ ճշմարտութիւնն,
և ՚ի գրոց ձայնակութիւնն, ի՞մն թէ

նոցայն : Ապա թէ անդ շառաքէք,
 և 'ի հանգիսի տեղս զնոսա չկոչէք,
 թոյլ տուք և մեզ՝ մեր բարեկար-
 գութեամբս մնալ առաջի Աստու-
 ծոյ, և տանխմբ զնոցա բամբասանան
 և զշատիսօտութիւնան՝ որպէս զման-
 կանց շողակրատութիւն . 'ի վերայ
 որոց և աղօթեմք՝ Աստուծոյ շնոր-
 հօքն գալ յուղղութիւն : Եւ թէ
 գուք խորհիք զՆիկողիմոսին զգիշե-
 րային աստուածապաշտին կամ զայն
 իշխանացն որ 'ի Քրիստոս հաւա-
 տացին, և ոչ յայանեցին՝ զի մի 'ի Տո-
 ղովրդենէն ելանիցեն, սիրելով ըզ-
 փառս մարդկան քան զԱստուծոյն,
 աղօթեմք Աստուծոյ ներողութի-
 ընդունել և տալ ձեզ Տամանակ յա-
 ռաջանալոյ շնորհի, զի և առ ձեզ
 լուսաւորեսցի ճշմարտութիւնն, և
 ձեօք յամենայն եկեղեցիս սրբոց,
 զորս յուղղութեանն և 'ի ճշմար-
 տութեանն դատախարակելով վարձս
 ընկալլիք ընդ բարեպաշտ թագա-
 ւորացն Դաւթի և Յովսեփայ, Կոս-
 տանդիանոսի և Տրդատայ, որ յիւ-
 րաբանչիւր Տամանակս ուղղիչք

եղեն աստուածսպաշտութեանն, և
 ժողովոցեանն՝ որք ընդ նոքօք՝ ու
 սուցիչք. զորոց գործան որ ՚ի գիրս
 սուրբս ժողովեալ են, սարասպուռն
 առեալքոքարե սպաշտութեանդ ըն-
 թերցողացն ունկնդրութեամբ նա-
 խանձիս զբարի նախանձն. և հանե-
 լով զպատուականն յանարգէն՝ բե-
 րան Աստուծոյ կոչեսցիս : Չսոցա
 լսելով զգործան՝ խմանաս, զի ոչ
 եղեն աւանդապահք, այլ օրինա-
 պահք՝ որպէս Յովսիա, որ զօրէնս
 եդիս թագուցեալ, և զաւանդու-
 թիւնն զօրացեալ : Եւ առ զօրէնան,
 պատառեաց զպատմութեանն վասն
 անարգութեանն, և հաստատեաց
 զնոյն ՚ի մէջ Իսրայէլի, և ընդ երա-
 նեկիսն յիշատակի : Յայս զօրացու-
 ցէ Աճ զձեզ՝ կանգնել զօրէնան Աս-
 տուծոյ՝ ՚ի մէջ պանդուխտ և նժգեհ
 ժողովոյ ձերոյ և ազգիս, և Աստու-
 ծոյ փութալ հաճոյ լինել, և մի
 մարդկան. որ և ընկալցի զձեզ հա-
 զորդ փառաց իւրոց ընդ ամենայն
 սուրբսն ՚ի յաւիտեանական կեանսն,
 և նմա փառք յաւիտեանս. Ամէն :

Ն Ո Ր Ի Ն

ԵՐԱՆԵԼԻՈՅՆ ՆԵՐՍԵՍԻ

ՏԱՐՍՈՆԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ԱՍՍՏԵՍԼ

Բարեբանութիւն ներբողական գո-
վութեամբ ՚ի համբարձութիւն Տեառն
Յիսուսի Քրիստոսի յերկինս :

ՅնժՆ այսօր հարսնե ողջախոհ
եկեղեցի հեթանոսաց՚ի պատիւ յի-
շատակի փեսային քո Քնի խորհրդ
դոց : Պարեցէք սվ մանկունք առա-
գատիս այսօր ուրախութեամբ, զի
հաստատեցաւ սիրա ձեր ՚ի հան-
դէս փառաց նորա մեծութեան :
Չուարձացեալ խրատոյս խնդու-
թեան հարէք ՚ի մեջտաւարիս՝ դա-
տապեալք դատուց հանգիսի ժողո-
վոյս : Քանզի ահա այսօր լրումն փա-
փաքանաց ձերոց յերկինս երկնից

կառուցեալ ամրացաւ : Ո՛վ արեամբ
 փրկեալ անբիծ դառինն սեպհական
 ժողովուրդք Քրիստոսի . դուք՝ որ
 ընդ խաչեալն խաչեցայք յօժարու
 թեամբ , և ընդ թաղեալն մեռայք
 անձկութեամբ , և յարութեանն
 հաղորդ եղէք դաւանութեամբ ,
 այսօր եկայք բարձրացիք սլացեալ
 ընդ նմին թևօք հաւատոց ՚ի փառս
 երկնաւորս , յոր մտեալ նստաւ
 ընդ աջմէ Հօր առ հաւատչեայ և ճա
 նապարհ ամենեցուն ձեզ :

Այլ ինձ , որ զտարտամութիւնս
 ընթաղրեալ պաշտպան կացի ա
 ւուրս մեծի , ո՛վ տայր հաւատարեւ
 խորհրդոյս , և զամենեւեան զձեզ
 սխրացուցանել՝ ի հաստութեամբ
 սօնելոյս : Այն զի վերջացայք ՚ի սա
 հեցմանէ իրաց կենցաղոյս՝ նայել
 ՚ի սքանչելի փառս այսր աւուր ,
 յոր հրեշտակք ժողովեալ հպա
 տակեցին , և յեկեղեցի ուսեալք
 բազմապաասիկ իմաստս Աստուծոյ՝
 ժողովոյս մեր երգակցին : Նա և
 առաքեալքն սուրբք ՚ի սպասաւո
 ընէլ խորհրդոյս՝ սլուցեալք սքան

չացան . և մարդարէքն 'ի բացուստ
տեսեալ ' հրաման ետուն ժողովոյս
երգոց օրհնութեան : Համբարձաւ ,
ասէ Դաւիթ , Աստուած օրհնու
թեամբ , և տէր մեր ձայնիւ փողով :
Ո՛վ գուք եկեղեցւոյ մանկունք ,
բարձեալ զձայնս քաղցր եղանա
կաւ՝ սաղմոս ասացէք Աստուծոյ
մերում . սաղմոս ասացէք Թագա
ւորին մերոյ , սաղմոս ասացէք :

Այլ աւանդ , զի հեղգութիւն
մեր ծանրացեալ 'ի զբաղմանէ
մարմնոյ՝ հաւանել հրամանիս վեր
ջացաւ . և զճաշակ համեղ գիտու
թեանս՝ ջամբել սննձին երգօք օրհ
նութեամբ յուլացաւ : Քանզի
որպէս մարմնոյ ոչ է մի տեսա
նելն զյաղեցուցիչ իւր համադամս՝
և ճաշակելն , այսպէս ոչ է հաւա
սար լսել զբանս Աստուծոյ , և ոչ
խուղողական հանճարովն որոնել .
զի այսու պարարեալ բերկրի , և այ
նու երբէք ոչ միսիթարի : Յաղագս
այսր նախախնամողն Աստուած որ
պէս մարմնոյ եւ զանազան որակս
պաղոց , և երանգս կերակրոց , որ

քաւական էր մինն առ 'ի կեանս, զի
 յիւրաքանչիւրոցն առանձինն ձգեա-
 ցէ համեղութիւն երանգոյ և հո-
 տոյ և զուարճացի, այսպէս և
 հոգւոյ ետ առաւել քան զնոյն կե-
 րակուր՝ զզանազան տօնս աստուա-
 ծայինս, իւրաքանչիւրոցն խոր-
 հրդոցն որակք գունոց՝ և անուշա-
 հոտ բուրմամբ առանձինն: Չի 'ի
 ճանաչելն զնոսա՝ անյադ լիցի փա-
 փաքմամբ խորհրդոյն, 'ի զուարճա-
 ցուցանել զմաստս մտացն քմաց:
 Վասն որոյ և գուք որդիք Եդեմայ՝
 որոց ետ Աստուած զամենայն ծառ
 գեղեցիկ 'ի տեսանել, և քաղցր
 'ի կերակուր, եկայք կթեցուք
 այսօր 'ի ծառոյն կենաց Քրիստոսէ
 զպտուղ գեղեցիկ նորին համբարձ-
 ման, և բերկրեալ ցնծացուք 'ի
 վերայ գեղոյ նորա վայելութեան,
 անմահական համոյն քաղցրութե, և
 հոտոյն բերկրութեան: Արպէս զի
 որք բնեւօք ընդ նմին խոցեցաք և
 'ի գերեզման մտեալ երկնէաք, և
 զխորհուրդ յարութեանն 'ի գողու-
 թիւն համբաւեալն լուեալ վտա-

ցաք, այսօր տեսեալ զնոյն ինքն
յերկնից ճանապարհն ինքնիշխա-
նութեամբ ընթացեալ, հաստա-
եալ սրտիւ պարեպոսք, և բարձ-
րաբազուկ 'ի վերայ թշնամեաց մեր
ճախրեպոսք :

Ո՛ւր ես անզեղջղ 'ի չարիս բան-
սարկու. ո՛ւր դու զրպարտիչ դա-
տախազ. եկ այժմ կայ մեզ առն-
թեր, ոչ իբր զսիրելի, այլ իբրև
զթշնամի : Տէս և ողբս յանձն քո-
տէս և յամօթ լեր 'ի գործս քո-
տէս, սա այն է որում զխաչն մե-
քենայեցեր, որում զլեզին արբու-
ցեր, զոր գողացեալ համբաւեցեր.
ահա ակներև յանդիման քեզ և ա-
մենեցուն որպէս զհզօր և զկարօզ
յերկինս համբառնայ : Յայնժամ
մեզ էր տրտմութիւն, այսօր 'ի վե-
րայ քո ցաւք և երբ բազմացի :
Յայնժամ 'ի տեառն մեր մահն ընդ
մեզ և տարերքս սուգ զգեցան. այս-
օր 'ի համբառնալն նորա՝ և օգ և
երկիր պայծառացեալ չքնաղ ցըն-
ծութեամբ ընդունին զնա. և պարք
լուսաւորացդ խոնարհեալք աստի

Ճանք լինին ստեղծողին իւրեանց ,
 որ փոփոխեալ զգարչապարս ան-
 ցանէ վերոյ նոցա 'ի յերկինս : Յա-
 մօթ եղեր հրապուրող մարդկան 'ի
 սէրաշխարհի . զի ակներև սշուցեալ
 զգրաւականն մեր յղարկեմք օրհնու-
 թեամբ 'ի յերկինս , և 'ի վերայնորա
 ամրանամբ : Աչ ևս այսուհետև գե-
 րութեանս դու իշխեսս . զի գերե-
 դարձն զմեզ յերկնից քաղաքն ա-
 ծեալ ամրացոյց : Տկարացար ան-
 հաւատութեան տուամբք զմարդիկ
 պատրել . զի առհաւատչեայ հաւա-
 տոց մերոց 'ի ծոցն Հօր Աստուծոյ
 ելեալ բազմեցաւ : Աչ ներդործէ
 այլ՝ դարանակալիդ մեքենայք զյու-
 սահատութիւն . վասն զի բարեխօսն
 մեր ընդ աջմէ Հօր նստեալ քաւէ ըզ-
 ժողովուրդս : Աչ կարե՞ս 'ի չարախօ-
 սելն այլ զլանալ զիրաւունս . զի որ
 զփորձն էառ քո հնարիցդ , է փոր-
 ձեցելոցս օգնական : Ստրջացիր գո-
 նէ անադան 'ի չարեացդ , քանզի
 արտաքս ձգեցար յիշխանութենէ
 աշխարհի : Տես , մարմին և արիւն
 է՝ որ յերկինս ելեալ բազմեցաւ .

և առ իշխանութիւն յերկինս և
 յերկրի: Այլ դիտեմք զի ամօթով
 թաքչիս: Գիտեմք զի մերկ խայտա-
 ռակ եղեալ յիշխանութենէդ նշա-
 ւակիս: Գիտեմք զի նկուն եղև լե-
 զուդ, որ զսքանչելիան բեեզզե-
 բուզաւ ասել ստիպէիր, և զվար-
 դասետութիւնն՝ հակառակ Աս-
 տուծոյ կարծեցուցանէիր, և զյա-
 րութիւնն գողութիւն հրատարա-
 կէիր: Ասան զի այսօր այն դործոյ
 կատարիչ ոչ միայն յերկնից տայ
 նշան, այլ ինքն ընդ երկինս թե-
 թև սլացեալ, մարմնով համբար-
 ձեալ, հրեշտակաց զօրօք յղարկեալ,
 ընդ աջմէ Հօր նստեալ, նշան լինի
 հաւատոց և զօրութիւն՝ կոխել
 զքո խայթոցս: Գիտեա, և զդատա-
 կնիք պատուհասին քում հաստա-
 տեա. թոյլ տամք և զմեքենայս
 քո քեզ ժողովել, թէ ասորթեա՝ և
 խորհրդակից քո զհրեայան զօրա-
 վիզն կոչել. զինչ ունիք առ այս
 զըպարտութիւն բաջաղել, յայտ-
 նեցէք: Մարդ էր, և զխորդ առանց
 օգնականի թեթև թառուցեալ ընդ

երկինս վերացաւ : Աստուած , և
 զվարդ ընդ աշակերտան հերակ-
 րոցն հաղորդեցաւ : Տես քաջ , Աս-
 տուած մարդացաւ , և մարդն աս-
 տուածացաւ . դու խայտառակե-
 ցար , և հաղբք քո հրատարակեցաւ .
 իրաւամբք և արդարութեամբ դա-
 տեցար , և 'ի մարմնոյ յաղթեալ
 ընկճեցար : Չայսոսիկ աս բան-
 սարկու թշնամին 'ի դէպ մեր՝ մեզ
 'ի սկզբանս բարբառել , և զմախա-
 նօք յաշաղօղն 'ի ժողովոյս մեր ամօ-
 թով արտաքս վարել , և ապա զհո-
 դեոր սեղանս բարեկամացդ սրփ-
 ուել և զամենեսեան հերակրել :

Եւ արդ զի մի վայրապար լիցի
 խորհրդոյս տեսութիւն , ժուժկա-
 լել աղաչեմ , և անտուտ 'ի վե-
 րուտ իմանալ , թէ զի՞նչ հարկ Աս-
 տուծոյ իջմանն 'ի յերկիր , կամ
 այսօր ուր էնն 'ի յերկինս փառօք
 համբարձմանն , որպէս տէրն ինքն
 ասաց . Աչ ոք եւ յերկինս , եւ թէ ոչ
 որ էջն յերկնից Արդին մարդոյ , որ
 էնն յերկինս : Եւ առաքեալն նո-
 րուն գրէ . Ար էջն նոյն է , և որ ելն

'ի վերոյքան զամենայն երկինս , զի
 լցցէ զամենայն : Բայց թէ ոչ նախ
 զԵլանելոյն պատճառս քննեմք , ան-
 կար է մեզ զԵլանելոյն խորհուրդն
 ճշմարիտ իմանալ : Եւ արդ զի-
 տեմք այսպէս : Ստեղծուած էմք
 Աստուծոյ , և պատուիրանին զոր
 առաք՝ եղաք յանցաւորք . յանցեաք
 ոչ իբր զպատրողն մեր կամաւ , կամ
 առանց սարճանաց . այլ զի՛նչ . յետ
 նպատրանացն ապաշաւ , և յետ խա-
 բէութեամբ յանցուածոցն և մա-
 հու գատապարտութեանն՝ 'ի վտա-
 րանգի ծառայութիւն նորին զըզ-
 մամբ ապաշխարողք , որպէս այն որ
 ասէ . Տառապեցայ և խոնարհեցայ ,
 ուստի և զօրհանապազ տրտում գը-
 նացի . և բարկութեան տեառն համ-
 բերից , զի մեղայ նմա , մինչև հան-
 ցէ 'ի լոյս զերաւունս իմ : Եւ ապա
 առ Աստուած . Չարթո զգորութիւն
 քո , և եկ 'ի կեցուցանել զմեզ -
 արի տէրօգնեա մեզ , և փրկեա զմեզ .
 և թէ՛ Հոգի երեսաց մերոց տէր
 Քրիստոս . ընդ հովանեաւ նորակաց
 ցուք և ապրեսցուք . և Հեթանոսք

որ զօրէնս ոչ ունէին՝ բնութեամբ
 զօրինացն գործեցին : Ասան այսո
 թիկ տեսեալ Աստուծոյ զազազակ
 'ի նեղութենէ տարակուսեալ բնու
 թեանս, արդար իրաւամբք կշռեաց
 զողորմութիւն իւր ընդ կիրս ասպա
 շաւանաց մարդկան մոլորելոց . և
 նիւթ առեալ զբնական թախիժ
 մտաց նոցա, ողորմեցաւ : Արախիս
 օրինակաւ . ոչ եթէ զմեղանչական
 բնութիւնս յայլ էութեան տարազ
 յեղաշրջեաց, և կամ տկարացեալ
 զգայութեանցս զգալի պարզեւեաց
 զօրութիւն : Քանզի թէ այսպէս
 էր, զլջումն երևեցուցանէր նմա
 վասն առաջին արարչութեանն,
 որում անմարթ է հետևել նախա
 հայեաց բնութեանն. և զիմրդ զոր
 'ի բարի ստեղծեաց բարւոյ արա
 թիչն՝ ունէր յայլ ինչ փոխել, բայց
 թէ զիսանգ ախտիցն, ընդ որ յետոյ
 թաւալեցաւ՝ մաքրել : Եւ զի ան
 հնարեղև այս այլ ումեք, ասէ առա
 քեալն, Աստուած զորդին իւր առա
 քեաց 'ի նմանութիւն մարմնոյ մե
 զաց, և վասն մեղաց : Առ 'ի զի՛նչ կա

տարեւ զործ . որպէս զի մարմին ըզ-
 գեցցի , և ըստ իւրում էութեանն՝
 անմեղ զնացուցեալ զմեղս կոխեացէ ,
 և զհայր մեղացն դատապարտեացէ
 անմեղ մարմնովն , ամենայն մարմ-
 նաւորացս մեղաց պարտական . և զա-
 կամայ գերեալքս 'ի նմանէ զեր-
 ծուցեալ յառաջին հայրենիսն վե-
 ըրստին փոխեացէ : Այսպէս բարե-
 կամքս ծանեաք զխորհուրդ տեառն
 մերոյ , գեր 'ի վերոյ քան զժառայ-
 ական օրինօքն վարժեալն : Ասան
 այսորիկ գառինն Աստուծոյ պատա-
 րագէն , և աշխարհի մեղաց ջնջէն .
 որպէս զի անպարտն զպարտակա-
 նացս մահու պատիժն հատուցեալ ,
 պարտաւորքս սրբեալ առ Աս-
 տուած բարձրացուք : Ասան այսր
 և բարկութիւն ամենահօրն զիջաւ
 'ի հաշտութիւն . զի 'ի մէնջ խաղա-
 դութեան պատարագն :

Այս զիշխան աշխարհիս դատա-
 պարտեաց , և արդարութեան իրա-
 ւամբքն արտաքոյ ձգեաց . զի 'ի
 մարմին և արիւն ըստ բնական կրի-
 ցն ընթացից ոչինչ եգիտ յիւրոցն

սերմանց : Յաղագս որոյ ոչ թողաւ
 ոգի նորա 'ի դժոխս , և ոչ մարմինն
 ետես զապականութիւն : Չի յոր-
 ժամ եհաս 'ի դժոխս , եկն իշխան
 խաւարին , և ոչինչ եգիտ 'ի նմա յե-
 րոցն . ծանեաւ ապա՝ թէ ոչ ըստ
 սրտեաց , այլ ըստ կամաց Հօր մե-
 ռաւ փոխանակ աշխարհի : Ասան
 այսորիկ զարթուցեալ զարդար դա-
 տաստանն՝ ած 'ի վերայ պատրողին
 զպարտեցելոցս պատիժ . մերկացոյց
 յիշխանութենէն և 'ի պետութենէն՝
 նշաւակեալ զնա անձին իւրոյ անմե-
 ղութեամբ : Եւ խորտակեալ զնիգս
 դժոխոցն՝ արձակեաց զկապեալն
 ասելով . Ար 'ի կապանս էք՝ ելէք , և
 որ 'ի խաւարի էք՝ յայանեցարուք :
 Արի որ ննջեսդ 'ի գբինսխասայր Ա
 դամ , զի խափանեցաւ մահու յաղ-
 թութիւն , լուսատու լիցի քեզ
 Քրիստոս՝ որ յարոյցն զքնութիւն
 քո այսօր 'ի յանեղծն կենդանու-
 թիւն :

Արդ զայս մեծ և փրկադործ ա-
 լարտեալ 'ի մահուն իւր Քրիստոս
 զխորհուրդ , եկն յեա այնորիկ երե-

ւեցաւ աշակերտացն իւրոց , և հաս-
 տատեաց զնոսա՛ի յոյս յարութեան
 մարմնոսն իւրով : Ատեա զնոսա , և
 ուրախ արար զսիրտս սիրելեացն
 իւրոցն , ուրախութիւն՝ զոր ոչ որ
 կարէ հանել ՚ի նոցանէ յաւիտեանս :
 Յարուցեալ թէ այսպէս անըմբռ-
 նելի մնայ ՚ի մահուանէ նա՛ որ ոչն
 ըմբռնի յապահանութենէ մեղաց-
 և զմեղս մեր ինքն եբարձ ՚ի խաչա-
 փայտին : Ակաց ընդ նոսա զաւուրս
 քառասուն , և ուսոյց զարքայու-
 թեանն Աստուծոյ անճառ գիտու-
 թիւնն : Աեր և արբ , և հաստատեաց
 զյոյս յարութեան մարմնոյ յեա
 մահու . շոշափեցաւ և տեսաւ , զի
 նոյն էր ճշմարիտ՝ որ ՚ի խաչին խա-
 ցեցաւ : Աւ այն որ էջ ՚ի մեռեալս
 և ազատեաց զնոսա , եկն առ կեն-
 դանիան և մխիթարեաց զնոսա :

Պարտ էր զի ընծայեացէ այնու-
 հետե զպատարագն՝ զոր սա ՚ի
 յերկրէ , այնմ՝ որ հաճեցաւ ընդ
 նուիրելն նորա : Պարտ էր զի ՚ի
 ձեռան որ ստեղծ զմարդն անապա-
 կան գիցէ զնոյն՝ նորովեալ ըստ

առաջին վայելչութեանն : Պարտ էր՝ զի արքային որ առարկու ելեալ թշնամեացն յաղթեաց, վիճակեացի նստել ընդ աջմէ Հօր յաթոս՝ քահանայապետ յաւիտենից, և բարեխօս նմին քաւութեան : Պարտ էր առհաւասաշէի յուսոյն մտանել ՚ի յերկինս, որպէս զի մարդիկ ՚ի նոյն խարսխեալ ՚ի նոյն փութացին օթեւանս : Պարտ էր՝ զի որոց շրջիմք ՚ի մէջ օձից և կարճաց, և մահացութիւնիւքն խոցիմք, լիցի արեամբն իւրով սրբիչ, և մեծի շնորհաց Հոգւոյն ընձեռիչ :

Յաղագս որոյ ՚ի դէպ ժամանակի առեալ ընդ իւր զգունդս աշակերտացն, ել ՚ի լեառն ձիթենեաց : Ի վայրն՝ ուր ուսան զճառս նորին թշնամեաց, և ուր լուան զբանս չարարանացն և երկեան, ծանուցեալ զփառաւոր համբարձումն բերկրեցան : Ի լեառն՝ ուր տեսին զնա յաղօթս տարակուսանօք, անտիտեսին զնա սլացեալ ընդ ամպս լուսեղէնս փառօք : Իտեղւոյն՝ ուր խոնարհ եղ յերկիր զաստուածային

Երեւն արտասուօք, անտի վերհամ
բարձաւ հրեշտակացն օրհնութի
ն փառօք : Ի պարտիզէն՝ ուր կա
պէցաւն նախատանօք, անտի սա
ւառնեալ շքեղացեալ ճանապարհ
առնէր ընդ ամպս գարշապարօք :
Ի ձորն՝ ուստի փախեան ՚ի նմանէ
առաքեալքն վշտօք, անդանօր ժողո
վեալ օրհնեցան յամենօրհնեալ ա
ջոյն պանծանօք : Ի ձիթաստանիս
տրտմեալ ոչ կարէին տանել զձա
ւրս մահուն զարհուրանօք . անդ
եբաց զմիտս նոցա իմանալ զգիրս,
զոր ելից հրաշալի իւր գործովք :
Ի կեդրոնեան ձորոյն՝ ուստի տա
րան զնա ՚ի խաչ սուսերօք, ՚ի նմա
նէ ամբարձաւ ՚ի կառս քրովքէից
նուրբ հողմոցն թեօք :

Մայրն՝ ուր խոցեցաւ յայնժամ
՚ի նախատանացն սայրասուրսլաքօք,
այժմ տեսանէ զորդին իւր թագա
ւոր պճնեալ պսակօք : Մարիամ
որ ժողովեալ զամենայն բանս, խե
լամուտ լինէր ՚ի սրտին խորհրդովք,
ետես այսօր զելս ամենայն տարա
կուսանաց իւրոց հրճուանօք : Մե

ծուծեանն՝ որում ակն ունէր որ
 դույն հաւատովք, եղև ակնարկող
 այսօր զգալի իւր աչօք : ԶԹա-
 գաւորութիւնն՝ զոր խոստացաւ
 նմա հրեշտակն աւետեօք, նայեցաւ
 ճշմարիտ՝ ի նստելանդրանկին յա-
 թոռ բարձրելոյ Հօրն փառօք :
 Ասան այսորիկ ցնծայր, հրճուէր,
 և այսպիսի ինչ ի բարձրանալն որ
 դույն զինի բարբառ արձակէր, Այս-
 օր սիրտ իմ հաստատեցաւ, և բե-
 րան իմ յարձակեցաւ ի վերայ թշնա-
 մեաց, ո՛վ անդրանիկ իմ և տէր, որ
 կախուցեալ տատանէր ի քո յան-
 ճառն խոնարհութենէ : Այսօր
 բարձրացուցեր զգլուխ մօր քոյ փա-
 ռօք որդի իմ և Աստուած, որ լու-
 թեամբ կորանայր ի բամբասելն
 զկուսութիւն իմ, յուսթի բժժա-
 նօք : Այսօր պայծառացուցեր
 զդէմս իմ նշուլից հետոց ոտինդ ճա-
 ռապայթիւք, որ ի ժամ չարչարա-
 նաց քոց զգեցաւ սուգ՝ մթին ըս-
 տուերօք : Այսօր լցեր զկանխատաց
 բանս աղախնոյ քոյ սքանչելեօք . զի
 ահա յայսմ հետէ տան երանի ինձ

ամենայն ազգք լիով բերանովք :

Այսօր շնորհ ունիմ Գաբրիէլի ողջունին՝ զոր ետ աւետեօք • զի տեսանեմ զքեզ ՚ի հրեղէն նորա դասուն սրտեցեալ երգովք :

Չայսօսիկ մայրն Աստուծոյ զկնի ելից օրդւոյն հնչելով , դառնայր ապա ՚ի դաս առաքելոցն հազորդս կոչելով ՚ի ցնծութիւն սրտին զնստա : Ո՛վ Պետրէ՛ ընդէր լուս • ահա հրեշտակք ակումք առեալ եղանակեն շուրջ զվարդապետան քո զօրհնութիւնս • առ զգունդս քո , և խառնեա ՚ի սարս նոցա , երգակցեա , տալով օրհնութիւն այնմ՝ որ օրհնեաց զերկիր գալստեամբ իւրով , և սրայծառացոյց զերկինս ընթացիւք իւրովք : Թագաւոր մեծ ՚ի վերայ ամենայն երկրի ակնարկեմք զվերացեալն ՚ի յերկրէ զԱստուած , շարժեցէք զլեզուս ընդբանակս զուարթնոցն զօրաց՝ սաղմոսելով նմա գովութիւն : Դաւիթ այժմ զԱստուած տեսեալ համբարձեալ օրհնութեամբ , և զտէր ձեր ձայնիւ փողոյ հրեշտա-

կաց , խրախոյս տայ ձեզ սաղմոսեւ
 նմա քաղցրաձայն . և ահա անփոյթ
 արարեալ հրամանին՝ պակուցեալ
 պշուցեալ ընդ գնացսն նայիք : Օգո
 ահա արտափայլէ 'ի փառաց նորա .
 և երկինք խոնարհի ընդ ոտիւք նորա
 և բարապանք նորին բանան զգրուես
 մտից նորա . գուք մինչև ցո՛ր վայր
 պշուցեալ՝ կամիք տեսանել զըն-
 թացս նորա :

Այլ նոքա պշուցեալ հայէին ընդ
 երկինս երթալոյ նորա , սքանչելի
 իմն հիացմամբ սոսկացեալք 'ի յան-
 ձինս : Զի թէպէտ և տեսողք եղեն
 սքանչելեացն , խորհրդակիցք յա-
 րութեանն . սակայն տեսչութիւն
 կամացն ծածկեաց զորքանութիւն
 փառաց իւր 'ի նոցանէ , առ 'ի հա-
 մարձակ ընդ իւրև շջէլ : Քանզի
 այն Պետրոս՝ որ դաւանեաց զնա
 որդի Աստուծոյ , և ետես զհաւատ
 դաւանութեանն 'ի Թաբոր , սա-
 սանեցաւ 'ի չարչարնան , և շաղփաղփ
 բանս կարծեաց զաւետիս յարու-
 թեանն . և յորոնելն զլոկ կտաւան
 մնացեալ՝ գողացեալ զյարուցեալն

հաւատաց , առ 'ի յոչ գիտելոյ
 զգրոց զօրութիւն : Այլ և յետ տե-
 սանելոյ զնա յարուցեալ , և շօշա-
 փելոյ ձեռամբ Թուամայի , զինչ
 զուռկանան առեալ դարձեալ 'ի
 դործ որսոյ ձկանցն ընթացաւ . մո-
 ռացեալ զասացեալն՝ թէ այսուհե-
 տե զմարդիկ՝ ի կեանս որսայցես : Արոց
 առ ընթեր կացեալ՝ մանկունս Տէրն
 առ ձայնէր . Մանկունք , մի թէ ու-
 նիք ինչ ուտելոյ . և ապա տուեալ
 զսքանչելի պտուղ վաստակոյն , ե-
 կին և ճաշեցին 'ի միասին , գիտե-
 լով զի Տէրն է , և ոչ իշխակին հար-
 ցանել՝ զի մի որպէս , առ Աղէո-
 սեանան աներևութացի փափա-
 քելին 'ի միջոյ : Այլ այս որպէս , զա-
 ւուրս քառասուն բազում նշանօք՝
 որ ոչ գրեցաւ , դաստիարակեաց
 զնոսա . և առեալ 'ի Գալիլեայ ամ
 յերուսաղէմ և ասաց . Այս բանք
 են զոր խօսեցայ ընդ ձեզ նախ քան
 զչարչարանան , թէ պարտ է ընուլ
 գրելոցն յօրէնան Մովսէսի և 'ի մար-
 գարէս , և 'ի սաղմոսն վասն իմ , և
 բացեալ զմիտս նոցա խմանալ զգիրս :

Իսկ յայնժամ որպէս 'ի քնոյ զար-
 թուցեալ դասք առաքելոցն տարա-
 ծեալ ունելով առաջի իմանալի ա-
 չացղբանս մարդարէիցն մեկն և պարզ
 գիտութիւն սքանչանային հիացեալք
 յանձննս ընդ զարմանալի իւրեանց
 պատահումնն : Չիօրդ սա՛ առ որ
 հայեցեալ Մովսէս ասաց, կեանս
 մեր կախեալ զփայտէ, մէք որպէս
 զմահանացու մարդ համարէաք :
 Ընդէր ժարհեցաք զառ 'ի յԵսայ-
 եայբազուկ հօրանուանեալս, և առ
 մեզս մեր մտանեալ . յԵրեմիայ՝
 հօգի երեսաց պատմեալ, և փայտ 'ի
 հաց նորս արկեալ . 'ի Մաղաքիայ՝
 արեգակն արդարութեան կոչեալ,
 և բժշկութիւն 'ի թես բարձեալ,
 որպէս զընկեր մի դոյզն՝ հասարա-
 կաց կերակրոյ և ըմպելւոյ կցորդ
 ունել : Ահա սա է, վասն որոյ ասաց
 Դաւիթ . Աթոռ քո Աստուած յա-
 փտեանս յախտե՛նից . և քո էն եր-
 կինք՝ և քո է երկիր . և մէք կե՛նցա-
 զակիցք սորս համարձակեցաք լի-
 նել և խօսակից : Եւ այնուհետև
 սկսան յայլ գէմս կերպարանաց պա-

տիւ տեառն և վարդասպետին առ-
 նել . 'ի նայելն ընդ նա զարհուրէին ,
 յիշելով զթեաքողեալ սերովքէն :
 Ի խօսելն պատկառէին , զմտաւ ա-
 ծեալ զպաշտօնեայ զուարթունքն :
 Նստել ընդ նմա զխորդ էր յայնմ
 հետէ ժպրհելի, զոր 'ի ծոց հօր նայ-
 էին յաթոռ փառացն բազմեալ :
 Սէրն բորբոքեցաւ 'ի սիրա նոցա նո-
 րոգապէս . և երկիւղն խորշեցուցա-
 նէր 'ի սիրելոյն սքանչելապէս . և
 մինչ ակն ունէին ընդ նմա յերկար
 ժամանակս լինել , և արժանա-
 պէս հպատակութեամբն զառաջին
 սխալանան բժշկել , առ զնոսա , և
 ընթանայր 'ի քաղաքէ անտի 'ի Բե-
 թանիայ : Նորոգ բորբոքեալ սիրով
 և տեսութեամբ ընդ նորոգ տեսիլ
 աստուածութեանն յայս կոյս յայն
 կոյս ընթանային ամօթխածու-
 թեամբ , և հայէին 'ի դէմս նորա
 անյագ փափագմամբ : Երանի մեզ
 այսու հետե , ասեն , յաշակերտու-
 թիւնս , և ցնծասցուք 'ի նորոգ գի-
 տութիւնս : Ահա ամենայն մարդա-
 րէքն 'ի բանս իւրեանց՝ խմանամք՝

զի սմա ցանկային . և մէք , Եղբարք , Է
 փափաքանս նոցին վայելեմք : Եւ
 զայս խանդադակած սիրովն ընդ
 միմեանս 'ի ճանապարհին , հասին
 մերձ 'ի Բեթանիայ : Յայնժամ համ-
 բարձեալ զձեռս իւր օրհնեաց զնո-
 սա , և անդէն փութապէս մեկնեալ՝
 սկսաւ վերանալ յերկինս : Իսկ նո-
 քա սրտածափ յուսակոտուր խո-
 նարհեալ , զերկիր համբուրեալ՝ շը-
 նորհ ունելով օրհնութեն , յարու-
 ցեալ փութապէս և երագ պշու-
 ցեալ նայէին ընդ երկինս 'ի յեր-
 թալն նորա : Եւ ձայնէին առ մի-
 մեանս , զի՛նչ էր պատահմունս , որ-
 պէս ընդ ճանաչելն զճշմարտու-
 թիւնն և անժանօթացաք , որպէս
 ընդ յայտնելն զորպիսութիւն փա-
 ռաց իւրոց՝ գտաւ փափաքելին 'ի
 մէնջ թաքուցեալ . զիսորդ յորժամ
 սկիզբն արարաք զգուշութեամբ
 պաշտելոյ , գտաւ պաշտեցեալ վար-
 գապեան 'ի մէնջ վերացեալ : Իբրև
 զմի օրհամարեալ է մեղժամանակն ,
 յորս տգիտութեամբ շրջեցաք ընդ
 նմա . ահա՛ եկն օրն՝ յորս ցանկամբ

տեսանել մի յաւուրոց քոց, ով որդի
 Աստուծոյ և մարդոց, և ոչ տեսա-
 նեմք թշուառական աշակերտքս :
 Եւ ապա յիշեալ ոմն գգեղոյն վայել-
 չութիւն յողոց ելանէր : Այլ ոմն
 զբանիցն քաղցրութիւն, և ինքն ընդ
 անձին իւրում ոգորէր : Միւսն ըզ-
 չարչարանան զոր կրեաց անաբառ,
 և ՚ի յիշատակ նորին հեծեծէր, ոմն
 զչուէ ըն ընդ երկինս աղօս ակնար-
 կեալ՝ ձեռամբ մատուցեալ ընկերին
 իւրում ցուցանէր : Եւ որչափ նա
 բարձրացեալ ՚ի բացեայ ՚ի ստորնայ
 նոցա լինէր՝ սոցա յակճիւս եղեալ
 ՚ի նկատելն՝ աղէս սիրոյն առչորէր :
 Եւ զի ելք փափաքանացն ընդ մարդ-
 կային հնարս արտաքս ելանէր, մի-
 այն զանթարթափ սշնու ըն աչօք իւ-
 րաբանչիւր ոք սփոփանս անձին հա-
 մարէր : Եթէ միւսն լքանէր ՚ի տե-
 սութեանն, յորժամ ընկերն վերս-
 տին զնոյն նմա նշանակեալ ցուցա-
 նէր, որպէս յանմահութիւն՝ ուրա-
 խութեամբն փոխէր : Թէ այլ ոք
 ձկտեալ կորովի բքօք զչուէլ նորա
 նշմարէր, ամենեցուն աչք ընդ նմին

յուսով յուղերձէր : Քաղցր էր նո-
ցա պշնուլն ընդ երկինս ընդ երկար
ժամանակ , թէ ոչ ամպն 'ի ստորև
մնացեալ զգէր 'ի վերոյ ելեալն
ծածկէր :

Այլ զի այս եղև փութապէս , և
էր աշխատութիւն նոցա 'ի պշնուլն
ընդ երկինս մեծապէս , եկին հրեշ-
տակքն բարեկամք՝ կրկին երևմանն
յուսով սփոփել զմիտս նոցա , և
յաշխատութենէն ընդ երկինս հայե-
լոյն դադարեցուցանել : Ա՛րք գա-
լիլեացիք , այժմ զի՛ կաշք հայեցեալ
ընդ երկինս՝ անջրպետութեամբ
ամպոյդ որոշեալք 'ի սիրելոյն .
այս Յիսուս որ վերացաւս 'ի ձէնջ՝
սոյնպէս դարձեալ եկեսցէ : Արդ
դարձիք սպասեցէք սորա կրկ-
ին գալատեանն , զի հանդերձեալ
էք վերստին տեսանել զսա եկեալ
փառք , որպէս և այժմ համբար-
ձեալ : Պատասխանեցին . և զի՛նչ
լիցուք աշակերտքս յանկարծ բա-
ժանեալք 'ի վարդապետէն : Ազիսէ՛
զի զգաց կանխաւ զԱզիսայի վարդա-
պետին իւր վերանալն , կրկին ըզ-

Հոգին որ 'ի նմա' ինդրեալ ըն-
 կալաւ : Մեզ զի՛նչ տալք մխիթար,
 ով զուարթունք, 'ի արամութեան
 և 'ի ցնծութեան միջի վարանեալ
 աշակերտացս, ցնծութիւն՝ զի տե-
 սաք զնա յայնպիսի փառս ճոխա-
 ցեալ, և արամութիւն՝ զի ստորև 'ի
 նմանէ եղաք աստ մնացեալ : Սկսան
 ապա նոքա սփոփել զմիտս նոցա
 և ասել . Ա՛րք գալիլեացիք մի հիա-
 նալք, այլ ցնծացէք, զի գայ համ-
 բարձեալս 'ի յերկիր, և պատկէ զա-
 մենեսեան զձեզ 'ի նորոգութիւն
 յարութեանն հրաշապէս : Ո՛չ է
 այս սքանչելի, զի տեսէք զայս Յի-
 սուս 'ի յերկինս համբարձեալ, այլ
 յորժամ տեսանէք զնա յերկնից
 յերկիր հայրական փառօք ստոր-
 իջեալ . յորում երկինք գալարին, և
 երկիր տագնապի, հրեշտակք թա-
 փուր թողեալ զերկինս՝ ընդ նմա
 իջանէն, և դուք 'ի գերեզմանացն
 թռուցեալ ամպօք ընդ առաջ ըն-
 թանայք : Ա՛րք գալիլեացիք, զի կալք
 հայեցեալ ընդ երկինս, համբառ-
 նալս Յիսուսի զոր տեսանէք՝ ոչ է

ըստ աստուածային փառացն, այլ
 ըստ մարդկային խոնարհութեանն :
 Քանզի ահա դուք միայն տեսողք
 էլիցն նորա . ոչ սպասաւորք յա
 ռաջրնթացք, ոչ գոչումն փողոյ
 կարասեա, ոչ կառք քառագէմն, ոչ
 հրեղէն անիւք սպասուանդան . քան
 զի սեպհական հայրենիաներթայ :
 Այլ երևումն տեսանելոց եք զնորա
 սքանչելի, յորժամ գեա հրոյ ելա
 նէ առաջի նորա՝ ընդ իջանելն .
 յորժամ սրտմենն երկինք զվայել
 չութիւն նորա, և տեսանեն ամե
 նայն ժողովուրդք զփառս նորա .
 յորժամ հազարք հազարաց սլաշունն
 զնա, և բիւրք բիւրուց կացցեն առա
 ջի նորա . յորժամ հնչումն զօրաց
 նորա գզրգէ զերկիր, և ձայն փողոյ
 աւետեաց նորա զարթուցանէ զմե
 ռեալս . յորժամ խաչն ախատանաց
 նորա ճառագայթից արեգականգ
 յաղթէ . և վերք ձեռնն նորա զհայ
 եցող թշնամիան սուղէ : Ահա տե
 սէք թէ որպէս սլացաւ, և զօգն
 թեթե ընթացիւք իւրովք սքանչե
 լասէս կօխեալ բարձրացաւ . և ի

մարմնական աչաց ձերոց ստորա-
կայութեամբ ամսոյոյ ծածկեցաւ :
Արդ այժմ բացէք զմանալի աչս
մտաց , և յառեցէք 'ի յերկինս՝ ու-
սանել խորհուրդս անպատուսն :
Քանզի ահա իշխանութիւնք հրեշ-
տակաց՝ ցնծութեամբ եկին նմա
ընդ առաջ . ոմանք զդրունս աւե-
տարանէն համբառնալ , և ոմանք
զթագաւորէն հարցանէն ուսանել :
Ներքինքս անուանեն զնա թագա-
ւոր փառաց . և վերինքն տարակու-
սին , թէ ով է սա թագաւոր փա-
ռաց , որ ընդ երկինս ճանապարհ 'ի
յերկրէ առանց օգնականի ինքնիշ-
խանութեամբն հաղորդեաց : Գաբ-
րիէլէանքն աղաղակէին տէր զօրու-
թեամբ իւրով տէր կարող 'ի սլա-
տերազմի . և մէքայէլէանքն հիա-
նան , և զխորդ կարմիր ունի հանդերձ
զ'ի գոյն արեան և մարմնոյ :

Այսօրայլայլեցաւ սովորութիւն
կարգաց հրեշտակաց . զի վերինքն
ուսանին , և ստորինքս վարդապե-
տեն . քանզի Աստուած 'ի ստորնայ-
նոցս 'ի վեր ելանէ , ձեր փրկու-

Թեան արդարաւ խոնարհեալ: Մեծ
 է առ երկնաւորս այժմօք Թեան
 ձեր ուրախութիւն, զի ահա զխոր
 հուրդն մարդեղութեանն Աստու
 ծոյ, որ ծածկեալն էր յաւիտեանցն
 և յազգաց, այժմ յայտնապէս տե
 սանեն, և շուրջ զնովաւ պարս բոլո
 րեն: Տէր ամենակալ, արդարակէին,
 մինչև յերբ ոչ ողորմիս վերինս Ե
 րուսաղէմի, և քաղաքացն դրախ
 տին, ուստի արտաքս ձգեցեր գե
 րի զընակիչն զԱդամ, և անտես ա
 րարեր Թողեալ ամայի այս եօթ
 նեակ դարուց եօթնից: Եւ լուան
 այսօր պատասխանի բանս բարեաց
 և մխիթարութեան, զի ասէ. Փր
 կեաց զնոսա բազուկ իմ, և սրամը
 տութիւն իմ միայն զգէմ կալաւ:
 Յնծան և հրձուին նահապետա
 թիւնք հրեշտակաց՝ յղարհաւորք
 եղեալք առ ՚ի ձէնջ համբարձեալ
 արքային, և հնչեն առ վեհագոյն
 իշխանութիւնս և պետութիւնս՝
 երազել հորդել նմին ճանապարհ:
 Համբարձէք զգրունս ձեր ՚ի վեր,
 համբարձէք, ասելով, նահապետա

Թիւնք երկնայնոց, զի մտցէ փառաց Թագաւորս՝ որ արար խաղաղութիւն յերկինս և յերկրի: Համբարձէք քրովքէք հրաբերանք զհրեղէն սրով դրունս առ ՚ի ձէնջ պարըսպեալս, զի մտցէ Թագաւորս պսակեալ խաչի փայտիւս կենաց: Համբարձէք քերովքէք վեցթևեանք ըզդրանդիս դրանց երկնից խորանաց, զի մտցէ նստցի յաթոռն փառաց Որդին ծոցածին սրտի Հօրն սիրած: Իսկ նոքա հարցանեն. ո՞վ է սա Թագաւոր փառաւոր դիմեալ յերկրէ, այսինքն յԵդոմայ շքեղ կարմրազարդ յազգէ բոսորայ, անաղտ պատմուճանի մարմնոյն գեղն ցոլանայ և բուռն զօրութեամբ ընդ երկինս ընթանայ: Եթէ յօգաւոր բնութիւն նիւթական, զիարդ միայնակ ընթանայ առաջի ձեր, և ոչ հրեղէն կառօք և հեծելօք օգնեալ: Եւ թէ պարզ բնութիւն անմարմին՝ կարմրաներկ պատմուճանաւ մարմնոյ ո՞րպէս զարդարեալ իբր գփեսայ ընդ առադաստ երկնից սիդալով ընթանայ: Ուսուցէք մեզ ով վե-

բակացուք մարդկան ազգի՝ դասք
հրեշտակաց. ո՞վ է այս թագաւորս՝
որ ծաղեաց իբրև զառաւօտ, դե-
ղեցիկ որպէս զլուսին, ընտիր իբրև
զարեգակն, իբրև զհացունն կար-
գեալ: Գիտեմք և զայլս ՚ի մարմ-
նաւորաց ելեալս ՚ի յերկինս, բայց
ոչ այսպիսի բունն զօրութեամբ:
Ենովք յորժամ փոխեցաւ առ մեզ՝
դուք եղէք նմա վերբերողք: Եղի-
այի ՚ի ներքոյ գձեզ՝ տեսաք կառս և
երիվարս հրեղէնս լծեալս. վասնզի
անկար է մարմնոյ՝ ընդ թեթև շա-
ւիղս անմարմնոցս կոխել: Իսկ այս
թագաւորս, ով է որ ելանէ յեր-
կրէ՝ զգեցեալ ծիրանիս՝ սրահեալ
խաչիւ՝ սաճուճեալ արեամբ՝ մար-
մին նիւթական՝ գեղով վայելուչ,
բունն ընթանայ անմարմնոցդ ա-
ռաջի: Մարդ է, և առանց օգնա-
կանի չուէ: Արիւն է զգեցեալ, և
զհետս անարեանց համարձակ ըն-
թացիւք կոխէ: Յեզեմայ գայ և
յերկրէ, և բունն զօրութեամբ
զերկինս դողացուցանէ: Գրանց ոչ
կարօտանայ բանալոյ, զի ահա բա-

նիւ զսոսա տապալէ : Մահայն թէ ո՛վ է սա՛ռւսուցէք մեզ, ո՛վ հրեշտակք, որոց և մէք միշտ զխորհուրդին Աստուծոյ 'ի ստորև հեղեալ ցուցանեմք :

Յայնժամ սկսան նոքա զայս ստել Տէր զօրութեց և երկնից է սա, թաղաւորն՝ որոյ դուքսրովբէքդ աղազակէիք, սուրբ սուրբ սուրբ տէր զօրութեանց, լի են երկինք և երկիր փառօք քոյ : Տէր փառացն է սա . որում դուք քրովբէքդ երգէիք, օրհնեալ են փառք տեառն 'ի տեղւոջէ իւրմէ : Արքայն է սա յաղթօղ՝ որում դուք չորեքդիմի աթոռքդ՝ հանգիստ փառացն լինիք : Սա երեւեցաւ յերկրի մարմնով, և արգարացաւ հոգւով, հաւատարիմ եղև աշխարհի, և դարձեալ դայ յերկինս փառօք . և զի ոչ խոնարհեցաւ յերկիր որպէս զմարդ՝ գոլով մարդ, ոչ կարօտանայ բարձրացուցանողի ընդ երկինս՝ գոլով ճշմարիտ Աստուած :

Եւ մինչդեռ հրեշտակք և հրեշտակապետք և սերովբէքն 'և քե-

րովքէք սկսեալ զայստակ խօսեին ,
 ինքն որ առաջի ընթանայր, սկսաւ
 ընդ առաջ եկեալ վերնոցն դասուց՝
 զայս պատասխանել : Ես եմ որ
 խօսիմ զարդարութիւն, և իրաւ
 ւունս փրկութեան : Ես եմ որ
 իրաւամբք և արդարութեամբ յաղ
 թեցի, և կոխան զթշնամին հակա
 ռակամարտ արարի : Ես եմ որ
 զգերեալ ազգ մարդկան փրկեցի, և
 դարձեալ զյոյս նոցին յերկինս ուղ
 զեցի : Ես եմ որ զթշնամութիւն
 'ի մարմին իմ սպանի, և խաղաղու
 թիւն յերկինս և յերկրի արարի :

Եւ զի կարմիր են ասեն՝ պատ
 մուճան քո, և հանդերձ քո իբրև
 զհնձանահարի լիոյ հնձան կո
 խելոյ. այսինքն թէ՛ այդ գործ ոչ
 էր մարմնաւոր բնութեան կարե
 լի, իսկ աստուածային զօրութեան
 քոյ ամենայն ինչ հնարաւոր է :
 Արդ զի արարեր զայս ամենայն
 աստուածապէս հաւատամբ. մար
 մնոյ հանդերձ արիւնտա ընդէր զգե
 ցեալ ես 'ի վերայ աստուածու
 թեանդ փառաց, և բոսորասիպ

գունովդ զնոյն պաճուճեալ: Քան զի և մէք բազում պատերազմունս մղեցաք. մինս'ի մէնջ հարիւր ութսուն և հինգ հազար անձն յասորւոց սատակեաց, և երկուս զսոդոմայեցւոց քաղաքսն հրդեհեաց. և զի կարելի է՝ սքանչելի գործ յերկրի անմարմնոց զօրութեանց՝ հաւատամք, բայց դու ահա զի տկար պատմութեանաւդ վանեցեր զմեծամեծ մարտս՝ հիանամք, և զյեղանակ բազմապատիկ իմաստից քոյ ուսանել ըղձանամք. յայտնեա իշխանութեանց և պետութեանց երկնայնոց զնորոգ արուեստի քոյ իմաստս, Աստուած մեր և տէր:

Ոչ թէ որպէս դուք կարծէք, ասէ, աստուածային զօրութեամբ իմ, ո՞վ երկնաւորք, 'ի գլուխ ածեալ զմարդկան փրկութիւնս ուղղեցի, և ոչ թէ կառք և երիվարք հրեշտակացդ ինձ 'ի մարտս պաշտպանեցին, և ոչ թէ փրկեալ ինև հեթանոսք 'ի փրկագործութեանն վաստակ օժանդակեցին, այլ փրկեաց միայն բազուկ իմ, և սրբա-

մտուծի արդարութեան մարմնոյս
 իմոյ միայնակ առանձինն կացեալ
 ընդդէմ՝ կոխեաց զԹշնամիսն: Մի-
 այն ՚ի լեառնն պէսպէս փորձու-
 թեանցն յաղթեցի, և զԱդամայ
 պատրօղն՝ ՚ի նոյն հնարս կոխեցի:
 Միայն ընդ մաքսաւորսն ճաշակեցի,
 և ՚ի ճանապարհս վաստակեալ քրտ-
 նեցի, և ՚ի սուգ սիրելեացն լացի, և
 զմարմինս բնական կրիւքն արդար
 պահեցի: Միայն ՚ի խաչին չարչարա-
 նըս դիմեցի, և յերկիւղէ մահուն
 սարսեցի, և կամաւ զնոյն կրեցի, և
 զիշխան աշխարհի իրաւամբք դատա-
 պարտեալ արտաքս ձգեցի: Միայն
 ՚ի Պիղատոսի յատեանն կացի, և կա-
 տականացն արհամարհեալ զամօթ
 ժուժեցի, և յերկոտասան բիւրուց
 ձեր զոք ինձ ՚ի Թիկունս չածի:
 Միայն ՚ի փայտ խաչին հեղուսայ, և
 զգիրս մարգարէիցն լցի, և զպատմու-
 ճանս իմ յարիւն իմ Թաթաւեցի,
 և զԹշնամին կոխան օտից իմոց եզի:
 Զէն ոչ առի ՚ի ձեռս զհրեղէն ձեր
 սուր, այլ տկար մարմին: Ահան՝ ոչ
 զաննիւթ ձեր բնութիւն, այլ արիւն

Թանձրամած . և այսպէս պատե-
 թաղմեալ յաղթեցի աշխարհի: Ասան
 այսորիկ արդարութեամբ խնով և
 կամաւոր մահուամբ զմեղաց մարդ-
 կան զմուրհակն պատառեցի . և
 այժմ ելանեմ նստել ընդ աջմէջօր,
 քարեխօս և քահանայ հօտին խնոյ,
 զոր պատուական արեամբ խնով
 գնեցի :

Զայս լուեալ գունդք հրեշտա-
 կացն՝ սքանչանային ընդ անհաս
 խորհուրդ բազմապատիկ իմաստու-
 թեանն Աստուծոյ . զի մինչև ցայն-
 ժամ ոչ տկարութեամբ և խոնար-
 հութեամբ գիտէին զնա յաղթօղ,
 այլ կարողութեամբ և փառօք . իսկ
 այժմ ուսեալ ոչ միադիմի զիմաստս
 Աստուծոյ, այլ բազմապատիկ: Զի
 առ փոխանակ կարողութեանն զար-
 կարութիւն, և փոխանակ զօրու-
 թեանն զխոնարհութիւն մարմնոյս,
 և յաղթեաց սատանայի իրաւամբք
 և արդարութեամբ: Սկասն սպա-
 նորեղանակաւ զերգս նմին վերեր-
 դել, և զմարդիկ ՚ի կցորդութի օրհ-
 ներգութեանն իւրեանց ժողովել:

Ծափս հարէք, ասե՛ն, ազգք հեթա-
 նոսաց՝ համաձայն քաղցր երգոցս
 հրեշտակաց . և աղաղակեցէք ընդ
 մեզ փառաց Թագաւորիս 'ի ձայն
 ցնծութեան գովութիւն օրհնու-
 թեան : Զ 'ի Թագաւորեաց 'ի վերայ
 ամենայն երկրի իրաւամբք և արդա-
 րութեամբ, և հնազանդ արար զձեզ
 ընդ մեզ աւետարանաւն խաղաղու-
 թեան : Զ 'ի շինեաց յերկինս զհամ-
 բանալիւր աստուածապէս զօրու-
 թեամբ, և հաստատէ յերկիր զաւե-
 տիս իւր՝ առհաւատչէիւ մարմնոյն
 վերացմամբ : Դարձիք նստարուք
 յերուսաղէմ մեծաւ խնդութբ,
 և սպասեցէք զգե՛նուլ զօրութիւն
 'ի դաւ Հոգւոյն սրբոյ 'ի բարձանց :
 Ահա մտանէ քահանայապետս առ
 Աստուած սրտարագաւն հաշտու-
 թեան , և առնէ խաղաղութի ընդ
 ձեզ Հոգւոյն սրբոյ առաքմամբ :
 Կստի բարեխօս ընդ աջմէ Հօր հա-
 նապաղորդ մարդկան քաւութեան,
 և առնէ խնդրուածս վասն ձեր
 փրկութեան : Հայր, կամիմ զի ուր
 են եմ 'ի ծայրագոյն գահոյս վերոյ

ամենայն անուան , մտցէ եկեղեցի
 իմ տեսանել զփառս զոր ստացայ՝
 ընդ խաչի չափ քեզ հնազանդու
 թեան : Հայր, կամիմ զի անդամք
 իմ որ 'ի ստորին վայրս ցնդեալ կան ,
 բարձրացեալ յօդեսցին 'ի հասակ
 մարմնոյ իմ լաման : Հայր, զորս
 ետուր ինձ գինք արեան ժողո
 վուրդ սեփհահան , սիրեցի 'ի չափ
 սիրոյ քոյ ընդ միածնիս հաճու
 թեան , և բարեխօսեմ ամեւ զնոսա
 'ի պատիւ փառացս իմ հաւասա
 րութեան :

Ո՛վ մեծի շնորհիս , ո՛վ անճառ
 երախտեացս , ո՛վ անկշռելի երախ
 տեացս , որում արժանի գտար ե
 կեղեցի 'ի համբառնալս Քրիստոսի .
 զի Աստուած 'ի մեր կոյս է , և ոչ ոք
 է մեր հակառակ : Հայր արդարա
 ցոյց զքեզ միածնին արեամբ ձրի
 շնորհօք , և նովաւ հանդերձ այսօր
 զերկինս ամենայն երկնային փա
 ռօքն շնորհեաց քեզ : Ո՛վ դատա
 պարտէ զքեզ կոյս սուրբ՝ որ խօսե
 ցար հարսն Քրիստոսի , և յանդիման
 կացեր նմին հաւաստով : Յորժամ

Աստուած զքեզ արդարացոյց , և ընդ
 նմին յարուցեալ յերկինս նստոյց :
 ՅիսուսՔրիստոս մեռաւ վասն սիրոյ
 քո՝ և յարուցեալ եւ այսօր յեր-
 կինս , և նստաւ ընդ աջմէ . չօր
 բարեխօս վասն մեր , զինչ է յեր-
 կրային հեշտութեանց՝ որ կարէ մեկ
 նել զմեզ 'ի սիրոյ նորա : Բայց զայս
 քո , և տես թագաւորին քո զփառս .
 և 'ի նոյն փութացեալ երագեա :
 Արկ 'ի բայ զքօղ ագեղութեան
 երկրաւոր սահեցման , և մուտ ընդ
 յոյսն քո 'ի ներքոյ վարագուրին
 տարածման : Խարխախ քո յերկինս ,
 գու ընդէր 'ի ստորինս կորանաս :
 Թագաւորն քո յաթոռն փառաց և
 շնորհաց , գու ընդէր մատչել առաջի
 նորա հեղգանաս : Աարապեան Յս
 զերկնից գուռնն այսօր մտեալ քեզ
 եբայ . թողովուրդ նորա և հօտ ,
 ընդէր ճշմարիտ ճանապարհաւն
 առ նա հանգչել յուրանաս : Աստի
 օն հրաւիրեցար գնալ 'ի յերկրէ
 յերկինս , յապահանութենէ յանա-
 պահանութիւն , 'ի միջոյ կարճաց 'ի
 հրեշտակաց դասակցութիւն : Դար

ձիր յունայնու թեանց, և կացո զոսս
 քո յուղիղ սողոստայն • զի գնա-
 ցեալ ընդ նոյն այժմ հաւատով, ար-
 ժանի լինիցուք յետ ելիցն աստի
 երկնային տանն օթե վանացն հոգ-
 ւով, և յաւիտենական կենացն 'ի
 հանդերձեալ գալուսան մարմնով,
 շնորհօք և գթութեամբ տեառն
 մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ընդ
 որում հօր ամենակալի և կենդա-
 նարար սուրբ Հոգւոյն 'ի մի փառս,
 'ի բնութիւն և յաստուածու-
 թիւն վայելէն սպասիւ և իշխանու-
 թիւն այժմ և յաւիտեանս յաւի-
 տենից. Ամէն :

Ն Ո Ր Ի Ն

ԵՐԱՆԵԼՈՅՆ ՆԵՐՍԵՍԻ

ՆԵՐԲՈՂԵԱՆ

Ասացեալ 'ի հրաշագրաւ գալուստ
Հագարոյն սրբոյ :

ՍՏԻՊԻՄ 'ի սիրոյ սրտիս բաղ
ձանաց նուիրել զբանս աղքատիմաց
մտաց իմոց՝ աւուրս մեծի : Հանգա-
նակեցէք տկարութեան իմոյ զպար-
գես աղօթից, հանդիսացեալ ժողո-
վուրդք : Տուք ինձ զտուեալն այսօր
չնորհս աշխարհի . որպէս զե ան-
վեհեր արկեց զանձն իմ 'ի խորս ի-
մաստից գխութեանն Աստուծոյ ,
և սեղանաւորեցից զանապահան
կերակուր հողոց սպարարիչ : Ձեզ
առատ հեղեալ այսօր յերկրի , մաղ-

Թեպուք նշուլից նորա ճառագայլ
 Թել 'ի հայեցուածս մտաց մերոց ,
 և առաջնորդել ընդ շաւիղս առ-
 տուածայնոց բանից հետևել : Ո՛վ
 սքանչելեացս , զոր ցանկային ընդ
 աղօս ահնարկու թեամբ նկատել
 հրեշտակք , այսօր շնորհօք իջեալ 'ի
 ստորին գաւառ սփռեցաւ : Եւ ո՛վ
 ոք ոչ յուսացի հաւատով 'ի սգար-
 գևս նորա վայելել : Հոգին սուրբ՝
 որում բերանաբաց կալով 'ի փա-
 փազման գասք սերովբէից և քերով
 բէից՝ զորքանու թիւն նորա ոչ կա-
 րացին նկատել , յայսմ աւուր իս-
 կապէս իջեալ յադեցոյց զմարդիկ
 'ի գիտու թիւն անձառ խորհրդոց
 իւրոց : Ընդ որսև ես սպասեմ յա-
 ռատու թե՛նէ նորա կա թիլս իմաս-
 տից ընդունել :

Արդարև ձգեաց 'ի փայտն կե-
 նաց մարդն զձեռն իւր , որ յա-
 ռաջն 'ի բաց առաքեցաւ 'ի նմա-
 նէ . առ եկեր , և զյաւխտենա-
 կանն անձին սեպհականեաց ըզ-
 կենդանու թի : Եւ ո՛վ այսր շնորհի
 միջնորդ և մատակարար . ո՛վ այլ ոք .

բայց եթէ տէր մեր Յիսուս Քրիստոս, կեանքն՝ լոյսն՝ ճանապարհն՝ գուռնն՝ հովիւն՝ քահանայապետն՝ միջնորդն՝ յոյսն՝ բարեխօսն, և կարապետն : Ար անց ընդ երկինս երկնից ինքնիշխան զօրութեամբ, և եմուտ հրաշափառապէս՝ ի ներքին կողմն վարագուրին . և եղ յանգիման Աստուծոյ հօր զառհաւատ չեայն՝ ի մարդկանէ բարեխօս վասն մեր . ուստի առեալ փոխարէն զձիր առատ տարածեաց յերկիր : Յորմէ զմայլեալ արբեցաք, և զերկունս արամութեան նախամօրն յաւէտ մտացաք :

Այսօր խաւարաւ պատրանաց աշխարհի ընկլուղեալքս՝ ընկալաք զլոյսն իմանալի պայծառացուցիչ հոգւոց և առաջնորդ յերկիրն կենդանեաց : Այսօր զղգեսա թափ ծութեան՝ զոր ընկալաք ի հօրէ մերմէ Ազամայ մերկացաք . քանզի նորն Ազամ զարդարեաց զմեզ յսկեհուռն պաճուճեալ և պսակեալ : Այսօր հուրն սքանչելի՝ երկնաւոր բոցաճաճանչ նշուլիք արտափայ-

լեալ 'ի յերկիր՝ այլայլութեամբ արժարժեալ կիզեաց 'ի մարդկանէ զփուշն, և զսատակիչ սլատիժս սլատուհասի մեղացն անխիժից : Այսօր լեզուաց հրեղինաց վիճակի գտեալ արժանի ազգ, որ հաւատար էր անանոց անմախից, դարձեալ ստացաւ վերստին զչնորհն բանի, սլատկերակից գտեալ արարչին իւրոյ : Այսօր հնչիւն սաստիկ հողմոյ և քաղցր ցօղոյ հողւոյն որոտաց յերկիր, և զբարբառ անխիժիցն որ շարժեցաւ վասն Ագամայ՝ դարձեալ փոխարկեաց յօրհնութիւն : Այսօր հոտ բուրման անուշահոտ կնդրկի անսպականութեան ծաւալեալ՝ զծուխ մահու մառախլապատ թանձրութեան յեղաչրջեալ յանմահութիւն հաստատեաց : Այսօր զգալի սլատարագի՝ զոր առաքեաց զգալի աշխարհս 'ի գաւառն իմանալի՝ ընկալաւ առհաւատչեայ փոխարինի զհողին իմանալի, որ նորոգեաց զտարր սորին զգալի 'ի ձե սլատկերի աննիւթն քաղաքի :

Ո՛վ մեծի սուրւառութեան շահի երկնայնոցն և երկրայնոցս : Զի

սոքա ետուն մարմին, և ՚ի նոցանէ
 առին զՀոգին: Տունս Ազամայ ըն-
 ծայեաց զՔրիստոս, և տունն Աս-
 տուծոյ հատոյց սմա փոխարէն ըզ-
 մօխթարիչ սուրբ Հոգին: Մար-
 դիկ ետուն զմարդն Աստուծոյ, և
 Աստուած եւս զԱստուած մարդ-
 կութեանս: Այս է տուրեառու-
 թիւն՝ Աստուծոյ արդարութեանն
 քարոզ. նախ ՚ի մէնջ ՚ի ծառայիցս
 պատարագ հնազանդութեան, և
 ապա ՚ի տեառնէն պարզեք խաղա-
 ղութեան. նախ ՚ի մէնջ խաղաղու-
 թիւնն Քրիստոս, որ քակեալ ըզ-
 միջնորմն ցանկոյն՝ արար զերկոսինն
 մի, և ապա յԱստուծոյ աւետեաց
 հնչումն, որ աւետարանեաց խա-
 ղաղութիւն հեռաւորաց և մեր-
 ձաւորաց: Յառաջագոյն յԱրդւոյ
 նուաճեալ բնութիւնս՝ զկամս Հօրն
 ՚ի բազմութիւն դրդեաց, և ապա
 Հոգին տկարութեան մերոյ հա-
 սեալ ՚ի թիկունս՝ առ Հայր բարե-
 խօսեաց: Նախ Քրիստոս մահու խա-
 ջի հնազանդեալ՝ զթշնամութիւն
 յանձն իւր նահանջեաց, և ապա

Էկեալ Հոգին՝ զերկրաւորքս՝ի հան
 դէս Երկնայնոցն խառնեաց : Խոր
 հուրդ լայն և ընդարձակ, առաւել
 լուծիւն գիտութեանն Աստուծոյ
 տեսանի Էղբարք . զի լերինք Էն
 արդարութիւն նորա, և իրաւունքն
 խորք բազումք, որպէս և վկայեաց
 մարգարէն : Պաւղոս մաղթէ, զայս
 իմաստից հոգի աշակերտացն ընդու
 նեւ, որ հիացուցանէ զքննողս, և յա
 ճախէ զիղձս փափագանաց՝ որ առ
 Աստուած : Առ ինչ մարմնանալն
 Որդւոյ, և վասնէր ընդ մարմնանալն
 ոչ եղև փրկութիւն աշխարհի : Այր
 ազագաւ անպարտականին խաչն
 նախատանաց, և ընդէր ոչ յետ այնու
 թիկ մարդիկ կատարեալ : Վասն
 էր ընդ Որդւոյ շրջեալ և բնակեալ
 աշակերտացն՝ և անիմաստ մնա
 ցեալ, և վասն ոյր պատճառի միայն
 ընդ իջանեւ Հոգւոյն այնքան շնոր
 հիւ զարդարեալ պսակեցան : Առ
 ինչ Քրիստոսի այնքան մեծամեծ
 նշանօքն ոչ զոք հաւանեցուցեալ, և
 Պետրոսի յայսմ աւուր միով բար
 բառով զթիւ երկցհազարացն աշա

կերտեալ : Չոր քննել արժան է ,
 և զգանձս իմաստութեանն Աստու-
 ծոյ յըշտեմարանս սրտից ամփո-
 փել , առ 'ի կարող լինել նախ
 սրտիւ հաւատալ յարդարութիւն ,
 և ապա բերանով խոստովանել 'ի
 փրկութիւն : Քանզի փրկագոր-
 ծութեանս յեղանակ ոչ է զօրու-
 թեամբ , այլ իրաւամբք և արդա-
 րութեամբ : Արպէս զի ընդ ամէ-
 նակարող զօրութեան Աստուծոյ
 և ամենաբաւական ողորմութիւնն
 յերկինս և յերկրի հաստատեցի :
 Քանզի այն որ արար զմարդն 'ի
 սպասկեր բարերարութեան իւրոյ
 բարի , և ետես զնա 'ի նախանձուէ
 բանասրկութիւն դաւաճանեալ և մե-
 ռեալ , ըստ արդար իրաւանցն ոչ
 կամեցաւ զպատրանօք ըմբռնեալն
 թողուլ 'ի ձեռս որսողին : Ասաց
 ընդ բանն համագոյական . էջ հա-
 զորդեաց ընդ բնութեն զորստեղ-
 ճաք 'ի բարի . մի արդեօք բնա-
 ւորապէս բղխէ զձուխս չարու-
 թեանն՝ որ առաջի խտ բարդի :
 Ծանօիր , զի թէ ըստ բնական կրիցն

տկարանայ առ օրէնս խմ , անմէ
 զագրեւի է 'ի պատուհասէն՝ զոր
 նա սահմանաւն ած է 'ի վերայ նո-
 րին : Իսկ է թէ օտար 'ի բնութենէ ,
 և եկամուտ ունի զայն արկածք ,
 զպատրուհն յանդիմանեալ դատա-
 պարտեա , և զնա ողորմութեամբ
 և դժութեամբ նորոգեա : Զայս
 պատուէր առեալ 'ի Հօրէ Բանն՝
 հաղորդեցաւ ընդ մարմինս , և
 մարմինս խառնեցաւ ընդ Աստու-
 ծոյ , խառնուին անձառ , և յատ-
 կութիւն էութեանցս անշիտթ :
 Արդէս զի սպառնթաց մարմնոյն՝
 անձամբ անձին փորձեալ ծանիցէ :
 Եկաց նովաւ զամս երեսուն , և ոչ
 հաղորդեցաւ օտար 'ի բնութենէն
 'ի ներգործութիւն : Եկն 'ի Յօր-
 դանան՝ նուիրել զամենապատար
 մաքրութիւնն Հօր , և դաւանեցաւ
 'ի նմանէ հաւատարապատիւ Արդի
 սիրելի : Արեցաւ 'ի Հոգւոյն առ-
 բանաարկու թշնամւոյն 'ի մարան
 հանդիսի . և ծանեաւ զմէքենայս
 նեւից օձին թունաւորի , որ պատ-
 րէր զսոսա ըստ բնութեան օրինի 'ի

խոտորումն մեղացն վհի : Պահեաց
 'ի կերակրոց հաւասար դասուց ար-
 դարոցն գնդի . և թոյլեա մարմնոյն
 շարժիլ ըստ հարկաւորն իւր ըղձի :
 Իսկ թշնամին առննթեր կացեալ
 սարասէր . և որչափ նա անձնիշխան
 կամօք 'ի փափաք կերակրոցն ոչ
 ձգտէր , և ոչ զմէքենայսն ձգել 'ի
 նպատակն ուժեւ ժպրհէր : Եւ
 յորժամ շարժեցաւ , զնեա սը-
 րեալս 'ի սլատկանդարանէն ձգել
 'ի տէրն յուսացաւ : Հաց՝ ասէ ,
 արա զքարինսդ զօրութեամբ քո ,
 որ զայդչափ ժուժկալութիւն սա-
 հոց ստկացեր . և լեր արարիչ հա-
 կառակ Աստուծոյ : Եւ լուեալ ,
 եթէ բանիւ Աստուծոյ կեայ մարդ
 առաւել քան հացիւ՝ է գրեալ ,
 դրովք զնա հնարէր գողանալ :

Յայնժամ ծանեաւ զհաղքան ,
 խայտառակեաց զմէքենայսն , սա-
 տառեաց զպարուրեալ թակար-
 դն՝ որով սովոր էր որսալ զմար-
 դիկ : Մեկնեաց առաջի հօր իւրոյ՝
 և հրեշտակաց . և ինքնիշխանու-
 թեամբ 'ի բաց վարեաց զպատրոզն՝

պատրեալ բնութեանս օրինօք :
 Մանուկն Դանիէլ արդար դատե-
 ցաւ դատատան , յաւօթ արար
 զժերան չար՝ զպատրիչ մարդկու-
 թեանս , որք զմեզս իւրեանց սնա
 համբաւէին : Այ հնացեալ ասէ՛
 աւուրքք շարութեան , այժմեկին
 հասին մեզքքո՛ զոր գործէիր յա-
 ռաջագոյն . զի դատէիր դատա-
 տան անիրաւութեան , և զանմեզ
 բնութիւն մարդկան՝ քեզ կցորդս
 դատապարտէիր : Նախանձքո չար
 պատրեաց զքեզ . և ախտ մարդա-
 տեցութեան շղեաց զսիրտ քո :
 Այսպէս խաբէիք զորդիս մարդ-
 կան . և նոքա առ երկիւղի հաւա-
 սարէին կամաց ձերոց . բայց ոչ և
 որդի երկնաւոր Հօրն կալաւ յան-
 ձին զանօրէնութիւնս ձեր : Չայս
 ասելով , և առ ոսն կոխելով զօճն
 ծերացեալ՝ յայտ արար զառաջին
 յաղթութիւնն , և զանմեղութիւն
 բնութեանս առաջի Հօր իւրոյ և
 հրեշտակաց : Յայնժամ մատեան
 հրեշտակքն , և պաշտէին զնա հար-
 կաւորօքն , յորժամ յաղթեաց չա-

րին բնաւորականօքն • և արդարա-
ցեալ բնութիւնս՝ տիրեաց ՚ի վերայ
դիւայն հաւառակորդաց՝ զօրաւորն
բազիօք :

Արդ՝ քանզի նա ժիայն գտաւ
անխորձ ՚ի չարէն և հաճոյ Աս-
տուծոյ , վասն այսորիկ սկսաւ
կոչել զմարդիկ յապաշխարութիւն
կենաց՝ արքայութեանն յուսով :
Իսկ նոքա խաւարեալք ՚ի պատրա-
նացն՝ դժուարեին հեռուել կոչո-
ղին • և ծանրանայր սահեցելոցն
յերկիր՝ նայել ընդ երկինս : Եւ
պատրեալքն ՚ի ցանկութիւն աշ-
խարհիս՝ ոչ ախորժեին զփառս վե-
րին • և բռնութեամբ ձգել ան-
մարթ էր՝ անձնիշխան զնոսա ստեղ-
ծողին • և նշանօքն և վարդապետու-
թեամբն սակաւք եկին ՚ի հաւանու-
թիւն : Ապա զինչ առնէր • ո՛վ
որանչելեացս • քանզի պատժոյ
պարտական էին մարդիկ , և պարտ
էր զպատիժն հասուցանել , և ապա
յարդարութենէն Աստուծոյ ողոր-
մութեան արժանի գտանել , նա՛
որ անպարտականն գտաւ առաջի

Հօր իւրոյ և հրեշտակաց, 'ի գործ
 արկեալ զբազմապատիկ խնաստու
 թիւնն իւր՝ մեռաւ պարտականացս
 ամենեցուն փոխանակ . և ջնջեալ
 պատառեաց զձեռագիր մերոյ յան
 ցանաց : Եջ 'ի գոթոս՝ որում ոչ
 էր հնար ըմբռնիլ 'ի մահուանէ . և
 արձակեաց զմեռեալն : Եկն առ
 կենդանիս նոյն ինքն՝ և հաստատեաց
 զնոսա : Եւ զորս յանցանօքն Ագա
 մայ 'ի ներքոյ էին դատապարտու
 թեան մահու, շնորհօք անմեղու
 թեան իւրոյ վերածեաց յարգա
 րութիւն կենաց, և յերկիրն պար
 դեաց : Քանզի այսպէս խմանամք 'ի
 Պաւղոսէ յայանեալ զմեծ խոր
 հուրդն աստուած պաշտութեան,
 որ երևեցաւ մարմնով, արդարացաւ
 հոգւով, յայանեցաւ հրեշտակաց,
 քարոզեցաւ 'ի հեթանոսս, հաւա
 տարիմ եղև յաշխարհի, և համբար
 ձաւ փառօք : Եւ մտեալ 'ի ներքին
 կողմն վարագուրին՝ ընծայեաց պա
 տարագ Հօր քահանայն մեծ զպա
 տուական իւր արիւն : Ծանոյց և
 զգաւաճանողին զպատրանս, և բարե

խօսէր առնել զխաղաղութիւն
 ընդ մարդկան : Իսկ հայրն բարի
 հաճեալ ընդ գործս սքանչելի՝ որ
 գւոյն սիրելւոյ, և լուծեալ զկնիք
 դատապարտութեան Ադամայ հօրն
 նախնոյ, ետ ՚ի նա զհողին, սփռել
 ՚ի վերայ արեամբ գնեալ իւր հօ-
 տին, և լուսաւորել զհայեցուածս
 մտաց ՚ի յոյն վերին :

Յայնժամ առեալ միածինն զմը-
 խիթարիչն՝ ցօղել ՚ի Սաղիմ, և ձիւ-
 նացոյց ՚ի նա զգումարեալ թագա-
 ւորան՝ ըստ նախագուշակ երգողին :
 Որ եկն և բնակեցաւ ՚ի սիրտս նոցա,
 և լուսաւոր արար զայնութիւն և
 զերկայնութիւն առաւելութեան
 սիրոյն Քրիստոսի : Եւ զի շնորհ
 էր ձրի փոխանակ մահուն Քրիս-
 տոսի, յաղագս այնորիկ հաւա-
 սարապէս յարժանաւորս և յա-
 նարժանս տարածանի : Ուստի և
 ՚ի միոյ բարբառոյն Պետրոսի ան-
 ձինք երեք հազարք այսօր աշակեր-
 տին : Ասա յիրաւի վկայեաց բանն՝
 սքանչելի գող զշնորհ աւուրս մե-
 ծի : Զի որպէս քան զսերմանելն՝
 ժողովէն է ախորժելի, նոյնպէս

և ամենայն սերմանց Գրիառոսի
 խորհրդոյն 'ի յայսմ աւուր
 պտուղն կ'թի : Այս է Հոգին սուրբ,
 որում ինքն վկայեաց՝ ուսուցանել
 մեզ, և յիշեցուցանել զամենայն առ
 'ի յինքենէ ասացեալսն : Այս ցօղ
 քաղցրութեան զուարթացոյց ըզ
 բոյսս բանիցն Գրիառոսի և օրհնեալ
 պսակեաց զամս անօրինական իւր
 գործոցն : Աւան որոյ աղաղակե
 եկեղեցի, ձմեռն էանց, այգիք մեր
 ծաղկեցան, և ետուն զհոտ անոյշ :
 Յայսմ առաւօտու հայեցաւ Հայրն
 երկնաւոր 'ի յերկիր • արբոյց զսա
 յորդառատ գեառով սուրբ Հո
 գւոյն և փթթեալ ծաղկեցոյց զա
 նազան բոյսս առաքինութեան 'ի
 բազմապատիկ անկոց արմատոց,
 որպէս և վկայեաց մարգարէն : Ահա
 ձիր՝ որ ոչ չափի • և պարգև՝ որոյ
 ոչ կշիռ գործոյ զուգակցի : Ահա
 տուր՝ որոյ իսկութիւն բնութեանն
 ոչ պարփակի, և չնորհ որոյ ոչ զե
 ղումն գերազանց՝ մտաց սահմանի :
 Ահա ողորմութիւն առատ՝ որ ա
 մենայն թագաւորութիւն աշխար

հիս հաւասարեալ՝ փոքր դասնի .
 և մտիթարութիւն՝ որոյ ոչ ուրա-
 խութիւն մարմնաւոր լծորդի: Քան
 զնոք կարաց ընդ ակրելն աշխարհի՝
 և զանասականութիւն ստանալ .
 կամ որովմ թաղաւորի եղև ձեռ-
 նարկելի զմահ՝ ի կեանս փոխել .
 կամ ո՞ր երանութիւն մարմնաւոր՝
 կարաց զկեանս յախտե՛նականս ընդ-
 գրկել: Իսկ սա յիջանելն այսօր ՚ի
 վերայ դասուց առաքելոցն՝ զօրա-
 ցոյց զբազուկս նոցա , զայստիկ
 հանուրց ակեզերացս բաշխել :
 Քանզի սովաւ նոցա առլցեալ , ըս-
 տուերաւ զհիւանդսբժշկեցին , թաշ-
 կինակաւ զցաւս փարատեցին , ձե-
 ոօք զմեռեալս յարուցին , զկաղս
 գնացուցին , զկոյրս լուսաւորեցին ,
 առաւել զհոգւոց աչս՝ քան թէ
 զմարմնոց յերկինս հրաւիրեցին .
 անվախձան փառացն ժառան-
 գորդս զմարդիկ արարին : Ահա
 ապա յայտ եղև , և թէ ոչինչ յերկ-
 րաւորացս երկնայնոց արիցն դասա-
 զուգահաւասար : Ար ոչ միայն ՚ի
 բանականացս եղև ազգ մմա ըն-

դունակ, այլ և անշունչ տարերք գեր
 'ի վերոյ մարդկան գտան սովա
 զօրացեալք : Ար և նոյն ինքն յիջա
 նե ին՝ նախ զտունն ելից սքանչե
 լապէս , և ապա հանդեաւ 'ի նոսա
 սիրողապէս : Քանզի ասէ ,

Եւ 'ի կատարել աւուրցն պեն
 տեկոստեից՝ էին միաբան ամենեքին
 'ի միասին : Եւ եղև յանկարծակի
 հնչիւն յերկնից եկեալ իբրև սաս
 տիկ հողմոյ, և ելից զամենայն տունն՝
 յորում նստէին : Եւ երևեցան նո
 ցա բաժանեալ լեզուք իբրև 'ի հրոյ ,
 և նստաւ իւրաքանչիւր 'ի վերայ
 նոցա : Եւ լցան ամենեքեան հո
 դուով սրբով, և սկսան խօսել յայլ
 այլ լեզուս, որպէս և հոգին տայր
 բարբառել նոցա : Միաբան էին
 ամենեքեան 'ի միասին՝ ասէ , որ
 պէս զի ցուցցէ՝ եթէ ոչ երկոսա
 սանքն միայն, այլև Աստուածածին
 կոյսն ընդ նոսա, հանդերձ կանամբ
 քն որք պաշտէին զՅիսուս 'ի Գա
 լիլեայ, և տեսողք եղեն յարու
 թեանն : Ընդ որս և եօթանասնիցն
 դունդք հանդերձ ամենայն ծանօ

Թիւք : Արդ եկն 'ի վերայ նոցա
 Հոգին սուրբ ըստ նախ խոստմանն
 Քրիստոսի , որ ասաց , Ահա ես
 առաքեմ զաւետիս չօր խնոյ 'ի ձեզ
 և զուք նստարուք 'ի քաղաքիդ Ե-
 րուսաղէմ , մինչև զգե՛նուցուք զօ-
 րութիւն 'ի բարձանց : Եւ հնչին
 որոտման հողմոյ եհար , որով ցու-
 ցանէր զառաւելութիւն հեղմանն :
 Դարձեալ զի և նոյն Հոգի էր , որ 'ի
 սկզբան շրջէր 'ի վերայ Զուրյն •
 Ելից զտունն ընդ խմանալի զօրու-
 թեանն և զգալի տեսակ հրոյն 'ի
 սքանչացումն տղայաբարոյիցն : Եւ
 ապա բաժանեցաւ 'ի հրոյն յայն-
 մանէ լեզուք • և հանգեաւ 'ի վե-
 րայ իւրաքանչիւր ումէք 'ի նոցանէ •
 որով նշանակէր զպարզեա շնորհի
 այլատարազ լեզուախօսութեանն :
 Ուստի և ընդ հանգչելն 'ի վերայ
 նոցա զգալի մարմնոյն զգայարա-
 նացս տեսանելի լեզուքն հրեղէնք ,
 միայք նոցա խմանալի զօրութեամբ
 խմասանագեալք՝ սկսան յայլա-
 տարազ խօսս զլեզուսն շարժել : Ըստ
 օրում անէ • Խօսէին յայլևայլ լե-

զուս , որպէս և Հոգին տայր նոցա
 բարբառել : Ոչ եթէ վասն զի լեզ-
 ուացն շնորհ նախամեծար էր ,
 այլ քանզի աւրնթեր ոչ գոյր այլ
 նշանակ զշնորհն՝ որով զօրացանն ,
 հրատարակել : Իսկ այլատարազս
 խօսելով՝ զբովանդակ ամբոխ քա-
 ղաքին ած ՚ի վերայ նոցա հիա-
 ցեալ , ըստ որում և ասէ . Եկն
 միաբան ամենայն բազմութիւնն ,
 և խոնեցաւ . և սքանչանային ամե-
 նեքեան զարմացեալք . և այլք
 վասն սքանչելի այլափոխմանն ա-
 սէին , թէ արբեալք իցեն : Արդ՝
 վասն ամենեցուն այսպէս գիտելի
 լինելոյ շնորհիս , ոչ ներգործեաց
 ՚ի նոսա Հոգին ընդ իջանելն՝ զնոս-
 առումն Քրիստոսի , այլ զլեզուան :
 Զի նա ոչ ասաց՝ եթէ ՚ի լեզուս
 խօսիք Հոգւոյն . այլ՝ եթէ Ուսուս-
 ցէ ձեզ՝ և յիշեցուցէ ձեզ զամե-
 նայն , զորինչ ասացի ձեզ : Այլ
 արդ՝ եթէ զայս առեալ էին ՚ի
 սկզբանն , ոչ այնպէս արբոխեալ
 էին և զբազմութիւնն ՚ի նշաւակ
 անսութեանն իւրեանց այլատար-

րադ խօսիւքն ձգել : Ասան որոյ
 ամենխմասան նախ որպէս զման
 կունս 'ի խնջոյս խաղուց՝ զարմանա
 լի փոփոխամաք շփոթեաց զնոսա :
 Զի որքերէկեայսօր արք գալիլէա
 ցիք գուհիկք և շինականք՝ ահա
 ասեն՝ իբրև զխմաստուն հեղենացիս
 ճարտարաբանեն, և այլք 'ի պար
 թեական տարաշխարհիկ բարբառս
 նոցա պատասխանեն : Աւտրոս, որ 'ի
 Վափառնաուժմանեալ լսեմք՝ զի ընդ
 հռովմայեցւոց լեզուն խրոխտա
 լով արշաւէ : Եւ Փիլիպպոս՝ որ 'ի
 Բեթսայիդա գալիլէացւոց՝ արա
 բացւոց բարբառովն զխօսս իւր
 յօդէ : Յովհաննէս որ 'ի Նազարէթ
 սնեալ՝ զխորդ կիլիկեցւոց ձայնին
 զմեզ հարցանէ : Եւ Թովմասու
 սոքա լսեն, որ յեթովպացւոց լե
 զուն զբանս մարգարէից յիշեցու
 ցանէ : Թադէոսն այն տխմար՝ տե
 սէք, ո՞րքան վայելուչ մեծաց հայոց
 բառիւքն զբանս իւր յօդէ : Եւ
 Բարդուղիմէոս մանուկ՝ իբր թէ 'ի
 Մարս ծնեալ՝ զնոցին խօսան հնչե
 ցուցանէ : Ո՞վ սքանչելեացս . 'ի

զանազան գաւառս ծնաք , և աշխատութեամբ 'ի բարբառս նոցին վարժեցաք : Եւ ահա սոքին՝ որք ոչ տեսին զայն քաղաքս՝ անաշխատ զնոցին ձայնս հնչեն : Մեծ է , ասեն , արուեստ սքանչելեացս , թէ աւինչ ունի աւարտել ոչ կարեմք նկատել :

Յայնժամ յարուցեալ Պետրոս հանդերձ մեռասանիւքն համբարձ զձայն իւր , և սկսաւ տարակուսանայն լուծումն շնորհել : Արք հրեաստանեայք , և ամենեքին՝ որ բնակեալ էք յերուսաղէմ , այս ձեզ յայանի լիցի , և ունին զիք բանից խնոց : Ոչ է արբեցութիւնս այս գինւոյ յերեք ժամու աւուրս , որ սէս դուք կարծէք , այլ բաժակ է բերկրութեան , առհաւատչեայ անապականութեան՝ մարգարէիւք նախագուշակեալն յայսմ ապա աւուր խորհուրդն 'ի լումն աւարտեալ : Ո՞վ օրէնսուսոյցք , և մարգարէից աշակերտք , այս այն է 'ի Յովելեայ ասացեալն , զոր միշտ ընթեռնուք՝ կատարեցաւ : Քանզի ահա յաւուրս

յեափնս եհեղ Աստուած յոգւոյ
 խւրմէ՛ ՚ի վերայ զանազան հասակաց
 մարմնաւորացս, և մարդարէանամբ:
 Այս Յիսուս նազովքեցի՝ որ երևե-
 ցաւ առ ձեզ նշանօք և արուես-
 տիւք, և տարապարտ խաչեցաւ,
 եւ յերկինս՝ և նստաւ ընդ աջմէ
 Աստուծոյ. և զայս պարգևս ըն-
 կալեալ Հոգւոյն սրբոյ ՚ի Հօրէ,
 սփռեաց ՚ի վերայ մեր: Սա՛ յոր-
 ժամ համբառնայր յերկինս փա-
 ռօք՝ մեզ ուխտեաց. և մտեալ յեր-
 կինս՝ Հօր և Հոգւոյն հաւասար
 նստեալ՝ զայս ասաց: Ես զգործսն՝
 զոր ինձ հաւատացիք՝ կատարեցի
 յերկրի, զանուն Հօր խնոյ փառա-
 ւորեցի առ մարդիկ, զեղծեալն ՚ի
 մախանաց չարին զպատկերակից
 մեր՝ ընդ բնութիւն աստուածու-
 թեանս մեր խառնեալ՝ սրբեցի ըս-
 քանչեւ ապէս: Չմահ իմ փոխա-
 նակ ողորմելի և տառապեալ ազգի
 մարդկան տուեալ՝ զերծուցի զնոսա-
 յանիծիցն. և այժմ՝ նովին մար-
 մնով եկեալ՝ առնում զերկրապ-
 գութիւն յերկնաւորացս: Այսու

հետև քեզ եկեալ եհաս ժամանակ
 գործոյ , ո՞վ փառակից իմ հոգի -
 սարախա և զքոյդ մարդասիրու-
 թիւն ցուցանել 'ի յերկրի : Այ-
 սուհետև քեզ ապաստան առնեմ
 զանունն աստուածութեանս մեր
 յարդել առ մարդիկ : Հայր իմ
 ներեաց և եթող զսարսան՝ որով
 դուն խափանեցար 'ի հեղոյ առ
 նոսա՝ մարմնոյ իմ սրտարագանս
 սա առ զիս առհաւատչեայ 'ի նո-
 ցանէ , և տայ նոցա զքեզ խաղա-
 զութիւն : Եւ այժմիկ սիրոյ աղ-
 բիւր՝ սիրով առ նոսա - և մխիթա-
 րեա՛ զորս 'ի սկանդխտութեան վայ-
 րըն՝ նժդեհ և անցաւոր կենօք տա-
 ռապին : Դարցո զնոսա 'ի նան-
 րութեանցն , զոր 'ի զուր խռովե-
 ցուցանէ թշնամին, նայել յայս բազ-
 մասխառիկ օթեվանս՝ զոր սրտ-
 րաստեցաք նոցա : Բաշխեա նոցա
 իմաստութիւն առաս , զի մի եղև
 նադործն մուրեցուցէ զնոսա :
 Հաղորդեցայ կարեաց նոցա , և ծա-
 նեայ փորձիւ , զի ակար և դիւրա-
 կործան բնութեան են վիճակեալ :

վասն այնորիկ աղաչեմ , անմեկնե-
 լի լեր 'ի նոցանէ , և զօրացո զնոսա
 ընդդէմ ամենայն փորձանաց : Նա-
 հանջեա զկամս մարմնոցն , և զօրա-
 ցո զկամս մտացն : Քեզ տամ ըզ-
 նոսա . քեզ յանձն առնեմ զնոսա .
 զքեզ խոստացայ նոցա . և այժմ 'ի
 քեզ ամրափակեմ զնոսա զամե-
 նեսեան , որպէս զի մի լիցի 'ի նանիր
 հեղումն արեան իմոյ՝ որ վասն նո-
 ցա : Առատացո 'ի նոսա ով համա-
 գոյակից իմ հողի՝ զնորհս բժշկու-
 թեան , զմարդարէութիւն , զխոր-
 հեղն զվերինս , զատեղն զնեբքինս :
 Ես թէպէտև բազում անգամ խօ-
 սէի զճառս արքայութեանն երկ-
 նից , ոչ մատուցանէին զունկն սի-
 բով առ 'ի լսել : Այլ յորժամ
 բժշկութիւնս մարմնոյ կատարէի ,
 մեռեալս յարուցանէի , կաղս գնա-
 ցուցանէի , զկուրաց աչս բանայի ,
 ամենեցունս սէրն առ իս աճեալ ա-
 ռատանայր : Չհաց հողոց զբանս
 իմատութե տայի , և ոչ ոք զգա-
 տանայր : Իսկ յորժամ զհաց
 մարմնոցն առատապէս ետու 'ի յա

գուճն նոցա , այնչափ յորդորեցան
 'ի սէր իմ , մինչև կամէին յափրշ-
 տակել , և թագաւոր զիս կացու-
 ցանել : Այս է ճանապարհ մտաց
 ազգի մարդկան , զոր փորձեցի .
 անկարացեալ են՝ զայս նոցա խոս-
 տացեալ վերին բարեացս խորհել :
 Աչ են ծանօթ երկնաւոր փառաւո-
 րութեանս . այլ միշտ ընդ երկիր
 յածին . կարծեօք ունին զայս ճրշ-
 մարտութիւն . և այն է համարեալ
 առ նոսա կեանք վայելուչ : Ասան
 որոյ դու զտղայութիւն մտաց նոցա
 նախ նշանօք և սքանչելեօք զարմա-
 ցո , և զկարծիս նոցա 'ի հաւատս
 հաւանութեան՝ բժշկութեան շնոր-
 հիւն ուղղեա : Մի արդեւցես զա-
 ռատութեան քո շնորհս , 'ի փառս
 և 'ի գովեստ աստուածութեանս
 մեր բաշխել : Մեծ է , զի որպէս
 երկինս , նոյնպէս և երկիր լցցի փա-
 ռօք աստուածութեանս մեր . և որ-
 պէս զհրեշտակս՝ սոյնպէս զմարդիկ
 ստասցուք անուանս մեր օրհնաբա-
 նիչս : Աչ է զարմանք , եթէ զմեր ա-
 թարածն մտորեալ՝ մերով բազմա-

պատիկ զօրութեամբս առ մեզնուա-
 ձեացուէ : Արդ՝ էջ աղաչեմ , էջ ,
 զի պաշարեալ է տարակոյսն զնո-
 սա : Փոքր ինչ ՚ի անօրէնութեան
 մահուն մեկնեցայ , և երկունք
 որպէս զճննդականի պաշարեաց
 զիմ աշակերտս , մինչ երազեալ
 գլարութիւնն՝ մսիթարեցի զնոսա :
 Մինն ՚ի մետասանիցն ոչ էր անդ ,
 և տասանցն վկայելոյ ոչ հաւատայր
 վասն յարութեանն , մինչև դար-
 ձեալ յայտնեցայնոցա , և զխոցուած
 կողիցս՝ հաւատ նմին մտացն ետու-
 շօշափել : Եւ այժմ իմ ճանապարհ
 արարեալ ընդ երկինս , մի կարճմը-
 տութի նոցա դայթակղեացի ՚ի մսի-
 թարութէ քո յուսոյդ : Ասան որոյ
 երազեալ մսիթարեա զօրդեական
 իմ , և զաշակերտսն : Գնա հանգիւր
 ՚ի նոսա , որպէս խոտացայնոցա ,
 և վարդապետեալ յիշեցո նոցա
 զամենայն առ յինէն ասացեալն :
 Յայնժամ սլացեալ ամենակարն
 զօրութի , փրկականն առատութի ,
 հեղութեան աղբերն , մարդասէր
 նորհն , բարութեան հոգին , հե-

զուժն առատութեանն Աստուծոյ,
 անցանէր ահեղ որոտմամբ ընդ զա-
 սակարդութիւնս անմարմնականացն
 պարուց . և սքանչացեալ պակեան
 հիացմամբ նահապետութիւնք երկ-
 նաւոր զօրացն : Ասան զի զոր ցան-
 կային ընդ աղօտ տեսանել, նայե-
 ցան իսկական էութեամբն դիմեալ
 ՚ի վերայ երկրածին ազգի մարդկան
 սփռեալ : Քանզի էջ բոլորովն անձ
 նաւորութիւն հոգւոյն սրբոյ այ-
 սօր ՚ի դասս առաքելոցն գնդի, որ
 պէս միածինն ՚ի յարգանդ կուսին :
 Եւ որ եկն, այլ ոչ մեկնեցաւ . այլ
 մնաց յեկեղեցի Քրիստոսի ըստ ան-
 սուտ խոստման իւրն փեսայի, որ
 ասաց՝ ընդ ձեզ բնակեցէ, և ընդ
 ձեզ եղևցի յաւիտեան : Ար և զօրա-
 ցոյց այսօր զառաքեալն, և նոցա
 մատակարարութեամբն զընդհա-
 նուր տիեզերս : Չի և սմա առաւել
 քաղցրացաւ ճաշակ մարդկան փրկ-
 կութեան, ընդ որս եկաց և բնա-
 կեցաւ : Աւասի և Պետրոս կրելով
 յինքեան զհոգին, զստե՛ն Անա-
 նիայի ոչ մարդկան տայր, այլ Աս-

առւծոյ. Ընդէր, ասէ, եղիք 'ի մափ
 սակէ Աստուծոյ, և փորձել զՀոգին
 Աստուծոյ՝ զիս կամելով սրտել-
 ոչ մարդկան սակցիք, այլ Աստու-
 ծոյ: Սորա շնորհն՝ 'ի գնելն զձեռս
 առաքելոցն՝ հանդեաւ 'ի վերայ
 Ստեփաննոսի, որ և անդէն զօրացաւ
 առնել նշանս և արուեստս մեծա-
 մեծս: Սա արդարև որպէս Թագա-
 ւոր եկեղեցւոյ որոշէր զՊաւղոս և
 զԲառնաբաս 'ի գործ բանին իւրոյ
 սպասաւորութեն: Սա զոմանս ընա-
 րեաց յառաքելութիւն, զոմանս 'ի
 մարդարէութի, զայլս 'ի հովուութի
 և 'ի վարդապետութիւն: Արպէս
 Մատթաթեաց զառաքելութիւնն մի-
 ճակեաց, և Ագաբեաց և Տիմոթեաց՝
 զմարդարէութիւնն, և Երիցանոցն
 Նսիեսոսի եկեղեցւոյն՝ զհովու-
 օթիւն և զվարդապետութիւն: Ըզ-
 գոյշ լերուք, ասէ, հօտիդ որում
 եդ զձեղ Հոգին սուրբ տեսուչս և
 վարդապետս: Սա արձակեալ հա-
 մարձակեցոյց զլեզուս նիւթեղէնս
 կոշիւ հայր զԱստուած, որ նստի
 'ի կառս հրեղէնս, և Թեապրոդեալ

սբաշուի 'ի հրեղէն յանմարմնակա-
 նայն : Չի առաք զհոգին որդե-
 դրութեան, որով աղաղակեմք աբ-
 բայ հայր : Նոյն ինքն հոգին՝ վկայէ
 հոգւոյս մերոյ եթէ եմք որդիք
 Աստուծոյ : Սա ումեմն սայ բան
 խնաստութեան, այլում բան դի-
 տութեան, միւսումն հաւատք զե-
 րկնա փոփոխելոյ, և այլում զօրու-
 թիւն սքանչելի գործս կատարելոյ :
 Սա օժանէ զհիսս մեր՝ ըստ Յով
 հաննու, և առնէ քրիստոնեայս
 և քրիստոսընկալս . և յայսմ օ-
 ծութեանէ զօրանամք գիտել զամե-
 նայն : Սա լուսաւոր առնէ զազս
 սրտից մերոց գիտել զյոյս կոչման
 մերոյ, և զմեծութիւն փառաց
 ժառանգութեան, և զլայնութիւն
 և զերկայնութիւն սիրոյն Քրիս-
 տոսի : Ասան որոյ արհամարհեցաք
 զերեւելիս, և փափաքեմք աներեւ-
 ութից : Եւ հոգւովս՝ Քրիստոս
 'ի մեզ բնակեալ, մեռոյց զզգայ-
 արանս մարմնոյ՝ հեշտութեան մե-
 զաց, և կենդանացոյց զբանական
 հոգիս՝ արգարութեան խորհրդոցն

յուսով : Արով զօրացեալ կոխեցին
մարդիկ զնեղութիւն և զանձկու-
թիւն, զհալածանս, զսով, և զմերկու-
թիւն, զսուր, զոր կանս և զհանդեր-
ձեալն պայծառացեալ հողւոյն
'ի գիտութիւն սիրոյն Քրիստոսի :
Սա՛ որ քննէ զսորս Աստուծոյ՝ քննէ
և զսիրտս մարդկան . և տեսեալ
զսկարութիւն բնութեանս՝ 'ի թի-
կունս հասանէ տկարութեան մե-
րում , և բարեխօս լինի 'ի հեծու-
թիւնս անմեղանչս վասն եկեղեցւոյ
սա Աստուած : Եւ ինքն սիրողացն
զԱստուած յամենայն գործս բա-
րիս գործակից լինի հանապազ :
Ամենեցուն կամի զփրկութիւն , ա-
մենեցուն սպասէ հաւատոց , որ-
պէս զի 'ի նուիրելն՝ զհաւատոյ սեր-
մանեացէ՝ 'ի նոսա շնորհս և զօրու-
թիւնս հողւորս :

Աամին գիտել զչափ սիրոյ սորա
սա մարդիկ , յառեաց 'ի կառս ներ-
քինւոյն, որպէս երբեմն Փիլիպպոս :
Տես թէ՛ որպէս միով հաւատով
հարցմանն սուաւ հողին փոխանակ :
Տէր ասէ , աղաչեմ՝ զքեզ , վասն իւր

ասէ մարդարէն զայս, թէ վասն այլոյ
 ուրուք: Դուռնեղև ուղիղ հարցումն
 մտից Հոգւոյն յանձն ներքինւոյն .
 և պատրաստեաց տեղի բանիցն Փի-
 լիպպոսի, մինչև եկաց ջրոյն առն-
 թեր . և իջեալ Հոգին ուսուցիչ
 ներքինւոյն, աւելորդ համարեցաւ
 այլ աշխատ առնել զՓիլիպպոս :
 Այս է Հոգւոյն սրբոյ պաշտպա-
 նէն աշխարհի . այսքան է նորա մխի-
 թարեւն զմարդիկ: Աչ զեթովագցին
 խորէ . ոչ զհեթանոսս անարգէ,
 ոչ զհրեայս յարգէ, ամենեցուն ըզ-
 ձիրն հաւատար ընձեռէ : Միայն
 զհաւատս յօժարութեան սրտի՝
 նիւթ շնորհին իւրոյ՝ ՚ի մէջ աալ՝
 փափաքէ : Եւ ՚ի նոյն փայլատա-
 կեալ ջահս զանազան շնորհի՝ զե-
 կեղեցւոյ մանկունս ճառագայթէ:
 Եւ գրգեալ զնոսս շնորհօք՝ առ-
 սեր Հօրն ձգէ ՚ի հեշտութենէ ըզ-
 բազմանց աշխարհիս: Զի տղայոց
 իսողալիկ՝ նշանքն և լեզուախօսու-
 թիւնն ՚ի Հոգւոյն տուեալ . և կաթն
 մանկանց՝ շնորհք բժշկութեան, և
 յաջողութիւնք զօրութեանց . իսկ

կատարելոցն մատակարարէ հաս-
 տատուն կերակուր, որ է սէրն Աս-
 տուծոյ: Արպէս աղաղակէ՝ որ ճա-
 շակեացն . Եթէ ունիցիմ մար-
 դարեութիւն, և գիտիցեմ զամե-
 նայն գիտութիւն, և հաւատա՛ մին-
 չև զլերինս փոփոխելոյ, և սէր ոչ
 ունիցիմ, ոչինչ օգտիմ: Զսոյն
 և աշակերտացն ըղձանայ յասելն .
 Աղօթս առնեմ և ծուներ գնեմ,
 առնուլ ձեզ՝ ոչ հոգի նշանագոր-
 ծութեան, այլ զհոգին իմաստու-
 թեան, որ լուսաւորէ զաչս սրտից
 'ի գիտութիւն լայնութեան և եր-
 կայնութեան, բարձրութեան և
 խորութեան սիրոյն Քրիստոսի:
 Ասան այսորիկ և նշանաց և լեզուաց
 ազգունն 'ի հոգւոյն՝ իբրև զանօ-
 դուտս՝ պակասեաց 'ի միջոյ: Իսկ
 հոգին իմաստութե և հանձարոյ՝
 միշտ ներգործէ 'ի մէջ եկեղեցւոյ .
 և զսէրն Քրիստոսի պայծառացու-
 ցանէ յորդւոց սորա հոգիս: Մի որ
 կարծեսցէ տէր անուանել զՅի-
 սուս, և թէ ոչ 'ի նմանէ նախ զազ-
 գունն ընկալցի: Ասլա թէ որ մատչե

յառաջ առանց կոչման սորին հրա-
մանի, իբրև զկախարդն Սխմոն փոր-
ձող սուրբ Հոգւոյն՝ ՚ի գաւթէ տա-
ճարիս հերքեսցի : Անիք է ամուր ՚ի
վերայ իւրաքանչիւր անդամոց եկե-
ղեցւոյ սրբոյ Քրիստոսի, որ սլարըս-
պեալ պահին սովաւ յիւրաքան-
չիւր սլաախւս շնորհի : Քանզի որ
հաստատեաց զմեզ ձեօք հանգերձ
՚ի Քրիստոս՝ Աստուած է, որ ետ
զառհաւատչեայ Հոգւոյն ՚ի սիրտս
մեր, և կնքեաց զմեզ : Աւարդապեա
է, ուսուցանել և յիշեցուցանել
զառ ՚ի Քրիստոսէ ասացեալն ա-
մենայն ճշմարտութեամբ, որպէս
խոստացաւ, թէ յորժամ եկեսցէ
նա Հոգին ճշմարտութեան, առա-
ջնորդեսցէ ձեզ ամենայն ճշմար-
տութեամբ : Ճարտարապետ է ի-
մաստուն, որ շինէ զօտարս և զսլան-
դուխտս՝ ՚ի վերայ հիման առաքե-
լոց և մարդարեից, առ ՚ի շնուլ զչափ
հասակի կատարմանն Քրիստոսի :
Գեա է յորդառատ առողանօղ
մտաց մարդկան, որ արբուցանէ
զակօսս իմաստից մերոց, և զուար-

Թաշուցանէ ցողոմի իւրով զզանա-
զան բոյս առաքինութե ծաղկանց,
որպէս ասաց Քրիստոս, գեաք յորս
վայնէ հաւատացելոց իւրոց բլխել
'ի Հողւոյն, ըստ որում նախա-
ճառեաց մարգարէն: Աւերակացու է
արթուն Հրահանգիչ կարգաց եկե-
ղեցւոյ, և որոշող իւրաքանչիւր առ-
տիճանաց և պատուոյ. որ եղ նախ
զառաքեալս, երկրորդ զմարգա-
րէս, երրորդ զվարդապետս, ընդ
որս և զգորութիս, և զնորհս բժրչ-
կութեան, ազգս լեզուաց, և Թարգ-
մանութիւնս լեզուաց:

Հոգիս ներգործութեան յորի-
նէ զգասակարգութիւն աստիճա-
նաց տաճարին 'ի համանմանու-
թիւն երկնաւորացն պարուց, հո-
գևոր երգով միշտ Աստուծոյ խո-
սակցելով ցնծութեամբ: Հոգիս
այս ծնանի զմանկունս եկեղեցւոյն
Քրիստոսի՝ յորդեգրութիւն Հօրն
երկնաւորի՝ յարգանդէ սրբարար
աւազանին: Հոգիս այս սուրբ զօ-
րացուցանէ զձեռս քահանայա-
պետից 'ի նորհաբաշխութիւն, քա-

հանայից 'ի նուիրագործութիւն ,
 սարկաւազաց 'ի սպասաւորութի
 եկեղեցւոյ սրբոյ : Սա յարուցանէ
 ժառանգս աթոռոյ եկեղեցականս
 պատուոյ : Չոմանս կարգէ 'ի պաշ-
 տօն բանի , զայլս 'ի հնչումն ձայ-
 նից , զկէսս յրնթերցումն գրոց : Ի
 սմանէ վկայքն զօրացան , նահատակ-
 քրն զինեցան , կանայքն արիացան ,
 արքն քաջացան : Սորա զօրութիւնն
 բղխէ 'ի խաչանիչ փայտից սքանչե-
 լեօք , 'ի կառուցեալ յարկաց նշա-
 նօք , յոսկերաց սրբոց բժշկութիւն
 ախտից և ցաւոց շնորհօք : Եւ և ամե-
 նայն երկիր ողորմութեամբ սորա ,
 և օգս մաքրեցաւ յիշանել սորա :
 Ընդ մեզ է հանասլազ , և ամենայն
 ինչ մեր՝ սորա է շնորհածիր սլար-
 գե : Որոյ առաջի անկեալ 'ի վերայ
 երեսաց մերոց մաղթեսցուք :

Ո՛վ Աստուած յԱստուծոյ , և նո-
 րոգօղ ամենայնիսուրբ հօգի , 'ի քո
 խնամս պահպանութեան հովիւն
 քաջ զհօտս իւր արար ասպատան ,
 և սիրեաց զճառագայթ քո յեկե-
 ղեցի իւր մինչև յաւիտեան : Ի քէն

շարժին լեզուք մեր 'ի սպասարագս
 օրհնութեան, և անձինք մեր կար-
 դեցան 'ի սպաս զանազան շնորհաց
 քոց սաշտաման : Չքեզ աղաչեմք
 ամենեքին միաբան, և խօսիմք ընդ
 քեզ համարձակ՝ օրդիք երկանց
 արդանդիքս ծննդեան : Մի գար-
 շիր 'ի հօտէ քուսմէ վասն հօտոյ
 մեզաց զազրութեան, և մի արտմիր
 վասն անպարկեշտ բանի բարբառ-
 ման : Այլ մնա ընդ մեզ հաշտու-
 թեամբ մինչև 'ի կէանս աւարտման,
 և լեր ուղեկից յերկնային քո խո-
 րանագ : Ո՛վ տեր, և զարտաքսեալ
 քրս 'ի վայրս նժդեհութեան սպ-
 րտալեալ սահեա 'ի թշնամեաց նե-
 տից խոցոտման : Չունիմք զօրու-
 թիւն հանդիսանալ 'ի մարտ ճրգ-
 նութեան, խնդրեմք հառաչմամբ՝
 մի տար զմեզ 'ի փորձանա դարա-
 նակալին չարութեան : Տուր ծա-
 բաւեացս զգինի սիրոյքս արբեցու-
 թեան՝ զմատուռակեալն այսօր 'ի
 սուրբ վերնատան : Չի միտիժա-
 րեացուք 'ի խշտիս մերոյ արտմու-
 թեան, և 'ի հանդերձեալ կենացն

յոյս կալցուք ապաստան : Ո՛վ բա-
 րերար սուրբ Հոգի, և յայս նուէրս
 որ 'ի քոյոցս քեզ բուրումն օրհնու-
 թեան, հաստեալ քաղցրութեամբ,
 Աստուած իմ Հոգի հեղութե՛ն : Եւ
 քեզ օրհնութիւն 'ի մէնջ մի բերան,
 ընդ Հօր և Արդւոյ 'ի մշանջեհաւոր
 կեանսդ և անվախճան . Ամէն :

Յ Ա Ն Կ

Տեառն Գրիգորի կաթողիկոսի Տղայ կոչեցելոյ Պատաս- խանի թղթոյն վարդապե- տին Գրիգորի Տուտեորդ- ւոյն՝ ՚ի մայրավանան Հաղ- բատայ	5
Նորին Պատասխանի վարդա- պետացն Հայոց հիւսիսայ- ին կողմանց	53
Տեառն Ներսէսի Լամբրոնա- ցոյ, Տարսոնի Եպիսկոպո- սի Ատենաբանութիւն	95
Նորին Թուղթ առ քրիստոսա- զօր թագաւոր Հայոց Լեւոն	203
Նորին ասացեալ Բարեբա- նութիւն ներբողական գո- վութեամբ ՚ի համբարձումն տեառն Յիսուսի Քրիստո- սի յերկինս	243
Նորին Ներբողեան ասացեալ ՚ի հրաշափառ գալուստ Հոգւոյն սրբոյ	282

Յ Ա Ն Կ

Ա Ն Ո Ւ Ա Ն Յ

- Աբիաթար** . 85.
Աբրահամ . 83. 230. 240.
Ագաբոս . 308.
Ադամ . 35. 270. 276. 284. 285. 286.
293. 294.
Աթանաս . 33. 35. 48. 49. 60.
Ահարոն . 235.
Աղեքսանդր մակեդոնացի . 18.
Աղուանք . 225.
Ամբակուլ . 79.
Անանիա . 23. 24. 307.
Անգէաս . 79.
Անգրէաս . 23.
Անեցի . 51. 218. 227.
Անի . 59.
Աննա . 21.
Անտիոք . 226. 231.
Ասիա . 120.
Արամ . 127.

Արիանոս . 62.

Արիոս . 41.

Արիատակէս . 74.

Արիատոտէլ . 28. 29.

Ա. քայիա . 120.

Բարեւոն . 99. 116. 118. 123. 130.
136.

Բասիլիոս . 31. 34. 60.

Բարդուղիմէոս . 300.

Բարսեղ . 43. 67. 76. 83. 228.

Բերսաբէ . 27.

Բէթսաիդա . 300.

Բէսէլիէլ . 189.

Բրբէշոյ . 191.

Գալիլէա . 261. 297.

Գէորգ Ճգնաւոր . 224.

Գրիգոր աստուածարան . 43. 49. 60.
63.

Գրիգոր լուսաւորիչ . 49. 59. 73. 225.

Գրիգոր կաթողիկոս . 5. 219. 226.

Գրիգոր նարեկացի . 157.

Գրիգոր նիւսացի . 43. 60. 62.

Գրիգոր սրապ . 231.

Գրիգոր սքանչելագործ . 49.

Գրիգոր վկայասէր . 76. 209. 217.

Գրիգորիա . 76. 209.

- Դանիէլ . 79. 291.
 Դաւիթ մարգարէ . 27. 78. 79.
 Դէնարքոս . 29.
 Դէոսկորոս . 25. 59. 75.
 Դուին . 149.
 Եգիպտոս . 106. 118. 120. 209. 217.
 Եզեմ . 271.
 Եզոմ . 271.
 Եջ Տայրապետ . 157.
 Ելլադայ . 120.
 Եկեղեց գաւառ . 225.
 Ենովք . 271.
 Եսայի եպիսկոպոս . 225.
 Եսայի մարգարէ . 79. 173. 177. 178.
 Երեմիայ մարգարէ . 79. 145.
 Երինոս . 48.
 Երուսաղէմ . 18. 22. 88. 96. 97. 99.
 100. 134. 140. 231. 278. 298. 301.
 Եւաթէս . 26. 27. 32. 35. 59. 115.
 149.
 Եփեսոս . 75. 308.
 Եփրեմ . 49. 181.
 Զաքարիա . 97. 98. 134.
 Զօրաբարէլ . 97. 134. 135.
 Ըրինիկուր . 106.
 Թադէոս . 300.

- Թէոզոս . 75.
Թէոզորոս . 225.
Թովմաս . 300.
Իարայէլ . 98. 109. 140. 145. 187. 201.
Լիբիա . 120.
Լիւրիկէ . 88. 106.
Լուսաւորիչ . Տ. Գրիգոր .
Լեոն Թադաւոր . 22. 23. 50. 203.
Լեոն ոմն . 231.
Խաչէն . 225.
Կայէն . 124.
Կայիափայ . 21.
Կափառնաուժ . 300.
Կեսարիայ . 74.
Կեսարոս . 43.
Կիլիկիա . 240.
Կիպրոս . 226.
Կիւրեղ աղէքսանդրացի . 47. 67. 153.
Կլայ . 220.
Կոստանդիանոս . 103. 104. 109. 221.
Կոստանդնուպօլիս . 75. 231.
Հաբէլ . 108.
Հալիլէք . 86.
Հաղբատ . 5. 51. 58. 88. 213.
Հաղբատացիք . 219. 222.
Հայաստան . 216.

- Հայկ** • 127.
Հայք • 5. 25. 53. 57. 74. 87. 147. 170.
 171. 194. 197. 209. 215. 227. 228.
 231. 233. 238.
Հեթում • 209.
Հեղե • 223.
Հոռումք • 27. 57. 126. 157. 170. 171.
 194. 197.
Հռովմ • 23. 74. 225. 230. 231.
Հրեայք • 40. 49. 56. 212.
Չորոյ գեա • 204. 208. 209. 210. 216.
 218. 227. 230. 233. 234. 235. 236.
 239. 240.
Ղիկուրգոս • 12.
Մակեդոն • 115.
Մակեդոնիա • 82. 120.
Մանազկերա • 149.
Մատաթիա • 308.
Մարիամ • 38. 49.
Մարկիանոս • 75.
Մարք • 300.
Մովսէս մարգարէ • 28. 39. 81. 104.
 188. 213.
Յարեթ • 106.
Յակովբ • 98.
Յակովբոս • 176. 199.

- Յեսու . 97. 101. 134. 138.
 Յոյնք . 68. 86. 89. 147.
 Յովէլ . 301.
 Յովհաննոսկէ բերան . 44. 60. 67.
 Յովհաննէս . աւետարանիչ . 40.
 Յովհաննէս խնամատասէր . 30. 76. 157.
 212.
 Յովհաննէս մկրտիչ . 212. 300. 309.
 Յովսէփ արեմաթացի . 62.
 Յովսէփ ոմն . 225.
 Յուդայ . 99.
 Յուլիոս . 49.
 Յուսիկ . 212.
 Կարուղոզոնոսոր . 96. 115. 116. 140.
 Կարուղարդան . 98.
 Կաղարէթ . 300.
 Կեսսոր . 26. 27. 58. 86. 115. 149. 151.
 Կերսէս մեծն . 5. 59. 74. 76. 157.
 209. 212.
 Կերսէս լամբրոնացի . 95. 203. 282.
 Կիկիա . 74. 103. 104.
 Շիրահացի . 149.
 Պանդորոս . 32. 35. 41.
 Պաւղոս . 7. 20. 23. 26. 54. 56. 81.
 85. 87. 88. 101. 120. 124. 127. 159.
 160. 168. 175. 178. 179. 199. 203.
 212. 213. 226. 229. 287. 293. 308.

- Պետրոս . 20. 23. 25. 75. 82. 88. 107.
 134. 140. 203. 287. 294. 300. 301.
 Պէրֆէսիոս . 62.
 Պիղատոս . 21. 62. 221. 276.
 Պրոկղ . 49. 181.
 Սահակ . 59. 75.
 Սաղաթիէլ . 97.
 Սաղիմ . 108. 294.
 Սանահին . 58.
 Սաւուղ . 27.
 Սեդեկ . 120.
 Սեղբէսորոս . 74.
 Սեմ . 106.
 Սինայիր . 116.
 Սիմոն կախարդ . 313.
 Սիովն . 96. 97. 99. 109. 118. 126.
 136. 139. 140. 168. 201.
 Սիւնեցի . 144.
 Սողամոն . 18. 78. 98. 103. 104. 109.
 115.
 Սողոն . 12.
 Սուրիացիք . 86.
 Ստեփաննոս նախավկայ . 43. 308.
 Ստեփաննոս . 224.
 Ստեփաննոս օիրացու . 224.
 Վահան հայրապետ . 157.

- Ազգենախանութ . 75.
 Աստուգութեան տշխարհ . 224.
 Ատրագ . 224.
 Ատրդան . 57.
 Ախբ . 147.
 Տարոն . 225.
 Տարոնացի . 149.
 Տարսոն . 203. 226. 231. 233. 237.
 Տիմոթէոս . 59. 75. 82. 168.
 Տիմոթէոս ճգնաւոր . 224. 308.
 Տուտէորդի . 5. 21. 218. 222. 237.
 Րոսիա . 120.
 Փիլիսոս . 88. 154. 300. 309. 311.
 Քաղան . 100. 107.
 Քաղկեդոն . 50. 57. 75.
 Քոբարեցի . 218.
 Քրիստոսապաշտ . 224.
 Իրանի ազգ . 57. 86. 236.

